

PROCEDURY POSTĘPOWANIA W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH ZAGRAŻAJĄCYCH ŻYCIU I ZDROWIU, STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNIICH W PUBLICZNEJ SZKOLE PODSTAWOWEJ W GORZOWIE ŚLĄSKIM

Spis treści:

Wprowadzenie	4
Standardy ochrony małoletnich	4
• Procedura kontroli pracowników przed dopuszczeniem do pracy z małoletnimi w zakresie spełnienia przez nich warunków niekaralności za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności	5
• Zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnim a personelem, a w szczególności dotyczące zachowań niedozwolonych wobec małoletnich	7
• Zasady i procedury podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego	11
• Procedura składania zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego oraz zawiadamianie sądu opiekuńczego	14
• Zasady udostępniania personelowi, małoletnim i ich opiekunom polityki do jej zaznajomienia i stosowania	14
• Wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi, a w szczególności zachowania niedozwolone	15
• Zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do internetu oraz procedura ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi w internecie oraz utrwalonymi w innej formie	16
• Zasady ustalania planu wsparcia małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia	17
Postępowanie w sytuacjach kryzysowych zagrażających życiu i zdrowiu	20
1. Samookaleczenia, próby samobójcze, samobójstwo ucznia	20
• Procedura postępowania w przypadku samookaleczeń	22
• Plan postępowania w przypadku zaistnienia sytuacji zagrożenia życia ucznia w kontekście ryzyka popełnienia samobójstwa	23
• Procedura postępowania w przypadku prób samobójczych lub samobójstwa ucznia	24
2. Zagrożenie demoralizacją	26
• Procedura postępowania w przypadku agresywnego zachowania ucznia	26
• Procedura postępowania w przypadku popełnienia przestępstwa lub innych czynów łamiących normy prawne lub społeczne na terenie szkoły	27
• Procedura postępowania w przypadku niszczenia mienia szkoły lub osób	28
3. Substancje psychoaktywne	29
• Procedura postępowania w sytuacji znalezienia w szkole substancji psychoaktywnych	29
• Procedura postępowania w przypadku ucznia znajdującego się pod wpływem alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej	31
• Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń posiada narkotyki/ dopalacze	32

4.	Przemoc fizyczna i psychiczna	33
	• Procedura w przypadku wystąpienia na terenie szkoły zachowań agresywnych i niosących zagrożenie życia lub zdrowia	33
	• Procedura postępowania w przypadku uzyskania informacji, że uczeń jest ofiarą przemocy lub przestępstwa	34
	• Procedura postępowania wobec ucznia, który stał się ofiarą przemocy	36
	• Procedury postępowania z dzieckiem z rodziny dysfunkcyjnej w sytuacji oznak znęcania psychicznego i fizycznego	38
5.	Cyberzagrożenia	47
	• Procedura postępowania w przypadku bezprawnego użycia cudzego wizerunku w sieci oraz łamania prawa autorskiego	47
	• Procedura postępowania w przypadku ujawnienia zdarzeń o charakterze cyberprzemocy	49
	• Procedura reagowania w przypadku naruszenia prywatności dotyczącej nieodpowiedniego bądź niezgodnego z prawem wykorzystania danych osobowych, wizerunku dziecka i pracownika szkoły	55
	• Procedura zapobiegania i przeciwdziałania cyberprzemocy wśród uczniów w przypadku dostępu do treści szkodliwych, niepożądanych, nielegalnych	57
6.	Przemoc seksualna, ryzykowne zachowania seksualne	59
	• Procedura postępowania w przypadku rozpowszechniania przez ucznia pornografii w szkole	59
	• Procedura postępowania w przypadku ujawnienia sextingu w szkole	59
	• Procedura postępowania w przypadku wystąpienia prostytutki w szkole lub wśród uczniów	61
	• Procedura postępowania z dzieckiem molestowanym seksualnie	61
	• Procedura postępowania w przypadku wystąpienia ekshibicjonizmu	63
	• Procedura postępowania w sytuacji, gdy uczennica zajdzie w ciążę	64
7.	Zaburzenia lękowe i odżywiania	65
	• Procedura postępowania w przypadku zaburzenia emocjonalnego ucznia	65
	• Procedura postępowania s przypadku wystąpienia ataku paniki u dziecka z fobią szkolną	68
	• Procedura postępowania z uczniem z zaburzeniami odżywiania, w tym anoreksją i bulimią	69
8.	Wypadek w szkole	75
	• Procedura postępowania w razie wypadku ucznia w szkole	75
9.	Wewnętrzne i zewnętrzne zagrożenia fizyczne	78
	• Procedury postępowania podczas ewakuacji w trakcie lekcji i przerwy, zasady postępowania po ogłoszeniu alarmu	78
	• Procedury w przypadku wtargnięcia napastnika (terrorysty) do szkoły	81
	• Procedura postępowania w przypadku bezpośredniego kontaktu z napastnikami, którzy dążą do przejęcia kontroli nad szkołą	82
	• Procedura postępowania w przypadku działań antyterrorystycznych podjętych przez policję w szkole	82
	• Procedury postępowania w przypadku podłożenia ładunku wybuchowego ...	83
	• Procedury postępowania w przypadku podłożenia podejrzanego ładunku	84
	• Procedury postępowania w sytuacji skażenia chemicznego lub biologicznego szkoły	85

10. Inne	87
• Procedura postępowania na wypadek niewyrażenia przez rodziców, opiekunów prawnych lub nieletniego na zaproponowane przez dyrektora szkoły środki wychowawcze	87

WPROWADZENIE

Standardy Ochrony Małoletnich oraz procedury postępowania w sytuacjach kryzysowych zagrażających życiu i zdrowiu stanowią zbiór przepisów, zasad i wskazań dotyczących zabezpieczenia dzieci przed wszelkimi formami krzywdzenia, zaniedbania, wykorzystania czy przemocy.

Są pomocne w skutecznym dążeniu do zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa. Dają gwarancję, że Publiczna Szkoła Podstawowa w Gorzowie Śląskim dba o to, by nie narażać ich na ryzyko krzywdzenia, oraz że wprowadziła procedury, które pozwalają odpowiednio zareagować w przypadku obaw o dobro dziecka. Niniejsze procedury dają pracownikom jasność w zakresie zachowań niedozwolonych względem dzieci oraz w przejrzysty sposób informują o oczekiwanej reakcji w przypadku obaw o ich bezpieczeństwo. Zwiększenie świadomości zagrożeń pozwalają efektywniej im zapobiegać, a w konsekwencji skuteczniej tworzyć środowisko wolne od czynników, które mogą doprowadzić do naruszenia praw dziecka.

STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNIICH

Za określenie i wprowadzenie Standardów Ochrony Małoletnich odpowiada organ zarządzający placówką oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, religijną, artystyczną, medyczną, sportową do której uczęszczają albo w której przebywają lub mogą przebywać małoletni - czyli dyrektor PSP w Gorzowie Śląskim.

W Publicznej Szkole Podstawowej w Gorzowie Śląskim obowiązują następujące dokumenty:

- Procedura kontroli pracowników przed dopuszczeniem do pracy z małoletnimi w zakresie spełnienia przez nich warunków niekaralności za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności.
- Zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnim a personelem, a w szczególności dotyczące zachowań niedozwolonych wobec małoletnich.
- Zasady i procedury podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego.
- Procedura składania zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego oraz zawiadamianie sądu opiekuńczego.
- Zasady udostępniania personelowi, małoletnim i ich opiekunom polityki do jej zaznajomienia i stosowania.
- Wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi, a w szczególności zachowań niedozwolonych.
- Zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do internetu.
- Procedury ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi w internecie oraz utrwalonymi w innej formie.
- Zasady ustalania planu wsparcia małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia.

PROCEDURA KONTROLI PRACOWNIKÓW PRZED DOPUSZCZENIEM DO PRACY Z MAŁOLETNIAMI W ZAKRESIE SPEŁNIENIA PRZEZ NICH WARUNKÓW NIEKARALNOŚCI ZA PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO WOLNOŚCI SEKSUALNEJ I OBYCZAJNOŚCI

1. Zasady bezpiecznej rekrutacji w szkole.
2. Poznaj dane kandydata/kandydatki, które pozwolą jak najlepiej zweryfikować jego/jej kwalifikacje, w tym stosunek do wartości podzielanych przez placówkę, takich jak ochrona praw dziecka i szacunek do ich godności.
Placówka musi zadbać, aby osoby przez nią zatrudnione (w tym osoby pracujące na podstawie umowy zlecenia oraz wolontariusze/ stażyści) posiadały odpowiednie kwalifikacje do pracy z dziećmi oraz były dla nich bezpieczne. Aby sprawdzić powyższe, w tym stosunek osoby zatrudnionej do dzieci i podzielania wartości związanych z szacunkiem wobec nich oraz przestrzegania ich praw, placówka może żądać danych (w tym dokumentów) dotyczących:
 - wykształcenia,
 - kwalifikacji zawodowych,
 - przebiegu dotychczasowego zatrudnienia kandydata/kandydatki.
3. W każdym przypadku placówka musi posiadać dane pozwalające zidentyfikować osobę przez nią zatrudnioną, niezależnie od podstawy zatrudnienia. Placówka powinna zatem znać:
 - imię (imiona) i nazwisko,
 - datę urodzenia,
 - dane kontaktoweosoby zatrudnionej.
4. Poproś kandydata/kandydatkę o referencje z poprzednich miejsc zatrudnienia. Szkoła może prosić kandydata/kandydatkę o przedstawienie referencji od poprzedniego pracodawcy lub o podanie kontaktu do osoby, która takie referencje może wystawić. Podstawą dostarczenia referencji lub kontaktu do byłych pracodawców jest zgoda kandydata/kandydatki. Niepodanie takich danych w świetle obowiązujących przepisów nie powinno rodzić dla tej osoby negatywnych konsekwencji w postaci np. odmowy zatrudnienia wyłącznie na tej podstawie. Placówka nie może samodzielnie prowadzić tzw. screeningu osób ubiegających się o pracę, gdyż ograniczają ją w tym zakresie przepisy ogólnego rozporządzenia o ochronie danych osobowych oraz Kodeksu pracy.
5. Pobierz dane osobowe kandydata/kandydatki, w tym dane potrzebne do sprawdzenia jego/ jej danych w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym. Przed dopuszczeniem osoby zatrudnionej do wykonywania obowiązków związanych z wychowywaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi placówka jest zobowiązana sprawdzić osobę zatrudnioną w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym -rejestr z dostępem ograniczonym. Rejestr dostępny jest na stronie: rps.ms.gov.pl. By móc uzyskać informacje z rejestru z dostępem ograniczonym, konieczne jest uprzednie założenie profilu placówki. Aby sprawdzić osobę w rejestrze, placówka potrzebuje następujących danych kandydata/kandydatki:

- 1) Imię i nazwisko,
 - 2) Data urodzenia,
 - 3) PESEL,
 - 4) Nazwisko rodowe,
 - 5) Imię ojca,
 - 6) Imię matki.
6. Pobierz zaświadczenie kandydata/kandydatki z Krajowego Rejestru Karnego, jeżeli zezwalają na to przepisy prawa. Gdy pozwalają na to przepisy prawa, placówka jest zobowiązana do domagania się od osoby zatrudnionej zaświadczenia z Krajowego Rejestru Karnego. Zaświadczenia z KRK może domagać się wyłącznie, w przypadkach gdy przepisy prawa wprost wskazują, że pracowników w zawodach lub na danych stanowiskach obowiązuje wymóg niekaralności. Wymóg niekaralności obowiązuje m.in. pracowników samorządowych oraz nauczycieli, w tym nauczycieli zatrudnionych w placówkach publicznych oraz niepublicznych. Poproś kandydata/ kandydatkę o złożenie oświadczenia o niekaralności oraz o toczących się postępowaniach przygotowawczych, sądowych i dyscyplinarnych. Poniżej znajduje się formularz takiego oświadczenia.

Oświadczenie o niekaralności i zobowiązaniu do przestrzegania podstawowych zasad ochrony dzieci.

.....
(miejsowość, data)

Ja,....., nr PESEL.....

oświadczam, że nie byłam(-em) skazana(-y) za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości, i przestępstwa z użyciem przemocy na szkodę małoletniego i nie toczy się przeciwko mnie żadne postępowanie karne ani dyscyplinarne w tym zakresie.

Ponadto oświadczam, że zapoznałam(-em) się z zasadami ochrony dzieci obowiązującymi w Publicznej Szkole Podstawowej w Gorzowie Śląskim i zobowiązuje się do ich przestrzegania.

.....
(podpis)

ZASADY ZAPEWNIĄCE BEZPIECZNE RELACJE MIĘDZY MAŁOLETNIM A PERSONELEM, A W SZCZEGÓLNOŚCI DOTYCZĄCE ZACHOWAŃ NIEDOZWOLONYCH WOBEC MAŁOLETNICH

Naczelną zasadą wszystkich czynności podejmowanych przez personel jest działanie dla dobra dziecka i w jego najlepszym interesie. Personel traktuje dziecko z szacunkiem oraz uwzględnia jego godność i potrzeby. Niedopuszczalne jest stosowanie przemocy wobec dziecka w jakiegokolwiek formie. Realizując te cele, personel działa w ramach obowiązującego prawa, przepisów wewnętrznych instytucji oraz swoich kompetencji. Zasady bezpiecznych relacji personelu z dziećmi obowiązują wszystkich pracowników, stażystów i wolontariuszy. Znajomość i zaakceptowanie zasad potwierdza się, podpisując oświadczenie.

Relacje personelu z dziećmi

Jesteś zobowiązany(-a) do utrzymania profesjonalnej relacji z dziećmi i każdorazowego rozważenia, czy twoja reakcja, komunikat bądź działanie wobec dziecka są adekwatne do sytuacji, bezpieczne, uzasadnione i sprawiedliwe wobec innych dzieci. Działaj w sposób otwarty i przejrzysty dla innych, aby zminimalizować ryzyko błędnej interpretacji twojego zachowania.

Komunikacja z dziećmi

- W komunikacji z dziećmi zachowuj cierpliwość i szacunek.
- Słuchaj uważnie dzieci i udzielaj im odpowiedzi adekwatnych do ich wieku i danej sytuacji.
- Nie wolno ci zawstydzać, upokarzać, lekceważyć i obrażać dziecka.
- Nie wolno ci krzyczeć na dziecko w sytuacji innej niż wynikająca z zagrożenia bezpieczeństwa dziecka lub innych dzieci.
- Nie wolno ci ujawniać informacji wrażliwych dotyczących dziecka wobec osób nieuprawnionych, w tym wobec innych dzieci. Obejmuje to wizerunek dziecka, informacje o jego sytuacji rodzinnej, ekonomicznej, medycznej, opiekuńczej i prawnej.
- Podejmując decyzje dotyczące dziecka, poinformuj je o tym i staraj się brać pod uwagę jego oczekiwania.
- Szanuj prawo dziecka do prywatności. Jeśli konieczne jest odstępnie od zasady poufności, aby chronić dziecko, wyjaśnij mu to najszybciej, jak to możliwe.
- Jeśli pojawi się konieczność, porozmawiania z dzieckiem na osobność, zostaw uchylone drzwi do pomieszczenia i zadbaj, aby być w zasięgu wzroku innych. Możesz też poprosić drugiego pracownika o obecność podczas takiej rozmowy.
- Nie wolno ci zachowywać się w obecności dzieci w sposób niestosowny. Obejmuje to używanie wulgarnych słów, gestów i żartów, czynienie obraźliwych uwag, nawiązywanie w wypowiedziach do aktywności bądź atrakcyjności seksualnej oraz wykorzystywanie wobec dziecka relacji władzy lub przewagi fizycznej (zastraszanie, przymuszanie, groźby). Zapewnij dzieci, że jeśli czują się niekomfortowo w jakiejś sytuacji, wobec konkretnego zachowania czy słów, mogą o tym powiedzieć tobie lub wskazanej osobie (w zależności od procedur interwencji, jakie przyjęła szkoła) i mogą oczekiwać odpowiedniej reakcji i/lub pomocy.

Działania z dziećmi

- Doceniaj i szanuj wkład dzieci w podejmowane działania, aktywnie je angażuj i traktuj równo bez względu na ich płeć, orientację seksualną, sprawność/niepełnosprawność, status społeczny, etniczny, kulturowy, religijny i światopogląd.
- Unikaj faworyzowania dzieci.
- Nie wolno ci nawiązywać z dzieckiem jakichkolwiek relacji romantycznych lub seksualnych ani składać mu propozycji o nieodpowiednim charakterze. Obejmuje to także seksualne komentarze, żarty, gesty oraz udostępnianie dzieciom treści erotycznych i pornograficznych, bez względu na ich formę.
- Nie wolno ci utrzymywać wizerunku dziecka (filmowanie, nagrywanie głosu, fotografowanie) dla potrzeb prywatnych. Dotyczy to także umożliwienie osobom trzecim utrwalenia wizerunków dzieci, jeśli dyrekcja nie została o tym poinformowana, nie wyraziła na to zgody i nie uzyskała zgód rodziców/opiekunów prawnych oraz samych dzieci.
- Nie wolno ci proponować dzieciom alkoholu, wyrobów tytoniowych ani nielegalnych substancji, jak również używać ich w obecności dzieci.
- Nie wolno ci przyjmować pieniędzy ani prezentów od dziecka ani rodziców/opiekunów dziecka. Nie wolno ci wchodzić w relacje jakiegokolwiek zależności wobec dziecka lub rodziców/opiekunów dziecka. Nie wolno ci zachowywać się w sposób mogący sugerować innym istnienie takiej zależności i prowadzący do oskarżeń i nierówne traktowanie bądź czerpanie korzyści majątkowych i innych. Nie dotyczy to okazjonalnych podarków związanych ze świętami w roku szkolnym, np. kwiatów, prezentów składkowych czy drobnych upominków.
- Wszystkie ryzykowne sytuacje, które obejmują zauroczenie dziecka przez pracownika lub pracownikiem przez dziecko, muszą być raportowane dyrekcji. Jeśli jesteś świadkiem, reaguj stanowczo, ale z wyczuciem, aby zachować godność osób zainteresowanych.

Kontakt fizyczny z dziećmi

- Każde przemocowe działanie wobec dziecka jest niedopuszczalne. Istnieją jednak sytuacje, w których fizyczny kontakt z dzieckiem może być stosowany i spełnia zasady bezpiecznego kontaktu - jest odpowiedzią na potrzeby dziecka w danym momencie, uwzględnia wiek dziecka, etap rozwojowy, płeć, kontekst kulturowy i sytuacyjny. Nie można jednak wyznaczyć uniwersalnej stosowności każdego takiego kontaktu fizycznego, ponieważ zachowanie odpowiednie wobec jednego dziecka może być nieodpowiednie wobec innego. Kieruj się zawsze swoim profesjonalnym osądem, słuchając, obserwując i odnotowując reakcję dziecka, pytając je o zgodę na kontakt fizyczny (np. przytulanie) i zachowując świadomość, że nawet przy twoich dobrych intencjach taki kontakt może być błędnie zinterpretowany przez dziecko lub osoby trzecie.
- Nie wolno ci bić, szturchać, popychać ani w jakikolwiek sposób naruszać integralności fizycznej dziecka.
- Nigdy nie dotykaj dziecka w sposób, który może być uznany za nieprzyzwoity lub niestosowny.
- Zawsze bądź przygotowany na wyjaśnienie swoich działań.
- Nie angażuj się w takie aktywności, jak: łaskotanie, udawanie walki z dziećmi czy brutalne zabawy fizyczne.

- Zachowaj szczególną ostrożność wobec dzieci, które doświadczyły nadużycia i krzywdzenia, w tym seksualnego, fizycznego bądź zaniedbania. Takie doświadczenia mogą czasem sprawić, że dziecko będzie dążyć do nawiązywania niestosownych bądź nieadekwatnych fizycznych kontaktów z dorosłymi. W takich sytuacjach powinieneś reagować z wyczuciem, jednak stanowczo i pomóc dziecku zrozumieć znaczenie osobistych granic.
- Kontakt fizyczny z dzieckiem nigdy nie może być niejawnym bądź ukrywanym, wiązać się z jakąkolwiek gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy. Jeśli będziesz świadkiem jakiegokolwiek z wyżej opisanych zachowań i/lub sytuacji ze strony innych dorosłych lub dzieci, zawsze poinformuj o tym osobę odpowiedzialną i/lub postępuj zgodnie z obowiązującą procedurą interwencji.
- W sytuacjach wymagających czynności pielęgnacyjnych i higienicznych wobec dziecka unikaj innego niż niezbędny kontaktu fizycznego z dzieckiem. Dotyczy to zwłaszcza pomaganiu dziecku w ubieraniu i rozbieraniu, jedzeniu, myciu, przewijaniu i w korzystaniu z toalety. Zadbaj o to, aby w każdej z czynności pielęgnacyjnych i higienicznych asystowała ci inna osoba z instytucji. Jeśli pielęgnacja i opieka higieniczna nad dziećmi należy do twoich obowiązków, zostaniesz przeszkolony w tym kierunku.
- Podczas dłuższych niż jednodniowe wyjazdy i wycieczek niedopuszczalne jest spanie z dzieckiem w jednym łóżku lub w jednym pokoju.

Kontakty poza godzinami pracy

- Co do zasady kontakt z dziećmi powinien odbywać się wyłącznie w godzinach pracy i dotyczyć celów edukacyjnych lub wychowawczych.
- Nie wolno ci zapraszać dzieci do swojego miejsca zamieszkania ani spotykać się z nimi poza godzinami pracy. Obejmuje to także kontakty z dziećmi poprzez prywatne kanały komunikacji (prywatny telefon, e-mail, komunikatory, profile w mediach społecznościowych).
- Jeśli zachodzi taka konieczność, właściwą formą komunikacji z dziećmi i ich rodzicami lub opiekunami poza godzinami pracy są kanały służbowe (e-mail, telefon służbowy).
- Jeśli zachodzi konieczność spotkania z dziećmi poza godzinami pracy, musisz poinformować o tym dyrekcję, a rodzice/opiekunowie prawni dzieci muszą wyrazić zgodę na taki kontakt.
- Utrzymywanie relacji towarzyskich lub rodzinnych (jeśli dzieci i rodzice/opiekunowie dzieci są osobami bliskimi wobec pracownika) wymaga zachowania poufności wszystkich informacji dotyczących innych dzieci, ich rodziców oraz opiekunów.

Bezpieczeństwo online

- Bądź świadom cyfrowych zagrożeń i ryzyka wynikającego z rejestrowania twojej prywatnej aktywności w sieci przez aplikacje i algorytmy, ale także twoich własnych działań w internecie. Dotyczy to lajkowania określonych stron, korzystania z aplikacji randkowych, na których możesz spotkać uczniów/uczennice, obserwowania określonych osób/stron w mediach społecznościowych i ustawień prywatności kont, z których korzystasz. Jeśli twój profil jest publiczny, dostępny dzieci i ich rodzice/opiekunowie będą mieć wgląd w twoją cyfrową aktywność.

- Nie wolno ci nawiązywać kontaktów z uczniami i uczennicami poprzez przyjmowanie bądź wysyłanie zaproszeń w mediach społecznościowych.
- W trakcie lekcji osobiste urządzenia elektroniczne powinna być wyłączone lub wyciszone, a funkcjonalność bluetooth wyłączona na terenie szkoły.

**ZASADY I PROCEDURY PODEJMOWANIA INTERWENCJI W SYTUACJI
PODEJRZENIA KRZYWDZENIA LUB POSIADANIA INFORMACJI
O KRZYWDZENIU MAŁOLETNIEGO**

Imię i nazwisko dziecka		
Osoba zawiadamiająca o podejrzeniu krzywdzenia		
Przyczyna interwencji (forma krzywdzenia)		
Opis działań podjętych przez pedagoga/psychologa		
Data	Działanie	
Spotkania z opiekunami dziecka		
Data	Opis spotkania	
Forma podjętej interwencji (zakreślić właściwe)		
Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, wnioski o wgląd w sytuację dziecka/rodziny, inny rodzaj interwencji (jaki?)		
Dane dotyczące interwencji	Data	Nazwa organu, do którego zgłoszono interwencję
Wyniki interwencji: działania organów wymiaru sprawiedliwości, jeśli placówka uzyskała informacje o wynikach/działania placówki/działania rodziców.		

Schemat interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka przez osoby trzecie (np. wolontariusze, pracownicy organizacji/institucji oraz inne osoby, które mają kontakt z dzieckiem)

Podejrzewasz, że dziecko:

- doświadcza przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystania seksualnego lub/i zagrożone jest jego życie; przemoc z uszczerbkiem na zdrowiu oznacza spowodowanie choroby lub uszkodzenia ciała (np. złamanie, zasinienie, wybite zęba, zranienie), a także m.in. pozbawienie wzroku, słuchu, mowy, wywołanie innego ciężkiego kalectwa, trwałej choroby psychicznej, zniekształcenia ciała itp.:
 - a) Zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
 - b) Zawiadom policję - nr tel.112 lub 997 (w rozmowie z konsultantem podaj swoje dane osobowe, dane dziecka, dane osoby podejrzewanej o krzywdzenie oraz wszelkie znane ci fakty w sprawie);
- doświadcza jednorazowo innej przemocy fizycznej (np. klapsy, popychanie, szturchanie) lub przemocy psychicznej (np. poniżanie, dyskryminacja, ośmieszanie):
 - a) zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
 - b) zakończ współpracę/rozwiąż umowę z osobą krzywdzącą dziecko;
- jest pokrzywdzone innymi typami przestępstw:
 - a) zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
 - b) poinformuj na piśmie policję lub prokuraturę, składając zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa (zawiadomienie możesz zaadresować do najbliższej jednostki, w zawiadomieniu podaj swoje dane osobowe, dane dziecka i dane osoby podejrzewanej o krzywdzenie oraz wszelkie znane ci fakty w sprawie - opisz, co dokładnie się zdarzyło i kto może mieć o tym wiedzę, zawiadomienie możesz też złożyć anonimowo, ale podanie danych umożliwi organowi szybsze uzyskanie potrzebnych informacji);
- doświadcza innych niepokojących zachowań (tj. krzyk, niestosowne komentarze):
 - a) zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
 - b) przeprowadź rozmowę dyscyplinującą, a w przypadku braku poprawy zakończ współpracę.

Schemat interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka przez osobę nieletnią, czyli taką, która nie ukończyła 18. roku życia (przemoc rówieśnicza)

Podejrzewasz, że dziecko:

- doświadcza ze strony innego dziecka przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystania seksualnego lub/i zagrożone jest jego życie:
 - a) zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
 - b) przeprowadź rozmowę z rodzicami/opiekunami dzieci uwikłanych w przemoc,

- c) równoległe powiadom najbliższe sądy rodzinne lub policję, wysyłając zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa;
- doświadcza ze strony innego dziecka jednorazowo innej przemocy fizycznej (np. popychanie, szturchanie), przemocy psychicznej (np. poniżanie, dyskryminacja, ośmieszanie) lub innych niepokojących zachowań (tj. krzyk, niestosowne komentarze):
 - a) zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
 - b) przeprowadź rozmowę osobno z rodzicami dziecka krzywdzącego i krzywdzonego oraz opracuj działania naprawcze,
 - c) w przypadku powtarzającej się przemocy powiadom lokalny sąd rodzinny, wysyłając wniosek o wgląd w sytuację rodziny.

Schemat interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka przez rodzica lub opiekuna

Podejrzewasz, że dziecko:

- doświadcza przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystania seksualnego lub/i zagrożone jest jego życie:
 - a) zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od rodzica/opiekuna podejrzanego o krzywdzenie,
 - b) zawiadom policję - nr 112 lub 997;
- doświadcza zaniedbania lub rodzic/opiekun dziecka jest niewydolny wychowawczo (np. dziecko chodzi w nieadekwatnych do pogody ubraniach, opuszcza miejsce zamieszkania bez nadzoru osoby dorosłej):
 - a) zadbaj o bezpieczeństwo dziecka,
 - b) porozmawiaj z rodzicem/opiekunem,
 - c) powiadom o możliwości wsparcia psychologicznego i/lub materialnego,
 - d) w przypadku braku współpracy rodzica/opiekuna powiadom właściwy ośrodek pomocy społecznej;
- jest pokrzywdzone innymi typami przestępstw - poinformuj na piśmie policję lub prokuraturę, wysyłając zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa;
- doświadcza jednorazowo innej przemocy fizycznej (np. klapsy, popychanie, szturchanie), przemocy psychicznej (np. poniżanie, dyskryminacja, ośmieszanie) lub innych niepokojących zachowań (tj. krzyk, niestosowne komentarze):
 - a) zadbaj o bezpieczeństwo dziecka,
 - b) przeprowadź rozmowę z rodzicem/opiekunem podejrzanym o krzywdzenie,
 - c) powiadom o możliwości wsparcia psychologicznego,
 - d) w przypadku braku współpracy rodzica/opiekuna lub powtarzającej się przemocy powiadom właściwy ośrodek pomocy społecznej. Równoległe złóż do sądu rodzinnego wniosek o wgląd w sytuację rodziny.

PROCEDURA SKŁADANIA ZAWIADOMIEŃ O PODEJRZENIU POPEŁNIENIU PRZESTĘPSTWA NA SZKODĘ MAŁOLETNIEGO ORAZ ZAWIADAMIANIA SĄDU OPIEKUŃCZEGO

W przypadku uzyskania informacji, że uczeń, który nie ukończył 18. roku życia, jest ofiarą przemocy w rodzinie, należy podjąć następujące kroki:

1. Nauczyciel powinien sporządzić notatkę służbową i przekazać uzyskaną informację wychowawcy klasy/pedagogowi szkolnemu/ dyrektorowi szkoły.
2. Pedagog szkolny powinien przeprowadzić rozmowę z uczniem w celu potwierdzenia faktu krzywdzenia, poinformować go o tym, jakie działania jest zobowiązany podjąć, i upewnić się, że dziecko będzie w dotychczasowym miejscu zamieszkania bezpieczne na czas prowadzonych działań. Następnie pedagog wzywa do szkoły rodziców/opiekunów prawnych, przeprowadza z nimi rozmowę (wywiad), informuje o zamiarze podjęcia określonych działań i przedstawia propozycję ustalenia planu bezpieczeństwa.
3. Pedagog szkolny powinien sporządzić opis sytuacji szkolnej i rodzinnej dziecka na podstawie rozmów z uczniem, nauczycielami, wychowawcą i rodzicami oraz plan bezpieczeństwa (pomocy dziecku), który uwzględniałby przede wszystkim sposoby zapewnienia dziecku bezpieczeństwa oraz opis wsparcia, jakie szkoła może zaoferować dziecku, a także informację o specjalistycznych placówkach pomocy dziecku, jeżeli istnieje taka potrzeba.
4. Pedagog szkolny ustala/omawia/mediuje z rodzicami/opiekunami prawnymi plan bezpieczeństwa (pomocy dziecku) poprzez określenie sposobu powstrzymania przemocy ze strony dorosłych wobec dziecka i zobowiązanie do skonsultowania sprawy przemocy z psychologiem. Ponadto ustala harmonogram kontaktów z osobami i instytucjami wspierającymi rodzinę w sytuacji przemocy wobec dziecka.
5. Dyrektor informuje o konsekwencjach prawnych przemocy wobec dziecka i obowiązkach szkoły zgłaszania do prokuratury oraz do sądu rodzinnego i nieletnich przemocy wobec małoletniego.
6. Jeżeli rodzice odmawiają współpracy lub odmawiają podjęcia działań proponowanych przez szkołę, dyrektor szkoły niezwłocznie składa zawiadomienie o podejrzeniu przestępstwa do prokuratury lub wnioski o wgląd w sytuację rodziny do sądu rodzinnego i nieletnich.
7. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji.

ZASADY UDOSTĘPNIANIA PERSONELOWI MAŁOLETNIOM I ICH OPIEKUNOM POLITYKI DO JEJ ZAZNAJOMIENIA I STOSOWANIA

1. Wszelkie dokumenty/procedury/polityki związane z wprowadzeniem Standardów Ochrony Małoletnich są udostępniane personelowi, małoletnim i ich opiekunom na żądanie.
2. Dokumenty te można również znaleźć na stronie internetowej szkoły.
3. Każdy pracownik ma obowiązek zapoznać się z ww. dokumentami po zawarciu umowy o pracę.
4. Rodzice/opiekunowie małoletnich zapoznawani są z ww. dokumentami każdorazowo na początku roku szkolnego.
5. Zapoznanie się z ww. dokumentami każda osoba potwierdza swoim podpisem.

Oświadczenie

Ja niżej podpisany(-a) oświadczam, że zapoznałem(-am) się z dokumentacją wchodzącą w skład Standardów Ochrony Małoletnich obowiązującą w Publicznej Szkole Podstawowej w Gorzowie Śląskim i przyjmuję ją do realizacji.

.....

(data i podpis)

WYMOGI DOTYCZĄCE BEZPIECZNYCH RELACJI MIĘDZY MAŁOLETNIAMI, A W SZCZEGÓLNOŚCI ZACHOWANIA NIEDOZWOLONE

1. Naczelną zasadą relacji między małoletnimi jest działanie z szacunkiem, przy uwzględnieniu godności i potrzeb wszystkich małoletnich. Niedopuszczalne jest stosowanie przemocy wobec innego małoletniego w jakiegokolwiek formie.
2. Uczniowie powinni powstrzymać się od używania przemocy, znęcania się nad uczniami słabszymi, od używania języka wulgarnego, obraźliwego.
3. Uczniom nie wolno wzajemnie się zawstydząć, upokarzać, lekceważyć i obrażać, nie wolno krzyczeć na innych małoletnich.
4. Uczniowie powinni szanować prawo innych uczniów do prywatności.
5. Uczniom nie wolno zachowywać się wobec innych uczniów w sposób niestosowny. Obejmuje to używanie wulgarnych słów, gestów i żartów, czynienie obraźliwych uwag, nawiązywanie w wypowiedziach do aktywności bądź atrakcyjności seksualnej oraz wykorzystywanie wobec innych uczniów przewagi fizycznej (zastraszanie, przymuszanie, groźby).
6. Uczniom nie wolno utrwalać wizerunku innych uczniów (filmowanie, nagrywanie głosu, fotografowanie) w sytuacji, gdy nie wyrazili oni na to zgody i w sytuacjach, które mogą ich zawstydzić/ obrazić.
7. Uczniom nie wolno proponować kolegom alkoholu, wyrobów tytoniowych ani nielegalnych substancji, a także używać ich w obecności innych uczniów.
8. W sytuacji, gdy uczeń jest agresywny, należy zastosować działania opisane w „Procedurze postępowania w przypadku agresywnego ucznia”.

ZASADY KORZYSTANIA Z URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH Z DOSTEPEM DO INTERNETU ORAZ PROCEDURA OCHRONY DZIECI PRZED TRAŚCIAMI SZKODLIWYMI W INTERNECIE ORAZ UTWALONYMI W INNEJ FORMIE

1. Infrastruktura sieciowa placówki umożliwia dostęp do Internetu zarówno personelowi, jak i dzieciom, w czasie zajęć i poza nimi.
2. Sieć jest monitorowana, tak aby możliwe było zidentyfikowanie sprawców ewentualnych nadużyć.
3. Rozwiązania organizacyjne na poziomie placówki bazują na aktualnych standardach bezpieczeństwa.
4. Wyznaczona jest osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo sieci w szkole. Do obowiązków tej osoby należą działania według poniższych procedur:
 - Zabezpieczenie sieci internetowej szkoły przed niebezpiecznymi treściami poprzez instalację i aktualizację odpowiedniego, nowoczesnego oprogramowania.
 - Aktualizowanie oprogramowania w miarę potrzeb, przynajmniej raz w miesiącu.
 - Przynajmniej raz w miesiącu sprawdzanie, czy na komputerach ze swobodnym dostępem do internetu nie znajdują się niebezpieczne treści. W przypadku znalezienia niebezpiecznych treści wyznaczony pracownik stara się ustalić, kto korzystał z komputera w czasie ich wprowadzenia. Informację o dziecku, które korzystało z komputera w czasie wprowadzenia niebezpiecznych treści, wyznaczony pracownik przekazuje dyrekcji, które aranżuje dla dziecka rozmowę z psychologiem lub pedagogiem na temat bezpieczeństwa w internecie. Jeżeli w wyniku przeprowadzonej rozmowy psycholog/pedagog uzyska informacje, że dziecko jest krzywdzone, podejmuje działania opisane w procedurze interwencji.
5. Istnieje regulamin korzystania z internetu przez dzieci oraz procedura określająca działania, które należy podjąć w sytuacji znalezienia niebezpiecznych treści na komputerze.
6. W przypadku dostępu realizowanego pod nadzorem pracownika szkoły ma on obowiązek informowania dzieci o zasadach bezpiecznego korzystania z internetu. Pracownik placówki czuwa także nad bezpieczeństwem korzystania z internetu przez dzieci podczas zajęć.
7. W miarę możliwości osoba odpowiedzialna za internet przeprowadza z dziećmi cykliczne warsztaty dotyczące bezpiecznego korzystania z internetu.
8. Szkoła zapewnia stały dostęp do materiałów edukacyjnych dotyczących bezpiecznego korzystania z internetu przy komputerach, z których możliwy jest swobodny dostęp do sieci.

ZASADY USTALANIA PLANU WSPARCIA MAŁOLETNIEGO PO UJAWNIENIU KRZYWDZENIA

Gdy sygnały tylko pośrednio wskazują na krzywdzenie dziecka, musimy je potwierdzić, aby mieć przesłanki do podjęcia interwencji.

Można tu mówić o kilku etapach postępowania:

1. Rozpoznanie sygnałów, które mogą wskazywać na krzywdzenie dziecka.
2. Sprawdzanie sygnałów poprzez zbieranie dodatkowych informacji.
3. Analiza zebranych informacji-diagnoza problemu krzywdzenia dziecka.
4. Zaplanowanie i przeprowadzenie interwencji w przypadku potwierdzenia krzywdzenia dziecka.

1. Rozpoznanie sygnałów

Na pierwszym etapie potrzebna jest przede wszystkim wiedza o problemie krzywdzenia dziecka, która pomaga nam w zauważeniu i prawidłowym rozpoznaniu sygnałów. Potrzebna jest też oczywiście odpowiednia postawa - odpowiedzialności za powierzone nam dzieci i gotowości do reagowania w sytuacji zagrożenia ich dobra.

2. Sprawdzanie sygnałów poprzez zbieranie dodatkowych informacji

W przypadku dostrzeżenia sygnałów przez szkołę należy je zweryfikować, zbierając informacje pochodzące od innych pracowników placówki oraz zawarte w dokumentacji.

- Pedagog szkolny - ma szczególną rolę:
 - może zbierać informacje i koordynować działania zmierzające do pomocy dziecku w szkole,
 - może współpracować z innymi instytucjami i osobami, np. kuratorem sądowym, pracownikiem socjalnym, dzielnicowym.
- Nauczyciele wychowania fizycznego, pielęgniarka szkolna, higienistka - mogą zauważać ślady pobicia dziecka, niechęć dziecka do rozbierania się, oznaki bólu przy poruszaniu się itp.
- Wychowawcy i nauczyciele - mogą zauważyć zaburzone zachowania dziecka, które może być skutkiem krzywdzenia, niekiedy są też świadkiem krzywdzących zachowań rodziców wobec dziecka na terenie placówki.
- Dokumentacja szkolna - istotne są informacje o nieobecnościach dziecka, jego ocenach, adnotacje o zachowaniu dziecka.
- Kolejnym krokiem może być nawiązanie kontaktu z pracownikami innych służb i instytucji zajmujących się danym dzieckiem i jego rodziną. Może się okazać, że oni także dostrzegli sygnały krzywdzenia, mogą też podjąć działania w kierunku sprawdzenia informacji, które posiadamy.
- Jeżeli dziecko korzysta z pomocy w placówce wsparcia dziennego (świetlica, ognisko wychowawcze itp.), warto nawiązać kontakt z pracującymi tam osobami. One także mogą pomóc w ustaleniu, czy dziecko jest krzywdzone.

3. Potwierdzenie sygnałów z innych źródeł

W zweryfikowaniu naszych podejrzeń, że dziecko jest krzywdzone, mogą nam pomóc informacje pochodzące od różnych osób z jego otoczenia:

- innych dzieci z tej samej rodziny,
- rodziców dziecka,
- osób z dalszego otoczenia (np. sąsiadów, znajomych).

Jeśli do szkoły lub przedszkola uczęszczają inne dzieci z danej rodziny, to warto porozmawiać z ich nauczycielami. Jest bardzo prawdopodobne, że one również są krzywdzone i w jakiś sposób to sygnalizują. Przy ocenie prawdziwości sygnałów przyjmujemy zasadę, że jeżeli są one potwierdzone z kilku źródeł, wzrasta prawdopodobieństwo krzywdzenia.

4. Analiza zebranych informacji - diagnoza problemu krzywdzenia dziecka

Po zebraniu wszystkich dostępnych informacji konieczna jest ich analiza, tak aby uzyskać obraz sytuacji dziecka, ocenić zagrożenia i możliwości wsparcia dla dziecka. Trzeba znaleźć odpowiedzi na poniższe pytania:

- Czy sygnały wskazujące na krzywdzenie dziecka zostały potwierdzone przez informacje z innych źródeł? Kto jeszcze może mieć informacje o sytuacji dziecka?
- Kto krzywdzi dziecko?
- W jaki sposób?
- Czy doszło do naruszenia prawa (to ważne, ponieważ Kodeks Karny i ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nakładają na instytucje obowiązek zawiadamiania o przestępstwach popełnionych na szkodę dzieci)?
- W jakim stopniu zagrożenia jest bezpieczeństwo (zdrowie, życie, rozwój) dziecka?
- Kto może być sojusznikiem dziecka w rodzinie?

5. Zaplanowanie i przeprowadzenie interwencji w przypadku potwierdzenia krzywdzenia dziecka

W rodzinie, która krzywdzi dziecko, działają silne mechanizmy zaprzeczania, co sprawia, że nie widzi ona problemu i odrzuca pomoc. Celem interwencji jest przełamanie mechanizmów obronnych, pokazanie rodzinie prawdy o jej sytuacji i stworzenie warunków do korzystania ze specjalistycznej pomocy.

Podjęwając interwencję, należy brać pod uwagę dynamikę systemu rodzinnego, a także rodzaj problemów, które uszkadzają jej funkcjonowanie. Każde działanie adresowane do jednej z osób w rodzinie może wpłynąć na zmianę w całym systemie, a tym samym na sytuację i bezpieczeństwo dziecka.

Najskuteczniejsze może być oddziaływanie na cały system (spotkania z wszystkimi członkami rodziny), jednak w przypadku rodzin dotkniętych alkoholizmem, kazirodztwem lub przemocą najczęściej nie jest to możliwe, szczególnie w pierwszej fazie pracy z rodziną. Dlatego konieczne jest oddziaływanie na każdą z osób osobno.

Z punktu widzenia ochrony i bezpieczeństwa dziecka niezwykle ważne jest znalezienie w rodzinie sojusznika, który będzie ochraniać dziecko „od wewnątrz” w czasie prowadzenia działań interwencyjnych. Użyteczne jest dokonanie rozróżnienia pomiędzy rodzicem, który krzywdzi dziecko w sposób aktywny, stosując wobec niego przemoc, a tzw. rodzicem „niekrzywdzącym”, który jest biernym świadkiem przemocy wobec dziecka, a czasami sam także jest ofiarą. Optymalny model interwencji polega na pozyskaniu do współpracy rodzica „niekrzywdzącego” jako sojusznika dziecka, podjęcie razem z nim działań skierowanych na

powstrzymanie sprawcy przemocy i jednocześnie objęcie samego dziecka konieczną pomocą z zewnątrz. Model ten dotyczy sytuacji, w której krzywdzenie przebiera charakter przemocy.

W sytuacji, w której oboje rodzice krzywdzą aktywnie swoje dziecko, z reguły trzeba od razu (równoległe z rozmowami interwencyjnymi z rodzicami) podejmować działania prawne - zawiadamiać sąd rodzinny, a często również policję.

Planując interwencję, stawiamy sobie pytanie, jakie działania należy podjąć, żeby:

- zapewnić dziecku bezpieczeństwo,
- wzbudzić motywację rodziny do rozwiązania jej problemów i dokonania zmiany.

6. Działania prawne

Działania interwencyjne mają na celu przygotowanie gruntu do udzielenia rodzinie różnych form pomocy: prawnej, psychologicznej, socjalnej, medycznej.

- Interwencję powinna zainicjować osoba (instytucja), która rozpoznała sygnały krzywdzenia dziecka.
- W poważniejszych przypadkach krzywdzenia dziecka konieczna jest współpraca interdyscyplinarna, w którą powinni być zaangażowani pracownicy różnych instytucji zajmujących się daną rodziną. W takiej sytuacji istotne jest, aby opracować wspólny plan działania oraz zdecydować, kto będzie koordynował i monitorował przebieg interwencji.
- Sama interwencja, szczególnie jeżeli ogranicza się ona do działań prawnych, nie wystarczy, aby rozwiązać problemy rodziny. Konieczna jest pomoc, często długofalowa, i monitorowanie sytuacji rodziny.

7. Zadania szkoły w pomocy dziecku krzywdzonemu

- Zauważenie sygnałów krzywdzenia i zainicjowanie działań interwencyjnych we współpracy z innymi służbami działającymi w lokalnym systemie pomocy.
- Podjęcie współpracy z rodzicami w celu powstrzymania krzywdzenia dziecka i rozwiązywania jego problemów.
- W uzasadnionych przypadkach podjęcie działań prawnych (zawiadomienie sądu rodzinnego, policji lub prokuratury).
- Objęcie dziecka na terenie szkoły konieczną pomocą w realizacji z dorosłymi i rówieśnikami. Pomoc specjalistyczna (socjoterapia, psychoterapia) może być dziecku potrzebna, jednak nie zmienia ona w sposób automatyczny jego sytuacji w środowisku szkolnym. Takie dziecko z powodu swoich trudnych doświadczeń może pełnić destrukcyjne funkcje w relacjach z innymi osobami, np. prowokować do walki lub odrzucenia. Często zdarza się, że zarówno klasa, jak i nauczyciele ulegają tym prowokacjom, wchodząc z dzieckiem w destrukcyjną grę. W ten sposób przyczyniają się do pogłębienia jego trudności, a niekiedy także krzywdzenia go na terenie szkoły. Dlatego konieczne jest podjęcie pracy nad zmianą tych relacji. Szkoła może korygować zaburzenia zachowania dzieci w ramach codziennej pracy wychowawców i nauczycieli.

POSTĘPOWANIE W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH ZAGRAŻAJĄCYCH ŻYCIU I ZDROWIU

CZEŚĆ 1.

SAMOOKALECZENIA, PRÓBY SAMOBÓJCZE, SAMOBÓJSTWO UCZNI

Zachowania suicydalne - to inaczej zachowania samobójcze. W zakres tych pojęć chodzą myśli samobójcze, samouszkodzenia, groźby popełnienia próby samobójczej, próby samobójcze, a także samobójstwo dokonane.

Samouszkodzenia – nieakceptowane społecznie i kulturowo zachowania polegające na umyślnym naruszeniu ciągłości tkanki własnego ciała lub doprowadzeniu do powstania innych obrażeń bez intencji samobójczej.

Klasyfikacja samouszkodzeń ze względu na stopień zagrożenia dla zdrowia lub życia, charakterystyczny wzorzec zachowań, powtarzalność oraz współwystępujące zaburzenia:

- **Samouszkodzenia stereotypowe:** stopień zagrożenia dla zdrowia lub życia jest zróżnicowany (od łagodnych form po poważne, nawet zagrażające życiu przypadki). Najczęstszą formą są rytmiczne, wielokrotnie powtarzające się czynności autodestruktywne, takie jak: uderzanie, bicie ciał zaciśniętą pięścią, uderzanie się w twarde przedmioty, gryzienie, szczypanie lub drapanie ciała, rwanie włosów itp. Ten rodzaj samouszkodzeń jest typowy w przebiegu autyzmu, niepełnosprawności intelektualnej oraz zespołów psychoorganicznych.
- **Samouszkodzenia wielkie:** pojedyncze akty ciężkich uszkodzeń ciała dokonywane pod wpływem jakiegoś impulsu lub z góry zamierzone. Pozostawiają istotny uszczerbek na zdrowiu i mogą skutkować zagrożeniem życia, np.: odcięcie kończyny, autokastracja lub wydlubanie oka. Mogą towarzyszyć psychozom, stanom ostrego upojenia alkoholowego.
- **Samouszkodzenia kompulsywne:** powierzchowne, często wielokrotnie powtarzane w ciągu dnia, mogą przyjąć formę symboliczną lub rytualną, np. rwanie włosów (a czasem również ich połykanie), obgryzanie paznokci i skórek. Zachowania te mogą cechować się impulsywnością. Współwystępują najczęściej z zaburzeniami obsesyjno-kompulsywnymi lub zaburzeniami ruchów stereotypowych pojawiających się u dzieci i młodzieży.
- **Samouszkodzenia impulsywne:** zazwyczaj powierzchowne, pojedyncze lub powtarzalne, np. nacinanie skóry, bicie bądź przypalanie ciała. Podejmowane na skutek nagłego wzrostu napięcia emocjonalnego celem odczucia ulgi następującej po akcji. Zazwyczaj współwystępują z zaburzeniami odżywiania, zaburzeniami osobowości borderline, osobowości antyspołecznej, zespołem po stresie traumatycznym i zaburzeniami dysocjacyjnymi.

Z racji tego, że dwie ostatnie kategorie samouszkodzeń dosyć często współwystępują oraz nie niosą ze sobą bezpośredniego zagrożenia dla życia, opisywane były w literaturze mianem samouszkodzeń umiarkowanych.

Zachowaniem presuicydalnym określa się stan psychiczny, specyficzne zachowania człowieka, które mogą wskazywać na chęć popełnienia przez niego samobójstwa w najbliższej przyszłości. Na syndrom presuicydalny składają się: zawężenie świadomości, wyhamowanie agresji i przekierowanie jej na siebie, wyobrażenia i myśli samobójcze. Zawężenie świadomości oznacza widzenie tzw. tunelowe. Osoba, która się z tym zmagając, nie potrafi dostrzec szans i możliwości rozwiązania swoich problemów. Zakłada więc, że nie ma dla siebie alternatywy na normalne życie.

Objawy zespołu presuicydalnego:

- Osoba jest przekonana, że znajduje się w sytuacji bez wyjścia.
- W zachowaniu dominuje lęk, bezradność, widzenie świata w czarnych barwach.
- Działania w kierunku autoagresji, agresja na zewnątrz jest hamowana.
- Osoba jest przekonana o swojej mniejszej wartości.
- Często przyjmuje postawę rezygnacyjną.
- W funkcjonowaniu dominuje sfera emocjonalna, racjonalne myślenie jest spychane na dalszy plan.
- Występuje zawężenie stosunków międzyludzkich.
- Osoba czuje się osamotniona, odizolowana, opuszczona i niezrozumiana.
- Ucieczka od realnych trudności w świat fantazji i rozważań o śmierci i samobójstwie.
- Wypowiadane są myśli o samobójstwie i swojej śmierci.
- Osoba porządkuje swoje sprawy, np. Piszę testament lub szuka pojednania ze swoimi dawnymi nieprzyjaciółmi.

Zachowania suicydalne stanowią proces, który przebiega w pięciu etapach:

1. Pojawienie się sytuacji kryzysowej. Może ona być wywołana różnymi czynnikami, mającymi zarówno swoje źródło w osobowości człowieka, jak w jego środowisku życiowym (rodzina, szkoła, rówieśnicy) oraz wielu innymi, bardzo indywidualnymi.
2. Pojawienie się myśli samobójczych. Są to myśli, wyobrażenia, plany, urojenia na temat własnej śmierci.
3. Intencje samobójcze. Należą do nich próby samobójcze, czyli zachowania o charakterze demonstracyjnym, manipulacyjnym oraz poważne, lecz nieskuteczne próby odebrania sobie życia.
4. Decyzja o samobójstwie. Nagła poprawa stanu psychicznego osoby będącej na skraju samobójstwa nazwana jest „złowieszczym spokojem”. Chory nie odczuwa już niepewności i lęku, ponieważ podjął decyzję o samobójstwie, który w jego przekonaniu rozwiąże wszystkie problemy.
5. Akt samobójczy, czyli każdy przypadek śmierci będący skutkiem zamierzonego działania ofiary.

Samobójstwo jest aktem o skutku śmiertelnym, który zmarły ze świadomością i oczekiwaniem takiego skutku sam zaplanował i wykonał w celu spowodowania zmian przez siebie pożądaných. Jest to przemyślane, zamierzone działanie zagrażające życiu, podjęte samodzielnie, którego następstwem jest śmierć. To proces stanowiący ciąg reakcji fizycznych i psychicznych składających się na tzw. zachowanie samobójcze, które istnieje od momentu, gdy w świadomości człowieka jako cel działania pojawia się pozbawienie siebie życia.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU SAMOOKALECZEŃ

1. Porozmawiaj z uczniem w sposób tak naturalny, jak tylko potrafisz. Jeśli trudno ci rozpocząć rozmowę z uczniem, powiedz mu o tym: „Nie jest mi o tym łatwo mówić. To dla mnie trudny temat, ale uważam, że powinniśmy porozmawiać. To bardzo ważne.”
2. Zaczynij od podania bezpośredniej przyczyny rozmowy oraz okazania troski i chęci pomocy, np.: „Zauważyłam, że często nosisz bluzki z długimi rękawami, nawet kiedy jest ciepło. Ostatnio na rękawie zauważyłam plamy, to chyba była krew. Niepokoi mnie ta sytuacja i dlatego chciałabym o tym z tobą porozmawiać. Jeśli masz jakieś problemy, przeżywasz ciężkie chwile, to jestem tu po to, aby Ci pomóc. Naprawdę bardzo mi na tym zależy. Opowiedz mi co się stało”?
3. Uważnie słuchaj. Zadawaj krótkie pytania. Nie komentuj na bieżąco relacjonowanych wydarzeń. Nie poddawaj od razu swoich interpretacji. Nie przerywaj – mów, kiedy uczeń przestanie mówić.
4. Posługuj się prostym językiem. Patrz na ucznia. Ujawnij swoje odczucia – nastolatek chce słyszeć, że jego sprawy nie są Ci obojętne. Wyraż krótko własne odczucia: „Jestem poruszony tym, co powiedziałaś”. Nie mów jednak, że jego słowa Cię przerażyły. Przede wszystkim nie bój się ciszy.
5. Zaplanuj czas i znajdź bezpieczne miejsce na rozmowę. Otwarta i szczerą rozmowa nie może odbyć się na korytarzu szkolnym w trakcie przerwy lekcyjnej.
6. Rozmawiając z uczniem o samookaleczeniach, pytaj o myśli i zamiary samobójcze. Analogicznie pytaj także o samouszkodzenia.
7. Skoncentruj się na rozmowie o uczuciach, problemach i sposobach ich rozwiązania, a nie na samouszkodzeniach i samobójstwie.
8. Pozwól, by uczeń sam doprecyzował, czy rozmawiacie o samookaleczeniach, próbie samobójczej, czy o myślach i zamiarach samobójczych. Spróbuj dostrzec perspektywę ucznia – jak widzi swoją sytuację, co go najbardziej przeciąża. Upewnij się, że dobrze go rozumiesz. Skoncentruj się na historii ucznia. Nie podawaj przykładów z własnego życia lub życia innych osób, szczególnie tych, w których chciałbyś opowiedzieć, jak ty lub inni radzili sobie z trudnościami.
9. Nie mów niczego, co mogłoby zwiększyć poczucie wstydu lub winy u ucznia. Nie oceniaj go, nie praw morałów. Szanuj uczucia ucznia i nie neguj tego, co czuje. Nie lekceważ przyczyn jego stresu i nieradzenia sobie z trudnościami. Uznaj realność jego bólu. Nie strasz szpitalem psychiatrycznym, nie groź, nie prowokuj.
10. Zadbaj o ucznia, aby czuł się ważnym partnerem w rozmowie. Pytaj, co chciałby, żeby się wydarzyło, jakiej pomocy potrzebuje. Nie rozmawiaj o samouszkodzeniach ucznia publicznie np. na forum klasy.
11. Powiedz uczniowi o następnych krokach, które zamierzasz przedsięwziąć – poinformowanie dyrektora i rodziców. Porozmawiaj o jego obawach, jeśli sam ich nie wyraża. Zapewnij, że zależy Ci na jego dobru i bezpieczeństwie.
12. Ustal zasady kontaktu z rodzicami: np. „Jestem zobowiązana, aby informacje o Twoich problemach przekazać rodzicom, abyśmy razem mogli ci jak najlepiej pomóc. Z kim wolisz, żeby o tym porozmawiać – z mamą czy tatą? Z którym rodzicem się lepiej dogadujesz? Chcesz brać udział w tej rozmowie? Wolisz powiedzieć to sam czy chcesz, żebym zrobiła to w twoim imieniu”?
13. Zachęcaj do korzystania ze wsparcia na zewnątrz – u specjalistów udzielających pomocy w przypadku samookaleceń i zachowań samobójczych – psychiatrów, psychologów, psychoterapeutów. Spróbuj oswoić lęk ucznia przed korzystaniem z ich pomocy.
14. Po zakończeniu rozmowy uruchom procedurę postępowania w sytuacjach kryzysowych, w tym powiadom rodziców. Jeśli martwisz się o ucznia, nie pozwól, by sam opuścił szkołę.

15. Nie pozostawiaj ucznia samego z jego problemami, odsyłając do kogoś innego. Nie porzucaj ucznia, lecz poszerzaj system wsparcia dla ucznia w kryzysie.
16. Interesuj się dalszymi losami ucznia i dopytaj go o wrażenia z rozmowy, o reakcję rodziców i o to, jak sobie radzi.
17. Jeśli uczeń leczy się terapeutycznie lub psychiatrycznie, wyraż gotowość i chęć współpracy ze specjalistami spoza szkoły.
18. Zastanów się wspólnie z uczniem, jak w przyszłości można zapobiegać jego samookaleczeniom – do kogo z personelu szkolnego mógłby zwrócić się w sytuacji kryzysu.

Powstrzymaj się od niepożądanych działań:

- nie składaj obietnic niemożliwych do dotrzymania. Jeśli chcesz podać uczniowi swój numer telefonu, zrób to, ale dokładnie określ kiedy i w jakich sytuacjach może się z tobą kontaktować.
- nie nalegaj, żeby uczeń pokazał ci swoje samookaleczenia i żeby opisywał, w jaki sposób się ranił. Ocena tego, jak poważne są uszkodzenia na ciele, należy do lekarza, pielęgniarki lub rodziców ucznia.
- nie umawiaj się z nastolatkiem na to, żeby przestał się samookaleczać. Prośenie osób, dla których samouszkodzenia są ważnym mechanizmem radzenia sobie z trudnościami, aby przestały to robić, jest nieskuteczne.

PLAN POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU ZAISTNIENIA SYTUACJI ZAGROŻENIA ŻYCIA UCZNIĄ W KONTEKŚCIE RYZYKA POPEŁNIENIA SAMOBÓJSTWA

1. Każdy pracownik szkoły powinien poinformować kompetentną osobę (psychologa/ pedagoga), jeśli zauważy następujące zachowania:
 - wszystkie zachowania mogące świadczyć o występowaniu myśli samobójczych u ucznia np. rozmowy, dowcipy, rysunki, wiersze o tematyce samobójczej.
 - Wszystkie incydenty zranienia ciała np. nacinanie, przypalanie, wyrywanie włosów, bicie, rozdrapywanie skóry, samodzielne tatuowanie, kolczykowanie, tendencja do ulegania wypadkom.
 - wszelkie zachowania wskazujące na zaburzenia odżywiania np. wymuszanie wymiotów, objadanie się, stosowanie środków przeczyszczających, widoczne spadki wagi.
 - wszystkie zachowania ryzykowne np. nieuważne przechodzenie przez jezdnię w szczególności ruchliwych miejscach, siadanie na parapecie okna z nogami wyciągniętymi na zewnątrz.
 - nadużywanie alkoholu i narkotyków przewyższające standardowe eksperymenty młodzieży w tej kwestii np. przychodzenia na lekcję pod wpływem substancji psychoaktywnych.
 - odstawienie leków przepisanych przez lekarza, inne sygnały świadczące o stresie lub kryzysie emocjonalnym np. nagłe wybuchy gniewu lub płaczu, reakcje emocjonalne nieadekwatne do sytuacji, bójki, całkowite wycofanie się.
2. Jeśli kompetentna osoba np. psycholog/ pedagog zostanie poinformowana o którymś z powyższych zachowań, jest zobowiązana do podjęcia kontaktu z danym uczniem, z poszanowaniem zasady poufności. Po przeprowadzeniu interwencji powinna przekazać informację zwrotną pracownikowi, który zawiadomił ją o sytuacji, aby utwierdzić go, że uczeń został zaopiekowany. Jeśli pracownik sobie tego nie życzy, jego dane nie zostaną nikomu ujawnione.

3. Zadaniem wyznaczonej kompetentnej osoby jest przyporządkowanie zachowania ucznia do jednej z trzech kategorii oraz podjęcie odpowiednich działań w razie potrzeby. Oto kategorie:
- problem nieznaczący wiele i już rozwiązany. W takiej sytuacji nie trzeba podejmować żadnych kroków, jedynie zachęcić ucznia do kontaktu w przypadku pojawienia się jakichś trudności.
 - problem oceniony jako ważny i wymagający dalszych interwencji. Ta kategoria obejmuje zaburzenia odżywiania i samouszkodzenia umiarkowane. W takiej sytuacji należy:
 - poinformować rodzica/ opiekuna prawnego o zaobserwowanym zachowaniu, najlepiej w obecności ucznia,
 - zapewnić opiekuna, że uczeń otrzymał odpowiednią pomoc i wsparcie,
 - zaznaczyć, że rozmowa ma charakter informacyjny, a ucznia nie spotkają żadne negatywne konsekwencje związane z tą sytuacją,
 - zasugerować rodzicom/ opiekunom, prawnym pomoc i pokazać różne możliwości np. poradnia zdrowia psychicznego, poradnia psychologiczno-pedagogiczna, zgoda na objęcie ucznia opieką psychologiczną w szkole, zgoda na wymianę informacji między psychologiem szkolnym a reprezentantami innych placówek na temat ucznia,
 - po tygodniu sprawdzić czy rodzic podjął któreś z zasugerowanych działań,
 - jeśli żadne działania nie zostały wykonane, mimo wyraźnego opisu sytuacji i jej skutków, należy przystąpić, tak jak w przypadku zaniedbania lub wykorzystania dziecka przez rodzica.
 - problem mogący skutkować bezpośrednim zagrożeniem dla zdrowia lub życia, wymagający bezzwłocznej interwencji (np. skrupulatnie zaplanowane lub już podjęte próby samobójcze, takie jak: wieszanie się, skoki z wysokości, przyjmowanie leków). W takiej sytuacji należy:
 - bezzwłocznie zadzwonić po pogotowie ratunkowe i wezwać policję,
 - poinformować o sytuacji rodziców.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU PRÓB SAMOBÓJCZYCH LUB SAMOBÓJSTWA UCZNIA

Każdy pracownik szkoły ma obowiązek zareagowania na jakikolwiek sygnał o ryzyku zachowania autodestrukcyjnego u ucznia. W przypadku zaobserwowania lub powzięcia informacji, że uczeń planuje podjąć lub podjął próbę samobójczą, każdy pracownik powinien niezwłocznie poinformować o tym dyrektora szkoły.

Postępowanie w przypadku stwierdzenia występowania u ucznia czynników wskazujących na ryzyko zachowań samobójczych

O wysokim ryzyku świadczyć może występowanie przynajmniej jednego z poniższych czynników:

- mówienie o poczuciu beznadziejności, bezradności, braku nadziei,
- mówienie wprost lub pośrednio o samobójstwie, pisanie listów pożegnalnych, testamentu,
- pozbywanie się osobistych i cennych dla dziecka przedmiotów,
- unikanie kontaktów z bliskimi kolegami, izolacja, zamykanie się w sobie,
- zaniechanie zajęć dotychczas sprawiających przyjemność,

- przejawianie dużych zmian nastroju, charakteru, nietypowe zachowania,
- przejawianie innych zachowań ryzykownych: okaleczanie się, nadużywanie alkoholu, narkotyków,
- przejawianie zainteresowania tematyką śmierci, prób samobójczych,
- fascynacja znanymi osobami, które popełniły samobójstwo.

Po zdiagnozowaniu sytuacji zagrożenia wychowawca, psycholog szkolny, pedagog, pracownik socjalny pracujący z dzieckiem podejmują następujące działania:

- jednoznacznie ustalają, które z przesłanek występują u danego dziecka,
- przeprowadzają analizę sytuacji szkolnej i rodzinnej dziecka w celu ustalenia przyczyn, kontaktują się z rodzicami, w celu ustalenia przyczyn zmian w zachowaniu dziecka,
- przekazują informację o zagrożeniu rodzicom i dyrektorowi szkoły,
- ustalają z rodzicami zasady wzajemnych kontaktów, proponują pomoc psychoterapeutyczną na terenie szkoły lub poza nią.

Postępowanie w przypadku powzięcia informacji, że uczeń zamierza popełnić samobójstwo (informacja od dziecka/ kolegów/ rodziny/ osób postronnych)

Po zdiagnozowaniu sytuacji zagrożenia wychowawca, pedagog, psycholog szkolny oraz dyrektor szkoły podejmują działania:

- nie pozostawiają ucznia samego, próbują przeprowadzić go w ustronne, bezpieczne miejsce,
- informują o zaistniałej sytuacji i zagrożeniu rodziców,
- przekazują dziecko pod opiekę rodziców/ opiekunów prawnych lub jeśli przyczyną zagrożenia jest sytuacja domowa dziecka – odpowiednim instytucjom, np. policji.

Postępowanie w przypadku powzięci informacji, że uczeń podjął próbę samobójczą

Po powzięciu informacji, że uczeń podjął próbę samobójczą, dyrektor szkoły, wychowawca, pedagog, psycholog szkolny podejmują następujące działania:

- jeśli próba samobójcza ma miejsce w szkole, wychowawca/ nauczyciel/ pracownik powiadamia dyrektora szkoły, a ten – rodzica/ opiekuna prawnego ucznia;
- dyrektor, pedagog, psycholog oraz wychowawca dokonują oceny sytuacji i przeprowadzają rozmowę wspierającą z dzieckiem i rodzicami oraz przekazują informacje dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- jeśli próba samobójcza ma miejsce w domu, a rodzic poinformował o zajściu szkołę, dyrektor szkoły, psycholog, pedagog szkolny przekazuje informacje rodzicom dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- o próbie samobójczej dyrektor szkoły informuje radę pedagogiczną pod rygorem tajemnicy, w celu podjęcia wspólnych działań oraz obserwacji zachowań ucznia po jego powrocie do szkoły przez wszystkich nauczycieli;
- pedagog i psycholog planują dalsze działania mające na celu zapewnienie uczniowi bezpieczeństwa na terenie szkoły, atmosfery życzliwości i wsparcia oraz przekazują rodzicom informacje o możliwościach uzyskania pomocy psychologiczno-pedagogicznej poza szkołą;
- w przypadku śmierci ucznia w wyniku samobójstwa dyrektor szkoły informuje organ prowadzący i nadzorujący szkołę o zaistniałej sytuacji;

- pedagog i psycholog udzielają pomocy psychologiczno-pedagogicznej pozostałym uczniom;
- zapraszani są specjaliści np. psycholog z poradni psychologiczno-pedagogicznej, w celu zapewnienia wsparcia uczniom i nauczycielom.

CZEŚĆ 2. ZAGROŻENIE DEMORALIZACJĄ

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU AGRESYWNEGO ZACHOWANIA UCZNIĄ

Nauczyciel bądź pracownik szkoły, który jest świadkiem agresywnego zachowania uczniów (bójka, pobicie), jest zobowiązany do wykonania następujących czynności:

1. Natychmiast reaguje słownie w sposób stanowczy i zdecydowany na zaistniałą sytuację:
 - a) oddziela ucznia zachowującego się agresywnie od grupy,
 - b) w razie potrzeby wzywa pomoc (innego nauczyciela, pedagoga, pielęgniarkę),
 - c) udziela pomocy ofierze agresji i zapewnia bezpieczeństwo pozostałym uczniom.
2. Jeżeli to możliwe, ustala przyczyny agresji. Przeprowadza rozmowy ze stronami konfliktu w celu uświadomienia im niewłaściwego zachowania. O zajściu informuje wychowawcę i pedagoga szkolnego.
3. Wychowawca informuje rodziców ucznia o jego agresywnym zachowaniu zwracając uwagę na konieczność przeprowadzenia przez rodziców rozmowy z dzieckiem.
4. Uczeń, który dopuścił się zachowania agresywnego, otrzymuje uwagę do dziennika bądź też naganę wychowawcy klasy lub dyrektora szkoły zgodnie z zapisami Statutu Szkoły.
5. W przypadku konieczności z dyscyplinowania wyjątkowo agresywnego ucznia bądź nagminnie przejawiającego zachowania agresywne wzywana jest policja w celu podjęcia interwencji zapewniającej bezpieczeństwo uczniom i pracownikom szkoły.
6. Jeśli zachowanie ucznia nie poprawia się, wychowawca zwraca się z pisemną prośbą o zgłoszenie się rodzica (prawnego opiekuna) do szkoły:
 - a) przeprowadza rozmowę z rodzicem (prawnym opiekunem), pogłębiając wiedzę na temat ucznia, jego rozwoju intelektualnego, społecznego, emocjonalnego,
 - b) na prośbę wychowawcy rozmowę z rodzicem przeprowadza pedagog szkolny, analizując przyczyny zaburzonego zachowania ucznia, pomagając rodzicom w doborze metod wychowawczych,
 - c) brak zmiany w zachowaniu ucznia powoduje przeprowadzenie z nim rozmowy przez pedagoga szkolnego w obecność rodziców,
 - d) podpisuje się kontrakt/ rodzic, uczeń, wychowawca, dyrektor szkoły, pedagog określający zachowanie ucznia i konsekwencje, który poniesie w razie złamania warunków kontraktu.
7. W sytuacji, kiedy uczeń w dalszym ciągu stwarza zagrożenie dla innych uczniów, pedagog szkolny w porozumieniu z dyrektorem szkoły i wychowawcą ucznia kieruje wniosek do Sądu Rejonowego, Wydziału Rodzinnego i Nieletnich o zastosowanie środka wychowawczego zapobiegającego demoralizacji ucznia.

PROCEDURA DZIAŁANIA W PRZYPADKU POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA LUB INNYCH CZYNÓW ŁAMIĄCYCH NORMY PRAWNE LUB SPOŁECZNE NA TERENIE SZKOŁY

1. Każda osoba, która dowiedziała się o popełnieniu na terenie szkoły czynu karalnego, wykroczenia lub przestępstwa, o przejawach demoralizacji ucznia lub rażąco łamaniu norm społecznych (wulgarne słowa, gesty, przejawy agresji itp.), ma obowiązek bezzwłocznego poinformowania o tym dyrektora szkoły.
2. Dyrektor lub inna upoważniona przez niego osoba ma obowiązek przyjąć informacje o czynie lub zachowaniu opisanym w pkt.1, sporządzić notatkę służbową z rozmowy ze zgłaszającym, zapewnić mu dyskrecję, a w razie potrzeby niezwłocznie wezwać policję lub pogotowie ratunkowe.
3. Dyrektor lub inna upoważniona przez niego osoba ma obowiązek poinformować o czynie lub zachowaniu opisanym w pkt 1 pedagoga szkolnego i wychowawcę klasy sprawcy oraz pokrzywdzonego. Pedagog i wychowawca klasy mają obowiązek udzielić pomocy w zakresie wskazanym przez osobę, która ich o tym zawiadomiła.
4. Dyrektor lub upoważniona przez niego osoba niezwłocznie potwierdza wiarygodność zgłoszenia o czynie lub zachowaniu opisanym w pkt 1, przykładowo poprzez wysłuchanie świadków zdarzenia w sposób zapewniający im dyskrecję, sporządzenie notatek, w razie potrzeby zabezpieczając miejsce zdarzenia.
5. W razie potrzeby dyrektor lub inna upoważniona osoba zatrzymuje sprawcę do czasu przybycia policji, natychmiast informując o tym rodziców lub opiekuna prawnego ucznia i jego wychowawcę. Potrzeba zatrzymania może przykładowo wynikać z obawy ucieczki lub zakończenia zajęć szkolnych. Przy zatrzymaniu nie można stosować rozwiązań siłowych.
6. Ze sprawcą przeprowadza się rozmowę wyjaśniającą w obecności innej osoby, np. wychowawcy, pedagoga szkolnego, innego nauczyciela sporządzając notatkę, którą podpisuje świadek rozmowy.
7. Szkoła bezzwłocznie zapewnia niezbędną pomoc osobie pokrzywdzonej oraz zapewnia jej izolację od sprawcy.
8. Dyrektor szkoły lub upoważniona przez niego osoba przeprowadza rozmowę z pokrzywdzonym w obecności wychowawcy, pedagoga szkolnego, innego nauczyciela, sporządzając notatkę, którą podpisuje świadek rozmowy. Rozmowa powinna zmierzać do uzyskania informacji o zdarzeniu, sprawcy, stopniu pokrzywdzenia. Pokrzywdzonemu zapewnia się dyskrecję i niezwłocznie informuje o zdarzeniu rodziców lub opiekuna prawnego. W przypadku czynu ściganego na wniosek, informuje się ich o takiej możliwości.
9. Niedopuszczalne jest dokonywanie przez pracowników szkoły przeszukania plecaków, teczek, kieszeni żadnej z osób zaangażowanych w zdarzenie oraz rozpowszechnianie informacji o zdarzeniu.
10. Po przybyciu policji do szkoły dyrektor lub inna upoważniona osoba przekazuje zebrane informacje o zdarzeniu, uczestnikach i świadkach.
11. Wobec sprawcy zdarzenia szkoła podejmuje środki przewidziane w statucie, informując o tym rodziców lub opiekunów prawnych sprawcy i pokrzywdzonego.

12. W razie potrzeby dyrektor szkoły lub inna upoważniona przez niego osoba organizuje dla sprawcy lub pokrzywdzonego zespół do pracy nad problemem, który współpracuje z organizacjami specjalistycznymi i rodzicami ucznia oraz ustala jego skład.
13. Jeśli zachowanie sprawcy nosi znamiona co najmniej postępującej demoralizacji lub nie przyniosły oczekiwanego rezultatu działania opisane w pkt 13, a w czasie wyjaśnienia zaistnienia zdarzenia szkoła nie zawiadomiła policji lub sądu rodzinnego, natychmiast je zawiadamia.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU NISZCZENIA MIENIA SZKOŁY LUB OSÓB

1. Interwencję podejmuje nauczyciel, który był świadkiem zdarzenia lub któremu został zgłoszony fakt dokonania przez ucznia zniszczenia.
2. **Nauczyciel:**
 - Ustala okoliczności zdarzenia, na podstawie rozmowy z osobą informującą o zaistniałym fakcie lub z uczniem będącym sprawcą zniszczenia, oraz oglądu sytuacji w miejscu zaistnienia szkody.
 - Informuje o fakcie dyrektora szkoły oraz wychowawcę klasy.
3. **Wychowawca klasy:**
 - Powiadamia rodziców/ prawnych opiekunów ucznia, który dokonał zniszczenia o zaistniałej sytuacji, poniesionych stratach finansowych i konieczności zrekompensowania wyrządzonej szkody w terminie 7 dni.
 - Przeprowadza z uczniem rozmowę wychowawczą, stosując wobec niego system konsekwencji określoną w statucie szkoły.
4. W przypadku braku rekompensaty wymienionym terminie wychowawca informuje o problemie dyrektora szkoły.
5. **Dyrektor szkoły:**
 - W ramach swoich kompetencji ma możliwość zastosowania dodatkowych środków oddziaływania wychowawczego we własnym zakresie, tj.: pouczenie, ostrzeżenie, przeproszenie pokrzywdzonego, przywrócenie stanu poprzedniego oraz wykonanych prac porządkowych na rzecz szkoły. Wymagane jest uzyskanie zgody rodziców albo opiekuna ucznia oraz samego ucznia na propozycję dyrektora.
 - W sytuacji braku tej zgody sprawę kieruje się do sądu rodzinnego na standardową ścieżkę postępowania.

CZEŚĆ 3. SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W SYTUACJACH ZNALEZIENIA W SZKOLE SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH

Celem uruchomienia procedury jest:

Zapewnienie zdrowia i bezpieczeństwa fizycznego, psychicznego i emocjonalnego uczniów przebywających w szkole w sytuacji zagrożeń wewnętrznych związanych z rozprawdaniem niebezpiecznych środków odurzających oraz odurzeniem alkoholem, narkotykami lub dopalaczami.

W przypadku znalezienia podejrzonej substancji odurzającej na terenie szkoły należy:

- zachować szczególne środki ostrożności,
- zabezpieczyć substancję przed dostępem do niej uczniów oraz ewentualnym jej zniszczeniem,
- powiadomić dyrektora szkoły, który powiadamia policję,
- ustalić (jeżeli to możliwe), do kogo znaleziona substancja należy,
- przekazać policji zabezpieczoną substancję oraz informację o zaistniałej sytuacji,
- opracować i przeprowadzić pogadanki, projekty edukacyjne dotyczące ww. problematyki.

W przypadku podejrzenia ucznia o posiadanie środków odurzających należy:

- odizolować ucznia od pozostałych uczniów w klasie,
- powiadomić pedagoga/ psychologa szkolnego,
- powiadomić dyrektora szkoły, który powiadamia policję,
- **zażądać od ucznia w obecności innej osoby/ pedagoga przekazania posiadanej substancji, CZY TAKI ZAPIS JEST ZGODNY Z PRAWEM? CZY MOŻEMY PRZESZUKAĆ PLECAK?**
- **zażądać od ucznia pokazania zawartości plecaka oraz zawartości kieszeni,**
- powiadomić rodziców ucznia,
- poinformować rodziców o obowiązujących procedurach w szkole,
- przeprowadzić z uczniem w obecności jego rodziców rozmowę o złamaniu obowiązującego prawa szkolnego; w dalszej kolejności należy objąć ucznia działaniami profilaktycznymi lub wychowawczymi, ponadto należy udzielić wsparcia również rodzicom ucznia,
- podjąć wraz z rodzicami działania profilaktyczne w zakresie posiadania i rozprawdania środków odurzających.

W przypadku rozpoznania stanu odurzenia ucznia alkoholem należy:

- odizolować ucznia od pozostałych uczniów w klasie,
- w razie potrzeby wezwać karetkę pogotowia ratunkowego,
- powiadomić dyrektora szkoły o zaistniałej sytuacji,
- powiadomić wychowawcę klasy ucznia,
- powiadomić pedagoga/ psychologa szkolnego,
- przekazać ucznia pod opiekę pielęgniarki/ pedagoga/ psychologa szkolnego,
- powiadomić rodziców ucznia z prośbą o przybycie do szkoły,

- poinformować rodziców o obowiązującej w szkole procedurze postępowania w sytuacji znalezienia w szkole substancji psychoaktywnych; w dalszej kolejności należy objąć ucznia działaniami profilaktycznymi lub wychowawczymi, należy udzielić wsparcia również rodzicom ucznia,
- przeprowadzić rozmowę z rodzicami, wskazując argumenty dla zagrożenia zdrowia, wskazać działania, instytucje mogące służyć pomocą w zaistniałej sytuacji.

W przypadku rozpoznania stanu odurzenia narkotykami należy:

- w momencie rozpoznania odizolować ucznia od pozostałych uczniów w klasie,
- w razie potrzeby wezwać karetkę pogotowia ratunkowego,
- powiadomić dyrektora szkoły o zaistniałej sytuacji,
- poinformować pielęgniarkę/ pedagoga/ psychologa szkolnego, przekazać go pod ich opiekę,
- przekazać uzyskaną informację wychowawcy klasy,
- wezwać do szkoły rodziców ucznia,
- przekazać rodzicom informacje o obowiązującej procedurze postępowania,
- przeprowadzić rozmowę z rodzicami i z uczniem,
- zobowiązać rodziców do pomocy dziecku, aby zaprzestało odurzania się, wskazać działania, instytucje mogące służyć pomocą zaistniałej sytuacji,
- opracować działania profilaktyczne lub wychowawcze do pracy z uczniem,
- wdrożyć program wychowawczo-profilaktyczny, monitorować i ewaluować efekty.

W przypadku rozpoznania stanów oddłużenia ucznia dopalaczami należy:

- w momencie rozpoznania odizolować ucznia od pozostałych uczniów w klasie,
- w razie potrzeby wezwać karetkę pogotowia ratunkowego,
- poinformować pielęgniarkę/ pedagoga/ psychologa szkolnego,
- przekazać ucznia pod opiekę pielęgniarki/ pedagoga/ psychologa szkolnego,
- poinformować dyrektora szkoły o zaistniałej sytuacji,
- przekazać uzyskaną informację wychowawcy klasy,
- wezwać do szkoły rodziców ucznia,
- przekazać rodzicom informację o obowiązującej procedurze postępowania,
- przeprowadzić rozmowę z rodzicami oraz uczniem w ich obecności lub indywidualnie w celu wyciszenia emocji,
- udzielić pomocy i zobowiązać rodziców do pomocy dziecku po odstąpieniu odurzania się,
- opracować działania profilaktyczne lub wychowawcze do pracy z uczniem,
- wdrożyć program wychowawczo- profilaktyczny, monitorować i ewaluować efekty.

W przypadku odmowy współpracy przez rodziców/ opiekunów prawnych:

- szkoła pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny lub policję,
- powiadomione instytucje wdrażają obowiązujące procedury postępowania,
- szkoła współpracuje z instytucjami w zakresie pomocy i wsparcia ucznia,
- szkoła udziela informacji i przekazuje dotychczasowe sposoby postępowania z uczniem,
- szkoła współpracuje z ośrodkiem wychowawczym, w którym umieszczano ucznia.

Do obowiązków pracowników szkoły należy:

- zapoznać się ze skutecznymi działaniami profilaktycznymi,
- zapoznać się z rodzajami i wyglądem środków odurzających,
- zapoznać się z symptomami wskazującymi na odurzenie narkotykiem,
- zapoznać się z symptomami wskazującymi na stan upojenia alkoholowego,
- zapoznać się z symptomami zachowania dilerów środków odurzających,
- prowadzić regularnie zajęcia z zakresu zagrożenia zdrowia środkami niebezpiecznymi,
- prowadzić systematyczne zajęcia z zakresu stosowania obowiązującego w szkole prawa,
- realizować projekty edukacyjne z uczniami o współczesnych zagrożeniach,
- prowadzić cykliczne szkolenia dla rodziców o zagrożeniach zdrowia dzieci,
- prowadzić ciągłą obserwację uczniów w kontekście ich zdrowia i bezpieczeństwa,
- poznać nazwy instytucji pomocowych zajmujących się uzależnieniami,
- zapoznawać się na bieżąco z przepisami obowiązującego prawa w zakresie zdrowia i bezpieczeństwa uczniów.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU UCZNIĄ ZNAJDUJĄCEGO SIĘ POD WPLYWEM ALKOHOLU LUB INNEJ SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNEJ

1. W przypadku gdy nauczyciel/ wychowawca/ pracownik szkoły zauważy ucznia, którego zachowanie wskazuje na stan po spożyciu alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej, powinien niezwłocznie powiadomić o tym fakcie dyrektora szkoły oraz pedagoga lub psychologa szkolnego.
2. Uczeń powinien zostać zabrany w miejsce odosobnienia przez wskazaną przez wychowawcę/ dyrektora/ pedagoga/ psychologa osobę i pozostać pod jej nadzorem do momentu przybycia rodziców/ policji.
3. Jeżeli stan ucznia wymaga interwencji medycznej, należy natychmiast wezwać służby ratownicze.
4. Jeżeli uczeń przejawia zachowania agresywne zagrażające zdrowiu lub życiu jego bądź innych osób, należy natychmiast wezwać policję.
5. Wychowawca/ dyrektor/ pedagog/ psycholog powinien niezwłocznie wezwać do natychmiastowego stawienia się w szkole rodziców/ opiekunów prawnych ucznia. Jeżeli rodzice nie stawiają się w szkole, należy wezwać służby (pogotowie ratunkowe lub policję) i wspólnie z nimi zdecydować o dalszym losie ucznia.
6. Po przybyciu rodziców wychowawca/ dyrektor/ pedagog/ psycholog powinien przeprowadzić w ich obecności rozmowę dyscyplinującą z uczniem, w której wyjaśni jasno konsekwencje jego zachowania, a także wskaże rodzicom konieczność sprawowania szczególnego nadzoru nad uczniem. Można także wskazać rodzicom/ opiekunom prawnym placówki i instytucje, gdzie mogą się zwrócić o specjalistyczną pomoc dla swojego dziecka.
7. Pedagog szkolny/ psycholog szkolny są zobowiązani opracować plan działań profilaktycznych, wychowawczych i terapeutycznych w pracy z dzieckiem, wdrożyć ten plan, monitorować jego realizację oraz prowadzić ewaluację.
8. W przypadku gdy rodzice/ opiekunowie prawni nie wyrażają chęci współpracy ze szkołą, nie przestrzegają ustalonych zasad lub gdy sytuacja się powtarza, szkoła ma obowiązek poinformować o sytuacji właściwe instytucje, tj. sąd rodzinny lub policję.

9. Jeżeli uczeń będący pod wpływem alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej ukończył siedemnasty rok życia, należy zawiadomić o sytuacji policję, gdyż czyn ten stanowi wykroczenie i podlega kompetencjom tych służb.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU PODEJRZENIA, ŻE UCZEŃ POSIADA NARKOTYKI/ DOPALACZE

1. W przypadku gdy nauczyciel / wychowawca / inny pracownik szkoły podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie narkotyki lub dopalacze, powinien niezwłocznie powiadomić o tym fakcie dyrektora szkoły oraz pedagoga/ psychologa szkolnego.
2. Nauczyciel w obecności innej osoby (świadka) może zażądać od ucznia opróżnienia kieszeni czy plecaka w celu ujawnienia niebezpiecznej substancji.
3. Jeżeli uczeń odmawia, nauczyciel powinien wezwać policję, w której kompetencjach leży przeszukanie odzieży i plecaka ucznia oraz w przypadku ujawnienia substancji przekazanie jej do szczegółowych analiz.
4. Jeżeli uczeń dobrowolnie odda nauczycielowi posiadaną substancję należy właściwie ją zabezpieczyć celem przekazania policji oraz sporządzić szczegółową notatkę służbową z zajścia.
5. Wychowawca/ dyrektor/ pedagog powinien niezwłocznie wezwać do natychmiastowego stawienia się w szkole rodziców/ opiekunów prawnych ucznia. Ponadto należy wezwać policję celem odebrania z terenu szkoły podejrzanej substancji i przekazanie jej do analizy oraz zadecydowaniu o losie ucznia, którego podejrzewa się o czyn karalny.
6. Pedagog szkolny/ psycholog szkolny winien przeprowadzić z uczniem w obecności rodziców/ opiekunów prawnych rozmowę o złamaniu obowiązującego prawa. W dalszej kolejności należy objąć ucznia działaniami profilaktycznymi, wychowawczymi i terapeutycznymi. Wsparcia udziela się również rodzicom ucznia.

CZEŚĆ 4.

PRZEMOC FIZYCZNA I PSYCHICZNA

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA NA TERENIE SZKOŁY ZACHOWAŃ AGRESYWNYCH NIOSĄCYCH ZAGROŻENIE ŻYCIA LUB ZDROWIA

Agresja fizyczna

1. W przypadku gdy nauczyciel/ wychowawca/ pracownik szkoły zauważy ucznia, którego zachowanie jest agresywne w stosunku do innych osób, powinien podjąć natychmiastowe działania mające na celu przerwanie, wyeliminowanie tych czynów i kolejno powiadomić o tym fakcie dyrektora szkoły oraz pedagoga/ psychologa szkolnego.

Pracownik szkoły powinien w sposób stanowczy i zdecydowany zakomunikować sprawcy/ sprawcom agresji, że nie wyraża zgody na takie zachowania (krótkie i zrozumiałe zwroty).

2. W razie potrzeby należy bezzwłocznie odseparować sprawcę agresywnych zachowań od pokrzywdzonych oraz przekazać go pod opiekę dyrektorowi/ pedagogowi/ psychologowi lub innej wyznaczonej osobie.
3. Należy również ustalić ewentualne ofiary agresora oraz świadków agresywnego zachowania.
4. W przypadku obrażeń należy poinformować pielęgniarkę szkolną.
5. Jeśli występuje stan zagrożenia życia (ofiara nieprzytomna), pielęgniarka/ pedagog/ psycholog/ dyrektor szkoły wzywa natychmiast karetkę pogotowia, nawet bez uzyskania zgody rodziców/ opiekunów prawnych.
6. Wychowawca/ dyrektor/ pedagog winien niezwłocznie wezwać do natychmiastowego stawienia się w szkole rodziców/ opiekunów prawnych agresora.
7. Pedagog/ psycholog/ wychowawca przeprowadza rozmowę z rodzicami obydwu stron oraz ze sprawcą i ofiarą. Z rozmów należy sporządzić notatkę.
8. Pedagog/ psycholog udzielają wsparcia poszkodowanemu, podejmują działania mające na celu korektę zachowania sprawcy.
9. Jeśli sprawa nie jest poważna dyrektor i wychowawca decydują o dalszym postępowaniu w sprawie (konsekwencje przewidziane w wewnątrzszkolnych dokumentach).
10. W przypadku wszczynania kolejnych ataków przez agresora szkoła kieruje sprawę na policję lub do sądu rodzinnego.

Agresja werbalna

1. W przypadku ujawnienia tej formy agresji należy bezzwłocznie podjąć działania mające na celu powstrzymanie i wyeliminowanie tego zjawiska.
2. Osoba ujawniająca sytuację jest zobowiązana powiadomić wychowawcę i dyrektora szkoły/ pedagoga/ psychologa szkolnego.
3. Wychowawca/ pedagog/ psycholog przeprowadza rozmowę z uczniem w celu wyjaśnienia okoliczności zdarzenia (osobna rozmowa z agresorem i ofiarą).
4. O zaistniałym zdarzeniu należy poinformować rodziców/ opiekunów prawnych uczestników zdarzenia.

5. Pedagog/ psycholog podejmują działania mające na celu rozwijanie świadomości sprawcy i poszkodowanego, rozwijanie umiejętności zarządzania emocjami.
6. Pedagog/ psycholog obserwują sprawcę i poszkodowanego oraz udzielają im na bieżąco pomocy psychologiczno – pedagogicznej.
7. W poważnych przypadkach (uzyskanie informacji o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa ściganego na wniosek poszkodowanego) powiadamiana jest policja.
8. Wobec ucznia przejawiającego zachowania agresywne stosuje się konsekwencje przewidziane w wewnątrzszkolnych dokumentach.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU UZYSKANIA INFORMACJI, ŻE UCZEŃ JEST OFIARĄ PRZEMOCY LUB PRZESTĘPSTWA

1. Nauczyciel sporządza notatkę służbową i przekazuje informacje wychowawcy/ psychologowi/ pedagogowi/ dyrektorowi szkoły.
2. Pedagog/ psycholog wzywa do szkoły rodziców/ opiekunów prawnych, przekazuje im uzyskane informacje. Przeprowadza rozmowę z rodzicami. Przeprowadza rozmowę z uczniem w obecności wychowawcy.
3. Pedagog szkolny sporządza opis sytuacji szkolnej rodzinnej dziecka na podstawie rozmów z uczniem, nauczycielami, wychowawcą i rodzicami oraz plan pomocy dziecku, który uwzględnia sposoby zapewniania dziecku bezpieczeństwa oraz opis wsparcia, jakie szkoła może zaoferować dziecku.
4. Pedagog przygotowuje informacje o placówkach pomocy dziecku, jeśli jest taka potrzeba i przekazuje je rodzicom/ opiekunom.
5. Ustala z rodzicami/ opiekunami plan pomocy dziecku (określenie sposobu zapewnienia bezpieczeństwa, zobowiązanie do skonsultowania dziecka i rodziny przez psychologa).
6. Opracowuje i ustala harmonogram kontaktów z osobami i instytucjami wspierającymi rodzinę w sytuacji przemocy wobec dziecka.
7. Informuje rodziców/ opiekunów prawnych o konsekwencjach prawnych stosowania przemocy wobec dziecka i obowiązkach szkoły zgłaszania do prokuratury i sądu rodzinnego i nieletnich przypadku przemocy wobec małoletniego.
8. Pedagog informuje o swoich działaniach dyrektora szkoły.
9. Dyrektor składa zawiadomienie o podejrzeniu przestępstwa do prokuratury i/ lub wnioski o wgląd w sytuację rodziny do sądu rodzinnego i nieletnich w każdej sytuacji, kiedy dziecko jest ofiarą przestępstwa.
10. Jeśli rodzice odmawiają współpracy lub podjęcia działań proponowanych przez szkołę, dyrektor niezwłocznie składa zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa do prokuratury lub wnioski o wgląd w sytuację rodziny do sądu rodzinnego i nieletnich.
11. Dyrektor szkoły powiadamia Samorząd Gminy, w tym MOPS, Zespół interdyscyplinarny działający na terenie gminy zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy, w razie konieczności właściwych pracowników socjalnych.
12. Dalszy tok postępowania leży w kompetencjach tych instytucji.

Skrypt rozmów z agresorem i ofiara szkolnej przemocy

Reaguj stanowczo, by przerwać proceder przemocy. Używaj zdecydowanych, krótkich komunikatów (stop, nie zgadzam się, koniec). Niedopuszczalne jest obrażanie, grożenie, wyzywanie ucznia. Można mówić o negatywnym zachowaniu ucznia, co nie definiuje go jako osoby.

Co można zrobić? **CZY UMIESZCZAĆ SKRYPTY ROZMÓW Z AGRESOREM?**

1. Reaguj na każdy przejaw agresji.
2. Oceń czy poradzisz sobie samodzielnie, czy przyda Ci się wsparcie.
3. Zachowaj spokój, wszelkie nazbyt emocjonalne reakcje mogą eskalować agresję.
4. Mów głośno, wyraźnie i powoli.
5. Przypomnij o zasadach i granicach.
6. Omów konsekwencje.
7. Zapewnij wsparcie poszkodowanemu.
8. Sporządź dokumentację.
9. Rozpocznij rozmowy indywidualne.

Schemat reakcji:

1. Przerwanie zachowania agresywnego (powiedz „stop”, w razie potrzeby należy rozdzielić uczniów).
2. Wskazanie faktów (powiedz co widzisz, unikaj ocen np. „kopiesz go, on tego nie chce”).
3. Przypomnienie zasad („złamałeś zakaz stosowania przemocy”).
4. Wyrażanie własnego zdania („nie akceptuję tego co robisz”).
5. Zapowiedzenie konsekwencji i ich realizacja („powiadomię o tym wychowawcę i rodziców”).
6. Monitorowanie sytuacji aż do całkowitego wyciszenia. Poinformowanie o oczekiwaniach („chcę, żebyś przestał go popychać”).
7. Uniemożliwienie kontaktu między uczniami. Jeśli jest taka potrzeba rozdziel uczniów i dopilnuj, by w danym dniu nie mieli kontaktu.

Skrypty do rozmowy z uczniami stosującymi przemoc

Czekasz na pierwszego ucznia (prowodyra). Bądź zrelaksowany. Kiedy uczeń wejdzie, poproś go, żeby usiadł. Popatrz na niego, potem poczekaj aż on spojrzy na Ciebie. Wtedy zacznij.

Przebieg rozmowy

1. Słyszałem, że byłeś niemiły dla X. Opowiedz mi o tym. Jeśli dziecko zaprzeczy, powiedz: „Tak, ale coś niemiłego przydarzyło się X. Opowiedz mi o tym”.
2. Wygląda na to, że X-owi dzieje się w szkole źle.
 - Słuchaj tego, co opowiada uczeń – nie przerywaj.
 - Nie przejmuj się przerwami ciszy, daj uczniowi czas na pomyślenie.
 - Nie oskarżaj, nie obwiniaj.
 - Staraj się unikać zadawania dodatkowych pytań.
 - Zaakceptuj, jeśli uczeń będzie uważał swoje zachowanie wobec tego innego ucznia za usprawiedliwione – może czuć do niego złość.
 - Pracuj w kierunku zrozumienia, że X-owi dzieje się źle (ktokolwiek jest temu winny).
3. Rozumiem, zastanawiam się co mógłbyś zrobić, żeby pomóc X-owi w tej sytuacji.

Wskazówki

- Zobacz jakie rozwiązania może uczeń wymyślić.
- Zachęcaj. Kiedy pojawi się coś praktycznego i odpowiedniego, powiedz: „Doskonale, wypróbuj to przez tydzień. Potem spotkamy się i zobaczymy jak Ci idzie.

Powstrzymuj się od obwiniania, zawstydzania, grożenia, potępiania sprawcy. Na początku wyjaśnij sprawcy powody spotkania, wskaż fakty i zachowania, które przejawiał. Wysłuchaj sprawcy, a następnie poinformuj go o konsekwencjach. Porozmawiajcie o tym, jak można naprawić zaistniałą sytuację. Dobrym rozwiązaniem jest podpisanie kontraktu.

Skrypt do rozmowy z ofiarą przemocy

Podczas rozmowy z uczniem, wobec którego użyto przemocy, twoja rola powinna sprowadzać się do doradztwa, pomagania w znalezieniu rozwiązania, dzięki któremu może on aktywnie działać na rzecz poprawy sytuacji. Czasem może być potrzebna twoja pomoc np. w przeciwieństwie zachowań asertywnych.

Przebieg rozmowy

1. Dzień dobry Y. Usiądź. Chcę z Tobą porozmawiać, bo słyszałem, że przydarzyły ci się niemiłe rzeczy.
2. Wygląda na to, że masz już tego dosyć.
3. Czy uważasz, że jest coś, co mogłoby poprawić Twoją sytuację?
4. Dobrze. Spróbujesz tego przez następny tydzień, a potem porozmawiamy i zobaczymy, jak sprawy się mają. W porządku? Do zobaczenia.

Pozwól uczniowi opowiedzieć o tym, co go spotkało. Wysłuchaj, nie przerywając, nie oceniając. Postaraj się zrozumieć jego emocje i zachowania. Doceniaj wszelkie konstruktywne sposoby radzenia sobie z zaistniałą sytuacją. Poinformuj ucznia o działaniach jakie masz zamiar podjąć. Ustalcie wspólne, dalsze sposoby działania mające na celu rozwiązanie sytuacji problemowej.

Skrypt do rozmowy z uczniem, który prowokuje

Jeżeli uczeń prowokuje do zachowań agresywnych, powinieneś także spróbować pomóc mu zdać sobie sprawę, że jego własne zachowania przyczyniają się do tej sytuacji i także on musi się zmienić.

Przebieg rozmowy

1. Dzień dobry Y. Usiądź. Chcę z tobą porozmawiać, bo słyszałam, że przydarzyły ci się jakieś niemiłe rzeczy.
2. Wygląda na to, że masz już tego dosyć.
3. Opowiedz mi więcej o tym, co się dzieje. Jak to wszystko się zaczęło?
4. Czy możesz wymyślić coś, co poprawiłoby sytuację?
5. Dobrze. Spróbujesz tak robić tydzień, a potem znowu porozmawiamy i zobaczymy, jak się sprawy mają. W porządku? To do zobaczenia.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA WOBEC UCZNIĄ, KTÓRY STAŁ SIĘ OFIARĄ PRZEMOCY

1. W pierwszej kolejności, pracownik, który podejrzewa, że dziecko jest ofiarą przemocy powinien zawiadomić o tym fakcie pedagoga, pedagoga specjalnego, psychologa, wychowawcę i dyrektora szkoły. Jeżeli dziecko doznaje przemocy fizycznej od kogoś z rówieśników, powinno się zawiadomić również rodziców/ prawnych opiekunów dziecka.
2. Następnie wybrany specjalista powinien zaprosić ucznia na rozmowę. Dobrze, gdyby była to rozmowa sam na sam. Specjalista powinien zapewnić warunki do swobodnej rozmowy i zadbać o to, aby rozmowa odbywała się w takim pomieszczeniu, do którego nikt nie wejdzie w trakcie jej trwania.
3. Specjalista po rozmowie z dzieckiem powinien spisać notatkę służbową z tej rozmowy. Jeżeli istnieje taka potrzeba, powinien on poinformować o podejrzeniu popełnienia przestępstwa dyrektora szkoły.

4. Specjalista wzywa do szkoły rodziców/ opiekunów prawnych, przekazuje im uzyskaną informację. Przeprowadza rozmowę z rodzicami oraz uczniem, w obecności wychowawcy lub/ i dyrektora szkoły.
5. Dyrektor szkoły może postanowić o utworzeniu „grupy roboczej”, która ma na celu interwencję w sprawie dziecka. Jeżeli dziecko doznaje przemocy fizycznej od któregoś z rówieśników, do grupy roboczej powinno się także zaprosić rodziców/ opiekunów prawnych dziecka.
6. Specjalista powinien sporządzić opis sytuacji szkolnej i rodzinnej dziecka na podstawie rozmów z uczniem, nauczycielami, wychowawcą, rodzicami oraz plan pomocy dziecku, który uwzględniałby przede wszystkim zapewnienie dziecku bezpieczeństwa oraz opis wsparcia, jakie szkoła może zaoferować dziecku, a także informację o specjalistycznych placówkach pomocy dziecku, jeśli istnieje taka potrzeba.
7. Specjalista ustala z rodzicami/ opiekunami prawnymi plan pomocy dziecku poprzez określenie sposobu powstrzymania przemocy wobec dziecka, zobowiązanie do skonsultowania dziecka i rodziny z odpowiednimi profesjonalistami, ustala harmonogram kontaktów z osobami i instytucjami wspierającymi rodzinę w sytuacji przemocy wobec dziecka. Powinien poinformować o konsekwencjach prawnych przemocy wobec dziecka i obowiązkach szkoły w tym zakresie.

Jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie, że dziecko jest ofiarą przemocy fizycznej/ psychicznej, zwłaszcza gdy rodzice/ opiekunowie prawni odmawiają działań proponowanych przez szkołę, dyrektor pracujący z dzieckiem powinien podjąć interwencję prawną: powiadomienie odpowiednich instytucji: policji, prokuratury, sądu rodzinnego i nieletnich o przestępstwie lub zagrożeniu dobra dziecka, w celu podjęcia przez te instytucje działań w ramach swoich obowiązków służbowych. Dalszy tok postępowania leży w kompetencjach tych instytucji.

Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa

1. Powiadomienia należy dokonać drogą pisemną. Do policji/ prokuratury składamy zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa (krótka, jasna forma). Do zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa wystarczy tzw. wiarygodna wiadomość, a nie pewność popełnienia przestępstwa. To organy wymiaru sprawiedliwości mają za zadanie zebrać dowody i ustalić czy przestępstwo zaistniało czy nie.
2. Zawiadomienie należy zgłosić do instytucji właściwej ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa.
3. Zawiadomienie składa organ/ osoba uprawniona do reprezentowania szkoły.
4. Jeśli organ reprezentujący instytucję odmawia złożenia zawiadomienia, powinien je złożyć pracownik szkoły bezpośrednio zaangażowany w sprawę (jest to jego prawny obowiązek).
5. Złożenie zawiadomienia nie jest uwarunkowane zgodą rodziców/ opiekunów prawnych nieletniego poszkodowanego. Poinformowanie ich o działaniach szkoły zależy od woli instytucji składającej zawiadomienie.
6. Prokuratura ma obowiązek zawiadomić o wszczęciu, odmowie wszczęcia lub umorzeniu śledztwa szkołę, która złożyła zawiadomienie.
7. Jeśli szkoła nie zostanie w ciągu 6 tygodni powiadomiona o wszczęciu lub odmowie wszczęcia śledztwa, może wnieść zażalenie do prokuratury na bezczynność organu.
8. Na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa przysługuje zażalenie, które należy złożyć w ciągu 7 dni od otrzymania postanowienia do sądu rejonowego, wydział karny właściwy ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa.

Wniosek o wgląd w sytuację rodziny

1. Wniosek należy wysłać do sądu rodzinnego i nieletnich, właściwego ze względu na miejsce faktycznego pobytu dziecka.
2. Wniosek może złożyć każdy, kto uważa, że dobro dziecka w rodzinie jest zagrożone.
3. Sąd wszczyna postępowanie z urzędu.
4. We wniosku należy podać imię i nazwisko i adres dziecka. Wniosek może zawierać opis sytuacji dziecka, ocenę tej sytuacji, propozycję rozwiązania/ propozycję działań, jakie może podjąć szkoła, a na które nie zgadzają się rodzice/ opiekunowie prawni.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA Z DZIECKIEM Z RODZINY DYSFUNKCYJNEJ W SYTUACJI OZNAK ZNEĆCANIA PSYCHICZNEGO I FIZYCZNEGO

- Jeśli istnieje uzasadnione podejrzenie, że stosowana jest przemoc wobec dziecka, zadaniem dyrektora/ psychologa/ pedagoga jest założenie Niebieskiej Karty.
- Wszczęcie procedury następuje poprzez wypełnienie formularza Niebieska Karta – A w obecności dziecka oraz rodzica/ opiekuna prawnego.
- W sytuacji, gdy rodzic jest sprawcą przemocy, kartę wypełnia się w obecności najbliższej pełnoletniej osoby dziecka.
- Po wypełnieniu formularza Niebieska Karta – A osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest ofiarą przemocy w rodzinie, przekazuje się formularz Niebieska Karta – B.
- Jeśli przemoc w rodzinie dotyczy niepełnoletniego ucznia, formularz Niebieska Karta – B przekazuje się rodzicowi/ opiekunowi prawnemu.
- Wypełniony formularz Niebieska Karta – A szkoła przekazuje przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego, do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w terminie nie później niż 7 dni od wszczęcia procedury.

Wskazówki dotyczące rozmowy z dzieckiem

1. Rozmowa powinna odbywać się w przyjaznych warunkach (miejsce zapewniające dyskrecję i spokój, możliwość poświęcenia odpowiedniej ilości czasu, brak pośpiechu).
2. Rozmowa powinna odbywać się bez narzucania tempa przekazywania informacji. Prowadzący rozmowę powinien wykazać się cierpliwością, nie poganiać dziecka.
3. Zadaniem prowadzącego spotkanie jest sporządzenie dokumentacji, ta czynność nie powinna zakłócać przebiegu rozmowy.
4. Podczas rozmowy należy ocenić stopień zagrożenia bezpieczeństwa dziecka i ustalić kto z rodziny może mu zapewnić bezpieczeństwo.
5. Zaczynając rozmowę warto się przedstawić, powiedzieć parę słów na swój temat. Nie należy zaczynać od tematu związanego z przemocą, chyba, że jest to inicjatywa ucznia.
6. Prowadzący rozmowę powinien umiejętnie zarządzać emocjami. Ujawnienie przemocy to niełatwa sytuacja, dlatego zadaniem prowadzącego będzie kontenerowanie emocji i wsparcie ucznia.
7. Jednym z podstawowych obowiązków prowadzącego rozmowę jest dołożenie wszelkich starań, aby dziecko poczuło się zrozumiane, wysłuchane i miało nadzieję, że zostanie mu udzielona stosowna pomoc. Empatyczna postawa to warunek prowadzenia tego typu rozmów.

8. Nie należy poprawiać ucznia, zwracać mu uwagi, nawet jeśli w jego komunikatach pojawiają się wulgarne zwroty czy inne niespuszczalne w normalnych warunkach formy.
9. W sytuacji, gdy podczas rozmowy ujawnione zostaną fakty, świadczące o tym, że zdrowie lub życie dziecka jest zagrożone, prowadzący rozmowę zobowiązany jest zadbać o to, aby uczeń spędził najbliższy czas w świetlicy lub pod opieką nauczyciela. W tym czasie prowadzący zwołuje pilne spotkanie z dyrekcją, by ustalić dalszą procedurę działania.

Zadania pracowników szkoły

Dyrektor szkoły

1. Jako organ reprezentujący szkołę ma prawo wystąpić do sądu rodzinnego, prokuratury, ośrodka pomocy społecznej z zawiadomieniem o zagrożeniu dziecka krzywdzeniem. Ma również prawo złożyć zażalenie na postanowienia prokuratury o odmowie wszczęcia śledztwa w sprawie podejrzenia przemocy wobec dziecka ze strony rodziców.
2. Ma obowiązek sprawować opiekę nad uczniami oraz stwarzać warunki do harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne i profilaktyczne.
3. Kontroluje wypełnianie przez dzieci zamieszkujące w danym rejonie obowiązku szkolnego.
4. Rozpoznaje występowanie zaniedbań wobec dzieci oraz zapobiega im przez kontrolowanie wykonywania obowiązków rodzicielskich, w tym zgłoszenia dziecka do szkoły oraz zapewnienia mu regularnego uczęszczania na zajęcia.
5. Wykonuje zadania, które związane są z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom i nauczycielom podczas zajęć, co kształtują szkolne zasady i normy postępowania.
6. Zapewnia nauczycielom właściwą pomoc w realizacji powierzonych zadań, a także w doskonaleniu zawodowym. Ma także wpływ na klimat organizacyjny szkoły.
7. Organizuje pomoc materialną dla uczniów będących w trudnej sytuacji np. bezpłatne korzystanie z posiłków w stołówce szkolnej, wnioskowanie o pomoc materialną o charakterze socjalnym.
8. Organizuje pomoc psychologiczno – pedagogiczną oraz wpływa na sposób, w jaki jest ona udzielana.
9. Odpowiada za właściwe prowadzenie i przechowywanie dokumentacji przebiegu nauczania działalności wychowawczej i opiekuńczej. Ma także wgląd do dokumentacji ucznia, w tym rejestru dzieci i młodzieży zagrożonych przemocą.
10. Dyrektor jako funkcjonariusz publiczny, w przypadku niedopełnienia obowiązków z zakresu udzielania pomocy dziecku krzywdzonemu ponosi odpowiedzialność karną.

Pedagog szkolny – w sytuacji podejrzenia przemocy wobec dziecka:

1. Zobowiązany jest do udzielenia bezpośredniej pomocy w przypadku zagrożenia zdrowia lub życia dziecka. W zakres ten wchodzi również udzielenie pierwszej pomocy przedmedycznej w przypadku, gdy na terenie szkoły nie przebywa pielęgniarka.
2. W przypadku, gdy nie ma zgody rodzica na poddanie dziecka badaniu lekarskiemu lub jeśli taka zgoda nie jest możliwa do uzyskania natychmiast, pedagog szkolny ma prawo wysłać faksem wniosek do sądu rejonowego o zgodę na poddanie dziecka takiemu badaniu.
3. W przypadku działań diagnostycznych pedagog szkolny zbiera informację o dziecku, mając na uwadze w szczególności czynniki ryzyka oraz dane świadczące o przemocy

lub ją wykluczające (np. uzależnienie od alkoholu w rodzinie). Dane te mogą zostać pozyskane od innych pracowników szkoły, dziecka, rodziców dziecka.

4. We współpracy z wychowawcą oraz innymi osobami pomagającymi dziecku przeprowadza ocenę zagrożenia dziecka przemocą oraz na tej podstawie opracowuje plan pomocy, a także wskazuje konkretne działania i osoby odpowiedzialne za ich realizację.
5. Stale monitoruje sytuację dziecka, jego zachowanie, wygląd.
6. Zabezpiecza ewentualne dowody, przy czym nie ma obowiązku dokonywania oceny ich wiarygodności.
7. Stale współpracuje z wychowawcą, nauczycielami, psychologiem w celu prowadzenia obserwacji dziecka.
8. Organizuje pomoc materialną uczniom, którzy są zagrożeni zaniedbaniem, a także znajdują się w trudnej sytuacji życiowej.
9. Podejmuje współpracę z dyrektorem szkoły w kwestii podejmowania interwencji związanych z podejrzeniem przemocy w rodzinie. Przygotowuje pisma zwołujące oraz zawiadamiające zespoły interdyscyplinarne, wydziały rodzinne i nieletnich sądu rejonowego, prokuraturę, policję, ośrodek pomocy społecznej, komisję rozwiązywania problemów alkoholowych o potrzebie udzielania pomocy dziecku.
10. Na terenie szkoły koordynuje pracę z dzieckiem, monitoruje jego sytuację, dbając o poufność i niewłączanie w sprawę osób niezwiązanych z pracą nad konkretnym przypadkiem.
11. Organizuje współpracę ze specjalistami z poradni specjalistycznych, do których kierowane jest dziecko lub jego rodzice.
12. Zwołuje zespół interdyscyplinarny, a także informuje rodziców o działaniach, jakie zostały podjęte na rzecz dziecka.
13. Prowadzi dokumentację udzielania pomocy psychologiczno–pedagogicznej, a także konsultacji spraw prowadzonych ze specjalistami.

Psycholog:

1. W sytuacji podejrzenia występowania przemocy wobec dziecka, ma obowiązek udzielenia mu bezpośredniej pomocy, jeśli zagrożone jest życie lub zdrowie dziecka. W zakres ten wchodzi również udzielenie pierwszej pomocy przedmedycznej w przypadku, gdy na terenie szkoły nie przebywa pielęgniarka.
2. Ma prawo wysłać faksem wniosek do sądu rejonowego wydziału rodzinnego i nieletnich z prośbą o wydanie zgody na poddanie dziecka badaniu lekarskiemu bez wiedzy i zgody rodziców.
3. Swoje podejrzenia konsultuje z pedagogiem szkolnym oraz wychowawcą. Sporządza notatkę służbową, w której opisuje swoje podejrzenia dotyczące zagrożenia dziecka przemocą w rodzinie.
4. Przeprowadza rozmowy z uczniem w celu zdiagnozowania go wstępnie pod kątem czynników ryzyka przemocy, a także mocnych stron i potrzeb oraz zagrożenia przemocą.
5. Ma obowiązek udzielić wsparcia i koniecznej pomocy uczniowi poprzez uczestnictwo w przygotowaniu planu pomocy dziecku oraz organizacji pomocy psychologiczno–pedagogicznej dla dziecka i jego rodziców na terenie szkoły lub w poradniach specjalistycznych.
6. Udziela wsparcia wychowawcy klasy oraz innym osobom pracującym na rzecz dziecka.
7. Stale monitoruje sytuację ucznia oraz współpracuje ze specjalistami z poradni specjalistycznych, do których kierowane jest dziecko.

Wychowawca – w sytuacji, gdy podejrzewa, że dziecko jest krzywdzone:

1. W sytuacji, gdy zagrożone jest życie lub zdrowie dziecka, wychowawca ma obowiązek udzielić mu bezpośrednio pomocy, w tym pomocy przedmedycznej, zwłaszcza jeśli na terenie szkoły nie jest obecna pielęgniarka.
2. Jeśli istnieje taka konieczność, wychowawca ma prawo wysłać faksem wniosek do sądu rejonowego wydział rodzinny i nieletnich z prośbą o wydanie zgody na poddanie dziecka badaniu lekarskiemu bez wiedzy / zgody rodziców.
3. Ścisłe współpracuje z pedagogiem szkolnym, w celu przekazania mu informacji o dziecku.
4. Sporządza notatki i przechowuje je w indywidualnej teczce ucznia.
5. We współpracy z pedagogiem szkolnym sporządza plan pomocy dziecku oraz systematycznie monitoruje jego sytuację.
6. Zobowiązany jest do udzielania dziecku wsparcia na wszystkich etapach pomocy.

Pielęgniarka szkolna – w sytuacji, gdy podejrzewa, że dziecko jest krzywdzone:

1. W sytuacji, gdy zagrożone jest życie lub zdrowie dziecka, pielęgniarka szkolna ma obowiązek udzielić mu pierwszej pomocy przedmedycznej, a także zorganizować fachową pomoc.
2. Jeśli pielęgniarka zauważy na ciele dziecka ślady wskazujące na możliwość występowania przemocy fizycznej, ma obowiązek opisać to w karcie zdrowia dziecka. Dokumentacja taka, ze szczegółowym opisem miejsc występowania śladów, ich wielkości i innych szczegółów, może zostać przekazana do sądu i prokuratury.
3. Pielęgniarka szkolna ma obowiązek skontaktować się z pedagogiem szkolnym oraz wychowawcą w celu zgłoszenia informacji dotyczących swoich podejrzeń/ obserwacji.
4. Pielęgniarka ma prawo skontaktować się z rodzicami/ opiekunami prawnymi w przypadku, gdy stwierdzi u dziecka zaniedbanie zdrowotne/ higieniczne.

Nauczyciel przedmiotu, nauczyciel świetlicy, logopeda, reedukator, doradca zawodowy, pracownik biblioteki, osoby prowadzące zajęcia dodatkowe, instruktorzy – w sytuacji, gdy podejrzewają, że dziecko jest krzywdzone:

1. Mają obowiązek skontaktować się z wychowawcą dziecka i pedagogiem szkolnym oraz przekazać informacje o swoich podejrzaniach i obserwacjach.
2. Osoby te biorą udział w monitorowaniu sytuacji dziecka oraz – jeśli istnieje taka potrzeba – w opracowaniu wspólnie z pedagogiem/ psychologiem szkolnym i wychowawcą planu udzielania pomocy dziecku.

Pracownik ochrony czy inna osoba z obsługi lub administracji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia dziecka ma obowiązek skontaktować się z wychowawcą i pedagogiem/ psychologiem szkolnym oraz przekazać informację o swoich podejrzaniach i obserwacjach.

Symptomy charakterystyczne dla różnych form przemocy

Obrażenia fizyczne charakterystyczne dla doznawania przemocy

- często powtarzające się, nieleczone obrażenia,
- nietypowe dla przypadkowych obrażeń lokalizacje (czaszka, uszy, oczy, usta, szyja, ramiona, klatka piersiowa, plecy, pośladki, genitalia, uda),
- siniaki, ślady po uszczypnięciach, naderwanie/ zniekształcenie małżowiny usznej, urazy geometryczne o wyraźnym zarysie, zaznaczonych kształtach przedmiotów użytych do bicia, ślady wbijania paznokci,

- ślady duszenia,
- niewyjaśnione owrzodzenia, krwawienia, raby w okolicach genitaliów i odbytu,
- oparzenia, przypalenia,
- ślady ugryzień z zarysem zębów dorosłego człowieka,
- łysienie, które może być wynikiem szarpania za włosy,
- liczne i częste złamania, które mogą powodować zniekształcenia kończyn.

Symptomy fizyczne świadczące o zaniedbaniu dziecka

- bardzo niska higiena osobista (dziecko brudne, cuchnące z brudnymi ubraniami i paznokciami),
- wychudzenie,
- głód,
- zmęczenie, apatia,
- nieleczone choroby, urazy,
- oznaki odmrożeń,
- ropne zapalenie skóry,
- ślady ukąszeń (pluskwy, pchły),
- świerzb,
- szybkie przybieranie na wadze, poprawa kondycji podczas krótkich pobytów poza domem, gorszy wygląd po powrocie do domu.

Behawioralne symptomy krzywdzenia dziecka

- poszukiwanie przez dziecko stałej uwagi nauczyciela,
- chęć bliskości fizycznej, nadmierne i częste przytulanie się, głaskanie, ocieranie,
- ciągła obserwacja dorosłych i modyfikacja swoich zachowań tak, aby uniknąć przemocy,
- „niemądry uśmiech” – uśmiech, by wydać się bardziej przyjaznym lub skompensować ciągłe wyzywanie i poniżanie, u dzieci poniżanych zachowanie może przybrać formę agresji i złości,
- brak radości życiowej,
- postawa nadmiernie narzekająca,
- postawa pasywna, wycofująca się,
- zbyt pospieszne przeproszanie,
- zachowania agresywne,
- napady złości i złego humoru,
- lęk przed rozbieraniem się,
- wyrażanie lęku przed rodzicami,
- lęk przed powrotem do domu,
- nieadekwatny do pogody strój (zakrywanie obrażeń),
- lęk, kulenie się przed dotknięciem/ chęcią pogłaskania,
- wtórne moczenie się.

Symptomy behawioralne seksualnego wykorzystania dziecka

- pseudo-dojrzałe zachowania o charakterze seksualnym, zachowania seksualne nietypowe dla wieku (duża częstotliwość i kompulsywność zachowań, przemoc, sapanie, dokładne odwzorowywanie).

- zachowania o zabarwieniu seksualnym kierowane do seksualnie dorosłych lub rówieśników (dotykanie genitaliów, zachęcanie do masturbacji, promiskuityzm).
- używanie nowych, niespotykanych nazw organów i czynności płciowych, obsceniczne wyrazy i zwroty,
- ciągła, przymusowa, niepożądana masturbacja,
- agresywne zachowania seksualne wobec rówieśników, symulowanie sytuacji seksualnych,
- pisanie, mówienie, rysowanie w kontekście seksualnym,
- postawa „zimnego wyczekiwania”, nadmierna ostrożność,
- postawa obojętności, izolacja, odosobnienie, brak przyjaciół,
- uciekanie od rzeczywistości,
- doświadczenie chwil utraty pamięci,
- przerywanie aktywności dotychczas sprawiających przyjemność,
- brak zaufania,
- uskarżanie się na bóle w podbrzuszu, genitaliów, bez przyczyn medycznych,
- zaburzenia jedzenia,
- zaburzenia snu,
- trudności szkolne, wagarowanie,
- niska samoocena, poczucie winy,
- ucieczki z domu,
- kradzieże, kłamstwa,
- samookaleczenia, próby samobójcze,
- głębokie stany depresyjne,
- zachowania regresywne,
- ciąża z ukrywaniem ojcostwa,
- drapanie intymnych okolic – infekcje, choroby weneryczne,
- lęk i niechęć do przebywania z określonymi dorosłymi,
- obawa przed badaniami medycznymi,
- posiadanie pieniędzy z niewiadomego źródła.

Kompetencje instytucji związanych z ochroną i wsparciem dzieci CZY KOMPETENCJE INNYCH INSTYTUCJI I PODMIOTÓW POWINNY ZNAJDOWAĆ SIĘ W NASZYCH PROCEDURACH?

Ośrodek pomocy społecznej

1. Diagnoza sytuacji dziecka i jego rodziny (w tym przemocy) w oparciu o wywiad środowiskowy i będącą jego załącznikiem Niebieską Kartą oraz – w przypadkach podejrzenia przemocy w rodzinie – kontakt z policją, placówką, do której uczęszcza dziecko, służbą zdrowia, przygotowanie planu pomocy dziecku i jego rodzinie, monitorowanie podjętych działań.
2. Pomoc rodzinie w załatwieniu spraw bytowych, urzędowych
3. Udzielanie bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego (psychologicznego, prawniczego) / wskazanie miejsc, gdzie taką pomoc można uzyskać.
4. Udzielanie interwencji kryzysowej, przekazanie informacji o przysługujących prawach, świadczeniach i możliwościach uzyskania pomocy.
5. Wskazanie miejsc zajmujących się pomocą dziecku i rodzinie w tym z problemem przemocy (poradni, ośrodków, hosteli)

6. W uzasadnionych przypadkach udzielanie pomocy finansowej (zasiłków), rzeczowej (odzież, żywność, ciepły posiłek, obiady szkolne), usługowej (usług opiekuńczych dla osób niepełnosprawnych lub specjalistycznych dla chorych psychicznie oraz upośledzonych umysłowo).
7. W miarę możliwości organizowanie i prowadzenie grup edukacyjno – rozwojowych dla rodziców, dzieci, grup wsparcia dla ofiar przemocy.
8. W przypadku zagrożenia dziecka – powiadomienie sądu rodzinnego i nieletnich, w sytuacji podejrzenia popełnienia przestępstwa – organów ścigania. Jeśli zagrożone jest zdrowie i życie dziecka, (porzucenie, znęcanie się nad dzieckiem, nietrzeźwość opiekunów prawnych / rodziców) – wezwanie policji, która jest uprawniona umieścić dziecko bez ich zgody w pogotowiu rodzinnym lub placówce opiekuńczo – wychowawczej.
9. W ramach działalności powiatowych centrów pomocy rodzinie i jednostek gminnych – zapewnienie dziecku pomocy psychologicznej, pedagogicznej, socjalnej, w placówkach wsparcia dziennego (ogniskach wychowawczych, świetlicach środowiskowych, świetlicach socjoterapeutycznych), terapii dla osób doznających przemocy, pomocy o charakterze korekcyjno – edukacyjnym dla osób stosujących przemoc.
10. W ramach powiatowych centrów pomocy rodzinie – zapewnienie dzieciom opieki i wychowania w rodzinach zastępczych lub placówkach (rodzinny dom dziecka, dom małego dziecka, dom dziecka, pogotowia rodzinne, opiekuńcze dotyczących od 13 r.ż.), a w przypadku dzieci będących pod opieką niekrzywdzącego rodzica – w ośrodkach interwencji kryzysowej, hostelach.

Służba zdrowia

1. Ocena rozwoju psychofizycznego dziecka, stanu jego zdrowia i higieny.
2. Podejmowanie działań prewencyjnych w sytuacji stwierdzenia czynników ryzyka krzywdzenia dziecka, udzielanie rodzicom porad, instruktażu na temat dbania o zdrowie i higienę, monitoring stanu dziecka (wizyty pielęgniarki środowiskowej, współpraca z ośrodkiem pomocy społecznej).
3. Rozpoznanie zespołu maltretowania dziecka (w tym zaniedbań zdrowotnych i higienicznych) oraz zamieszczanie w jego dokumentacji medycznej (historii zdrowia i choroby) wpisu o symptomach przemocy wraz z informacjami uzyskanymi od dziecka i rodziców / opiekuna.
4. Wystawienie na prośbę zgłaszającego przemoc wobec dziecka rodzica / opiekuna zaświadczenia lekarskiego o doznanych obrażeniach, poinformowanie o możliwościach, miejscach i warunkach uzyskania obdukcji.
5. Zawiadomienie sądu rodzinnego i nieletnich o nieprawidłowej sytuacji opiekuńczo – wychowawczej dziecka, zaś w przypadku śladów i objawów wskazujących na popełnienie przestępstwa – zawiadomienie prokuratury.
6. Interwencje podejmowane we współpracy z policją, przewożenie karetką medyczną w obecności lekarza dzieci do 3 r.ż., których życie jest zagrożone, w zależności od stanu dziecka – do szpitala lub rodzinnego pogotowia opiekuńczego (ewentualnie domu małego dziecka)
7. Zatrzymanie dziecka w szpitalu nawet bez wskazań klinicznych, gdy istnieje ryzyko jego krzywdzenia po powrocie do domu oraz niezwłoczne powiadomienie o tym sądu rodzinnego i nieletnich.
8. W sytuacji zagrożenia życia i zdrowia dziecka – wezwanie policji.
9. Udzielenie pomocy medycznej, w tym psychologicznej oraz psychiatrycznej dzieciom, rodzicom / opiekunom.
10. W razie konieczności powiadomienie ośrodka pomocy społecznej o sytuacji dziecka.

Sąd rodzinny i nieletnich

1. Rozstrzygnięcie – w sytuacji istotnej różnicy poglądów między rodzicami – na temat opieki nad dzieckiem (leczenie, kształcenie, miejsce pobytu),
2. Ograniczenie władzy rodzicielskiej poprzez: zobowiązanie rodziców i dziecka do okresowego postępowania; określenie jakich czynności rodzic nie mogą podjąć bez wcześniejszego zezwolenia sądu; poddanie wykonywania władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora; skierowanie dziecka do placówki sprawującej pieczę nad nim; zarządzenie umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub placówce wychowawczej z możliwością ograniczenia kontaktów z rodzicem krzywdzącym, ustanowienie miejsca pobytu dziecka przy rodzicu niekrzywdzącym i ustalenie kontaktów z dzieckiem drugiego rodzica.
3. Zawieszenie władzy rodzicielskiej, kiedy przyczyna jest niezawiniona i przemijająca (np. dziecko czasowo pozostaje pod opieką dziadków i wymaga pilnego zabiegu operacyjnego).
4. Pozbawienie władzy rodzicielskiej w sytuacji długotrwałej przeszkody (np. orzeczenia wobec rodzica wieloletniej kary pozbawienia wolności), nadużycia władzy rodzicielskiej (stosowanie drastycznych form przemocy, uczenie zachowań przestępczych) lub rażącego zaniedbania (pozbawienie opieki, narażenie dziecka na utratę zdrowia lub życia).
5. Orzeczenie alimentów dla dziecka.
6. Prowadzenie kuratorskich ośrodków pracy z dziećmi i młodzieżą z rodzin podlegających nadzorowi.

Policja

W ramach służb patrolowych

1. Interweniowanie w celu zapewnienia doraźnego bezpieczeństwa osobom doznającym przemocy (zatrzymanie sprawcy w policyjnej izbie zatrzymań, gdy zagraża on życiu lub zdrowiu członków rodziny, w tym dzieciom), wskazanie i w miarę możliwości dowieszenie ofiar przemocy do schroniska lub hostelu, gdy nie ma możliwości izolowania sprawcy, a ofiary nadal odczuwają zagrożenie.
2. W przypadku zagrożenia życia lub zdrowia dziecka – natychmiastowe przewiezienie dzieci w wieku 3 – 13 lat radiowozem policyjnym do pogotowia opiekuńczego lub placówki interwencyjnej, a w przypadku dzieci do 3 roku życia – wezwanie karetki pogotowia.
3. Wypełnienie Niebieskiej Karty – policyjnej notatki i urzędowej opisującej zdarzenie przemocy domowej i podjęte czynności.
4. Poinformowanie dorosłych poszkodowanych, pod których opieką jest dziecko, o ich prawach, w tym do złożenia zawiadomienia o przestępstwie, o ich możliwościach uzyskania dalszej pomocy i konkretnych miejscach, gdzie zostanie ona udzielona.

W ramach zadań dzielnicowego

1. Po każdej interwencji związanej z przemocą domową – nawiązanie przez dzielnicowego w ciągu 7 dni od otrzymania Niebieskiej Karty – kontaktu z rodziną, w celu rozeznania sytuacji, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji dzieci i zorientowanie się w ich potrzebach.
2. Systematyczne wizyty sprawdzające zachowania sprawcy i stan bezpieczeństwa domowników.

3. Gromadzenie dokumentacji dotyczącej każdej interwencji (w tym Niebieskich Kart) oraz kolejnych działań podjętych po interwencji (kontakt z rodziną, w której wystąpiła przemoc, zawiadomienie sekcji d.s. nieletnich i patologii o sytuacji dziecka).
4. Podejmowanie działań prewencyjnych wobec sprawców przemocy w rodzinie.
5. Współpraca z innymi lokalnymi służbami pomagającymi rodzinie w związku z przemocą domową
6. w przypadku przypuszczenia popełnienia przestępstwa – podjęcie decyzji co do potrzeby przeprowadzenia postępowania sprawdzającego.
7. W sytuacji uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa – podjęcie decyzji o konieczności wszczęcia postępowania przygotowawczego.
8. Prowadzenie sprawy tzw. teczki zagadnieniowej „Przemoc domowa” dotyczącej rodziny dziecka dotąd, dopóki z posiadanej dokumentacji i uzyskanych informacji nie wynika, że przemoc w rodzinie już nie występuje.
9. W ramach planu dochodzeniowo – śledczego – wszczęcie postępowania przygotowawczego przeciwko sprawcy przemocy w przypadku zgłoszenia lub stwierdzenia popełnienia przestępstwa; zabezpieczenie miejsca zdarzenia, śladów i dowodów popełnienia przestępstwa, ustalenie świadków i ich przesłuchanie.

CZEŚĆ 5.

CYBERZAGROŻENIA

PROCEDURA REAGOWANIA W PRZYPADKU BEZPRAWNEGO UŻYCIA CUDZEGO WIZERUNKU W SIECI ORAZ ŁAMANIA PRAWA AUTORSKIEGO

Uczniowie bardzo często udostępniają zarówno swoje zdjęcia, jak i zdjęcia kolegów w mediach społecznościowych bez uzyskania ich zgody, w myśl zasady, że skoro kolega nie pyta, czy może udostępnić moje zdjęcie, to ja również nie będę o to pytał. Problem może pojawić się w sytuacji upublicznienia zdjęcia/ filmu ukazującego kolegę lub koleżankę w sposób prześmiewczy i poniżający. Należy pamiętać, że opublikowanie czyjegoś zdjęcia bez zgody tej osoby może skutkować odpowiedzialnością cywilną i karną osoby, która takiej publikacji się dopuściła.

1. Przyjęcia zgłoszenia i ustalenie okoliczności zdarzenia

Należy zebrać informacje przede wszystkim o:

- osobie dokonującej zgłoszenia - czy jest do tego uprawniona, tj. czy to jej wizerunek lub wizerunek osoby, która jest pod jej władzą rodzicielską, został naruszony bezprawnym działaniem,
- okolicznościach zdarzenia,
- możliwych dowodach, np. zrzut ekranu dokumentujący bezprawne użycie wizerunku.

2. Identyfikacja sprawcy/sprawców

Dochodzenie naruszeń dóbr osobistych, w tym wizerunku, jest co do zasady działaniem podejmowanym z inicjatywy samego uprawnionego przed sądami. Natomiast w przypadku naruszeń stanowiących przestępstwo dodatkowo mogą być zaangażowane organy ścigania.

3. Działania wobec sprawców zdarzenia ze szkoły/spoza szkoły

- Decyzja o dalszych krokach prawnych w sprawach o naruszenie dóbr osobistych, w tym wizerunku, należy do osoby, której wizerunek został bezprawnie użyty w internecie.
- Szkoła oprócz realizacji zapisów podstawy programowej związanych z prawem autorskim, może na lekcjach wychowawczych proponować aktywności, których celem będzie wprowadzenie uczniów w tematykę związaną z bezpiecznym i przemyślanym udostępnianiem wizerunku w internecie, w tym przede wszystkim w mediach społecznościowych. Działania prewencyjne mogą zapobiec podobnym zdarzeniom w przyszłości.
- Decyzja o dalszych krokach prawnych w sprawach o naruszenie dóbr osobistych, w tym wizerunku, należy do uprawnionego. Szkoła może zaangażować się w spór, jeśli dotyczy to sytuacji, w której bezprawnego użycia wizerunku dopuścił się uczeń wobec drugiego ucznia, np. w charakterze mediatora pomiędzy stronami w celu uniknięcia procesu sądowego.

4. Działania wobec ofiar zdarzenia

Ofiarę zdarzenia, w szczególności jeśli wizerunek został bezprawnie użyty w sposób prześmiewczy i poniżający, należy objąć opieką psychologa lub pedagoga szkolnego.

5. Działania wobec świadków

W przypadku gdy więcej osób wiedziało o bezprawnych użyciu wizerunku w sposób prześmiewczy lub poniżający, należy przeprowadzić z nimi rozmowy wychowawcze mające na celu uzmysłowienie im problemu i ukształtowanie w nich postaw sprzeciwu wobec podobnych działań.

Łamanie prawa autorskiego

Najczęstszym przypadkiem, w którym szkoła może zetknąć się z problemem naruszenia prawa autorskiego, jest użycie przez jej pracowników bądź uczniów, poza zakresem dozwolonego użytku, materiałów prawnie chronionych na stronach internetowych szkoły.

W przypadku naruszeń dokonanych przez uczniów szkoła nie może występować w roli sędziego - dochodzenia roszczeń należy pozostawić osobom uprawnionym. Szkoła powinna na każdym etapie skoncentrować się na swojej roli edukacyjno-wychowawczej poprzez realizację podstawy programowej w tym zakresie oraz organizację pogadarek na temat praw autorskich, zwracając przy tym uwagę, że powinny one rzeczowo i konkretnie informować, jakie czyny są dozwolone, a jakie zabronione prawem.

1. Przyjęcie zgłoszenia i ustalenie okoliczności zdarzenia

Należy zebrać informacje przede wszystkim o:

- osobie dokonującej zgłoszenia, czy jest do tego uprawniona (czy faktycznie przysługują jej prawa autorskie do danego utworu, czy posiada ważne pełnomocnictwo itd.)
- wykorzystanym utworze (czy faktycznie jest chroniony przez prawo autorskie, w jakim zakresie został wykorzystany i czy zakres ten mieści się w zakresie posiadanych licencji lub dozwolonego użytku).

2. Identyfikacja sprawcy/sprawców

- Dochodzenie naruszeń praw autorskich realizowane jest co do zasady z inicjatywy samego uprawnionego przed sądami, a w przypadku naruszeń stanowiących przestępstwo dodatkowo zaangażowani mogą być policja i prokuratura.
- Szkoła nie powinna wyřęczać tych organów w ich obowiązkach ani też wkraczać w ich kompetencje. Powinna natomiast skoncentrować się na swojej roli wychowawczej i edukacyjnej, wykorzystując okoliczność zgłoszenia rzekomego naruszenia do przekazania zaangażowanym osobom (a być może i wszystkim uczniom, nauczycielom i opiekunom) wiedzy na temat tego, jak faktycznie prawo reguluje konkretne kwestie.

3. Działania wobec ofiar zdarzenia

- Jeżeli osobą, której prawa autorskie naruszono, jest uczeń, należy rozważyć możliwość występowania w roli mediatora, aby stosownie do okoliczności ułatwić stronom ugodowe lub kompromisowe zakończenie powstałego sporu, np. w przypadku, gdy ofiarą jest osoba ze szkoły, autorytet szkoły może pomóc w skłonieniu sprawcy do zaprzestania naruszeń.
- Z kolei w przypadku, gdy ofiara jest osobą spoza szkoły, szkoła może pomóc sprawcy w doprowadzeniu do zaniechania naruszeń i naprawienia ich skutków bez niepotrzebnej eskalacji sporu.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU UJAWNIENIA ZDARZEŃ O CHARAKTERZE CYBERPRZEMOCY

Informacja o tym, że w szkole miała miejsce cyberprzemoc, może pochodzić z różnych źródeł. Osobą zgłaszającą fakt prześladowania może być poszkodowany uczeń, jego rodzice lub inni uczniowie - świadkowie zdarzenia, nauczyciele. Niezależnie od tego, kto zgłasza przypadek cyberprzemocy, procedura interwencyjna powinna obejmować.

- udzielanie wsparcia ofierze przemocy,
- zabezpieczenie dowodów i ustalenie okoliczności zdarzenia,
- wyciągnięcie konsekwencji wobec sprawcy przemocy oraz praca nad zmianą postawy ucznia.

1. Działania wobec zdarzenia

Pozyskanie informacji i przyjęcie zgłoszenia

- Jeśli wiedzę o zajściu posiada nauczyciel niebędący wychowawcą powinien przekazać informację wychowawcy klasy, który informuje o fakcie pedagoga szkolnego i dyrektora szkoły.
- Pedagog szkolny i dyrektor wspólnie z wychowawcą powinni dokonać analizy zdarzenia i zaplanować dalsze postępowanie.
- Do zadań szkoły należy także ustalenie okoliczności zdarzenia i ewentualnych świadków.
- Warto zadbać o udział nauczyciela informatyka w procedurze interwencyjnej, szczególnie na etapie zabezpieczenia dowodów i ustalenia tożsamości sprawcy cyberprzemocy.
- Ze względu na potencjalne bardzo negatywne skutki cyberprzemocy dla ofiar, należy dążyć do jak najszybszego przerwania aktu.

Zebranie i zabezpieczanie dowodów

- Wszelkie dowody cyberprzemocy powinny zostać zabezpieczone i zarejestrowane. Należy zanotować datę i czas otrzymania materiału, treść wiadomości oraz, jeśli to możliwe, dane nadawcy (nazwę użytkownika, adres e-mail, numer telefonu komórkowego itp.) lub adres strony WWW, na której pojawiły się szkodliwe treści czy profil.
- Takie zabezpieczenie dowodów nie tylko ułatwi dalsze postępowanie dostawcy usługi (odnalezienie sprawcy, usunięcie szkodliwych treści z serwisu), ale również stanowi materiał, z którym powinny się zapoznać wszystkie zaangażowane w sprawę osoby: dyrektor i pedagog szkolny, rodzice, a także policja, jeśli doszło do złamania prawa.
- Na etapie zabezpieczania dowodów cyberprzemocy i identyfikacji sprawcy warto korzystać z pomocy nauczyciela informatyki.

Sposoby zarejestrowania dowodów cyberprzemocy

- **Zachowywanie wiadomości.** W przypadku przemocy przy użyciu telefonu komórkowego ważne jest, by nie usuwać SMS-ów, MMS-ów, historii połączeń, które wskazują na jej wystąpienie. W przypadku przemocy w internecie również, jeśli to możliwe, warto zachować treści, które są opublikowane w miejscu widocznym dla wielu osób (np. komentarze pod zdjęciami w serwisie społecznościowym, wpisy na

forum klasowym), konieczne jest ich usunięcie. Wówczas przed usunięciem tych treści należy je zabezpieczyć.

- **Wykonanie screenów (zrzut całego ekranu).** Dobrym sposobem na zabezpieczenie dowodów jest wykonanie tzw. screena. Screen jest czymś w rodzaju tego, co aktualnie widać na monitorze komputera. Aby go wykonać, należy nacisnąć klawisze Print Screen, a następnie otworzyć dokument typu Word lub Paint i wybrać opcję wklej. Dokument ze screenami należy zapisać na dysku komputera.
- **Archiwizowanie treści rozmów.** Korzystając z komunikatorów i czatów, warto uruchomić autoarchiwizację – opcję automatycznego zapisywania wszystkich prowadzonych przez użytkownika rozmów. Umożliwia ona śledzenie historii poszczególnych kontaktów, a także prosty i szybki dostęp do określonych zapisów. Jeśli dany komunikator lub czat nie ma funkcji archiwizacji wiadomości, warto wówczas kopiować treści rozmów i zapisywać je w dowolnym edytorze tekstu.
- **Wykonanie zrzutu animacji ekranu.** Innym sposobem na dokumentowanie, tego, co dzieje się w internecie, jest korzystanie z programów do tzw. zrzutów z ekranu. Przy pomocy tego typu oprogramowania można dokonywać zapisu obrazu widocznego na monitorze. Zapis ten przypomina ostatecznie film przedstawiający wszystkie wykonywane czynności (prowadzone rozmowy, przeglądane strony itd.) warto upewnić się, że oprogramowanie, z którego korzystamy, jest legalne.
- **Wydruk.** Dowodem przemocy w sieci może być również wydruk witryny internetowej, na której opublikowane są określone treści. Przy wykonywaniu wydruków należy zwrócić uwagę na to, by obejmowały one całe okno witryny –łącznie z paskiem tytułowym i znajdującym się na nim adresem strony. Wydruki stron warto opisać, podając dokładną godzinę ich wykonania.
- **Zapis rozmów.** Aby zabezpieczyć treści prowadzonych przy użyciu internetu rozmów lub innych dowodów w formie tekstu, można skopiować je z danego miejsca w internecie i zapisać w dowolnym edytorze, np. w Wordzie. W tej postaci zapisany plik należy zachować na dysku komputera. Korzystając z tej formy zachowania dowodów, należy pamiętać, by w kopiowanym tekście był kompletny i zawierał wszystkie wypowiedzi, np. rozmowy na czacie. W przypadku tego typu zabezpieczenia dowodów należy skopiować i zachować wszystkie wypowiedzi, np. rozmowy na czacie. W przypadku tego typu zabezpieczenia dowodów należy skopiować i zachować link do strony, na której treści te się znalazły.

Identyfikacja sprawcy/sprawców

Identyfikacja sprawcy cyberprzemocy jest niezwykle istotna i warunkuje dalsze postępowanie placówki.

- Wielu sprawców cyberprzemocy posługuje się „skradzioną tożsamością”, wykorzystując telefony innych uczniów, profile w serwisach społecznościowych, ich konta pocztowe itp. Do wysyłania wiadomości bądź zamieszczania krzywdzących materiałów. Trudności z wykryciem „cyberagresora” mogą pojawić się również w sytuacji, gdy materiał przesyłany jest między telefonami komórkowymi drogą bezprzewodową lub wiadomości tekstowe na telefon wysyłane są z bramki internetowej.

- W większości przypadków identyfikacja agresora nie jest zbyt trudna. Ofiary cyberprzemocy często potrafią wskazać sprawcę, którym najczęściej okazuje się kolega ze szkoły, bądź przynajmniej mają przypuszczenia, kto może nim być.
- Gdy ustalenie sprawcy nie jest możliwe, należy skontaktować się z dostawcą usługi w celu usunięcia z sieci kompromitujących lub krzywdzących materiałów.
- W przypadku gdy zostało złamane prawo, a tożsamość sprawcy nie udało się ustalić, należy bezwzględnie skontaktować się z policją.

W identyfikacji sprawcy może pomóc:

- Kontakt ze świadkami. Inni uczniowie odwiedzający „obraźliwe” strony mogą posiadać informacje na temat ich autora, mogą też zidentyfikować numer telefonu komórkowego sprawcy, jeśli nie jest on zastrzeżony.
- Kontakt z dostawcą usługi internetowej. Może on nie tylko zablokować konto agresora lub usunąć szkodliwe treści, ale także podać dane sprawcy cyberprzemocy. Dane takie nie mogą być jednak udostępniane osobom prywatnym. Aby je pozyskać, konieczny jest kontakt z policją.
- Kontakt z operatorem sieci komórkowej w przypadku, gdy numer telefonu sprawcy jest zastrzeżony. Może on podjąć kroki w kierunku ustalenia sprawcy, jeśli otrzyma dane o dacie i godzinie rozmowy. Również w tym przypadku operator może udostępnić te dane tylko policji.

2. Działania wobec uczestników zdarzenia

Działania wobec ofiary cyberprzemocy

- Wsparcie psychiczne. Podobnie jak w przypadku innych form przemocy, ofiara cyberprzemocy potrzebuje pomocy i emocjonalnego wsparcia ze strony dorosłych. Musi także wiedzieć, że szkoła podejmuje odpowiednie kroki w celu rozwiązania problemu.

Podczas rozmowy z uczniem-ofiarą cyberprzemocy:

- zapewnij go, że dobrze zrobił, mówiąc ci o tym, co się stało,
- powiedz mu, że nikt nie ma prawa tak się zachowywać wobec niego,
- zapewnij go, że szkoła nie toleruje żadnej formy przemocy i że postarasz się mu pomóc, uruchamiając odpowiednie procedury interwencyjne,
- bądź uważny na pozawerbalne przejawy uczuć dziecka - zażenowanie, skrępowanie, wstyd, lęk, przerażenie, smutek, poczucie winy.

- Porada. Uczeń będący ofiarą cyberprzemocy powinien otrzymać poradę, jak ma się zachować, aby zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa i nie doprowadzać do eskalacji prześladowania,

- Poradź uczniowi, aby:

- nie utrzymywał kontaktu ze sprawcą, nie odpowiadał na maile, telefony itp.,
- nie kasował dowodów: e-mail, SMS-ów, MMS-ów, zdjęć, filmów i przedstawił tobie lub innej osobie dorosłej,
- zastanowił się nad zmianą swoich danych kontaktowych w komunikatorach, zmianą adresu e-mail, numer telefonu komórkowego itp.,

- jeśli korzysta z komunikatora, by ustawił go tak, żeby nikt spoza listy kontaktów nie mógł się z nim połączyć.

- **Monitoring.** Po zakończeniu interwencji warto monitorować sytuację ucznia, sprawdzając, czy nie są wobec niego podejmowane dalsze działania przemocowe bądź odwetowe ze strony sprawcy. Rodzice dziecka będącego ofiarą cyberprzemocy powinni być poinformowani o problemie i otrzymać wsparcie i pomoc ze strony szkoły. W rozmowie z nimi pedagog/ psycholog lub wychowawca przedstawiają kroki, jakie zostały podjęte w celu wyjaśniania zajścia oraz zapewnienia bezpieczeństwa poszkodowanemu uczniowi, a także, jeśli to wskazane, proponują rodzicom i dziecku pomoc specjalisty (psychologa, pedagoga).

Ochrona świadków zgłaszających zdarzenie

Profesjonalną opieką należy otoczyć także świadków zdarzenia uczestniczących w ustalaniu przebiegu zajścia. Osoby podejmujące działania interwencyjne muszą mieć świadomość skutków, jakie działania te niosą nie tylko dla ofiar, ale i świadków zdarzeń.

- Ważne jest, by w wyniku interwencji nie narazić ich na zemstę i groźby ze strony sprawcy. Osoba, której uczeń zaufał, informując o jakimkolwiek akcie przemocy, a więc także cyberprzemocy ma obowiązek postępować tak, by swoim zachowaniem i działaniem nie narazić świadka zgłaszającego problem.
- Postępowanie interwencyjne wymaga od wyjaśniającego sprawę dyskrecji i poufnego postępowania. Występowaniu w roli świadka często towarzyszą dramatyczne przeżycia - uczniowie boją się, że sami również mogą stać się obiektem prześladowań, obawiają się etykiety „donosiciela”. Pedagog/ psycholog powinien wzbudzić swoim zachowaniem zaufanie i poczucie bezpieczeństwa u takiego ucznia oraz wykazać dla niego zrozumienie i empatię.
- Niedopuszczalne jest konfrontowanie świadka ze sprawcą, jako metody wyjaśniania sprawy, czy ostentacyjne wywoływanie go z lekcji celem złożenia zeznań, ze względu na bezpieczeństwo i narażanie go na odwet ze strony agresora. Niezadbanie o tego rodzaju podstawowe zasady bezpieczeństwa może sprawić, że następnym razem uczeń nie podejmie działań na rzecz obrony słabszych i pokrzywdzonych i nie zgłosi zagrażającego zdarzenia.

Zachowanie wobec świadka zgłaszającego cyberprzemoc:

- Powiedz, że dobrze zrobił, zgłaszając fakt przemocy.
- Powiedz, że wymagało to od niego wiele odwagi.
- Zapewnij o swojej dyskrecji.
- Nie ujawniaj jego danych, jeśli nie jest to konieczne (np. gdy sprawa została zgłoszona na policję).
- Pod żadnym pozorem nie konfrontuj go ze sprawcą.
- Zadbaj o jego bezpieczeństwo, nie upubliczniając jego udziału w sprawie.

Działania wobec sprawcy cyberprzemocy

Gdy sprawca cyberprzemocy jest znany i jest on uczniem szkoły, pedagog szkolny spełniający w szkole rolę koordynatora działań wychowawczych wobec uczniów wymagających szczególnej uwagi powinien podjąć dalsze działania.

- Rozmowa z uczniem sprawcą przemocy o jego zachowaniu:
 - celem rozmowy powinno być ustalenie okoliczności zajścia, wspólne zastanowienie się nad jego przyczynami i poszukanie rozwiązania sytuacji konfliktowej;
 - sprawca powinien otrzymać jasny i zdecydowany komunikat o tym, że szkoła nie akceptuje żadnych form przemocy;
 - należy omówić z uczniem skutki jego postępowania i poinformować o konsekwencjach regulaminowych, które zostaną wobec niego zastosowane;
 - sprawca powinien zostać zobowiązany do zaprzestania swojego działania i usunięcia z sieci szkodliwych materiałów;
 - ważnym elementem rozmowy jest też określenie sposobów zadośćuczynienia wobec ofiary cyberprzemocy;
 - jeśli w zdarzeniu brała udział większa grupa uczniów, należy rozmawiać z każdym z nich z osobna, zaczynając od lidera grupy;
 - nie należy konfrontować sprawcy i ofiary cyberprzemocy.
- Powiadomienie rodziców sprawcy i omawianie z nimi zachowania dziecka;
 - rodzice sprawcy powinni zostać poinformowani o przebiegu zdarzenia i zapoznani z materiałem dowodowym, a także z decyzją w sprawie dalszego postępowania i podjętych przez szkołę środków dyscyplinarnych wobec ich dziecka.
- Objęcie sprawcy opieką psychologiczno-pedagogiczną:
 - praca ze sprawcą powinna zmierzać w kierunku pomocy uczniowi w zrozumieniu konsekwencji swojego zachowania, zmiany postawy i postępowania ucznia, w tym sposobu korzystania z nowych technologii;
 - jeśli szkoła ma odpowiednie warunki, pomoc psychologiczna może być udzielona sprawcy na terenie szkoły;
 - w uzasadnionym przypadku można w toku interwencji zaproponować uczniowi (za zgodą rodziców) skierowanie do specjalistycznej placówki i udział w programie terapeutycznym.

3. Sporządzenie dokumentacji z zajścia

- Pedagog/ psycholog szkolny jest zobowiązany do sporządzenia notatki służbowej z rozmów ze sprawcą, poszkodowanym, ich rodzicami oraz świadkami zdarzenia. Dokument powinien zawierać datę i miejsce rozmowy, personalia osób biorących w niej udział i opis ustalonego przebiegu wydarzeń.
- Jeśli rozmowa przebiegła w obecności świadka (np. wychowawcy) powinien on podpisać notatkę po jej sporządzeniu.
- Jeśli zostały zabezpieczone dowody cyberprzemocy, należy je również włączyć do dokumentacji pedagogicznej (wydruki, opis itp.).

4. Obowiązki szkoły w zakresie współpracy z policją i sądem rodzinnym

Cyberprzemoc może wypełnić znamiona różnych przestępstw, ale są one ścigane na wniosek pokrzywdzonego. W przypadku gdy rodzice/opiekunowie prawni zdecydują się na zgłoszenie sprawy do policji, szkoła może służyć wsparciem, np. kontaktując rodzica z odpowiednią jednostką.

Szkoła powinna powiadomić sąd rodzinny w sytuacjach, gdy pomimo zastosowanej procedury i dostępnych środków wychowawczych sprawca - uczeń szkoły kontynuuje działania naruszające bezpieczeństwo, dodatkowo gdy rodzice/opiekunowie prawni odmawiają współpracy z placówką oraz szczególnie w sytuacji, gdy placówce oświatowej znane są inne przejawy demoralizacji.

DOKUMENTACJA PROCEDURY INTERWENCYJNEJ

Data:.....

1.Sposób zgłaszania

- pośredni
- bezpośredni

.....
.....

(możliwość szczegółowego opisu)

2. Data przyjęcia zgłoszenia:.....

3. Osoby uczestniczące:

.....
.....

4.Opis przebiegu zdarzenia:

.....
.....

5.Zabezpieczone dowody:

.....
.....

6.Zastosowane środki wychowawcze, dyscyplinarne, rekomendacje:

.....
.....

7.Plan monitoringu zdarzenia:

.....
.....

Załączniki:

1. Notatki z rozmów z uczestnikami zdarzenia,
2. Zrzuty ekranu z dn.
3. Treść korespondencji SMS/e-mail.
4. Kopia wniosków/zgłoszeń do sądu rodzinnego/policji.

Opracowanie dokumentacji - zespół w składzie:

.....
.....
.....

PROCEDURA REAGOWANIA W PRZYPADKU NARUSZENIA PRYWATNOŚCI DOTYCZACEJ NIEODPOWIEDNIEGO BĄDŹ NIEZGODNEGO Z PRAWEM WYKORZYSTANIA DANYCH OSOBOWYCH LUB WIZERUNKU DZIECKA I PRACOWNIKA SZKOŁY

Zagrożenie to polega na naruszeniu prywatności dziecka poprzez nieodpowiednie lub niezgodne z prawem wykorzystanie danych osobowych lub wizerunku dziecka. Należy zwrócić uwagę na to, że podszywanie się pod inną osobę, wykorzystywanie jej wizerunku lub danych osobowych w celu wyrządzenia jej szkody osobistej lub majątkowej jest w świetle polskiego prawa przestępstwem. Najczęstszymi formami wyłudzenia lub kradzieży danych jest przejście profilu na portalu społecznościowym w celu dyskredytacji lub naruszenia dobrego wizerunku ofiary (np. publikacja zdjęć intymnych bądź fotomontażu), szantażowania (w celu uzyskania korzyści finansowych w zamian za niepublikowanie zdjęć bądź treści naruszających reputację ofiary), dokonania zakupów i innych transakcji finansowych (np. w sklepach internetowych na koszt ofiary). Często naruszenia prywatności łączy się z cyberprzemocą.

1. Przyjęcie zgłoszenia i ustalenie okoliczności zdarzenia

- Gdy sprawcą jest uczeń - kolega ofiary ze szkoły czy klasy - uczniowie lub rodzice powinni skontaktować się z dyrektorem szkoły, wychowawcą lub osobą odpowiedzialną za koordynację działań związanych z bezpieczeństwem cyfrowym na terenie szkoły. W przypadku gdy do naruszenia prywatności poprzez kradzież, wyłudzenie danych osobowych wykorzystanie wizerunku dziecka dochodzi ze strony dorosłych osób trzecich, rodzice powinni skontaktować się bezpośrednio z policją i powiadomić o tym szkołę (zgodnie z Kodeksem karnym ściganie następuje wówczas na wniosek pokrzywdzonego).
- Istotne dla ścigania sprawcy jest uzyskanie dowodów potwierdzających, że sprawca zmierzał do wyrządzenia ofierze szkody majątkowej lub osobistej.
- W pierwszej kolejności należy zabezpieczyć dowody nieodpowiedniego lub niezgodnego z prawem działania - w formie elektronicznej (e-mail, zrzut ekranu oraz adres strony, na której udostępniony został wizerunek dziecka, konwersacja w komunikatorze, SMS).
- Równolegle należy dokonać zmiany tych danych identyfikujących, które zależą od ofiary, tj. haseł i loginów lub kodów dostępu do platform i portali internetowych, tak aby uniemożliwić kontynuację procederu naruszania prywatności. W działaniu tym powinna wspierać ucznia osoba dorosła.
- Jeśli wykradzione dane zostały wykorzystane w celu naruszenia dobrego wizerunku ofiary bądź w innych celach niezgodnych z prawem, należy dążyć do wyjaśnienia tych działań i usunięcia ich skutków, także tych widocznych w internecie.
- Likwidacja stron internetowych czy profili w portalach społecznościowych, która wymagać będzie interwencji w zebrane dowody, musi odbywać się za zgodą policji (o ile została powiadomiona). Szczególnej uwagi wymagają incydenty kradzieży tożsamości w celu posłużenia się nią np. podczas zakupu towarów online lub dokonania transakcji finansowych. W tym przypadku należy skontaktować się ze sklepem lub pożyczkodawcą i wyjaśnić charakter zdarzenia. O czynach niezgodnych z prawem należy powiadomić policję.

2. Identyfikacja sprawcy/sprawców

- W przypadku gdy dowody jasno wskazują na konkretnego sprawcę oraz potwierdzają, że sprawca zmierza do wyrządzenia ofierze szkody majątkowej lub osobistej, należy je zabezpieczyć i przekazać policji.
- W przypadku gdy trudno to ustalić, identyfikacji powinna dokonać policja.
- W przypadku znanego sprawcy, który jednak działał z powyższych pobudek, szkoła powinna dążyć do rozwiązania problemu w ramach działań wychowawczo-profilaktycznych uzgodnionych z rodzicami.

3. Działania wobec ofiar zdarzenia

- Nieletnią ofiarę incydentu należy otoczyć - w porozumieniu z rodzicami/opiekunami prawnymi - opieką psychologiczno-pedagogiczną (jeśli jest taka potrzeba) i powiadomić o działaniach podjętych w celu usunięcia skutków działania sprawcy (np. usunięcie z internetu intymnych zdjęć ofiary, zablokowanie dostępu do konta w portalu społecznościowym).
- Jeśli kradzież tożsamości bądź naruszenie dobrego imienia ofiary jest znane tylko jej i rodzicom, szkoła powinna zapewnić poufność działań, tak aby informacje narażające ofiarę na naruszenie wizerunku nie były rozpowszechnione.
- W przypadku konieczności podejmowania dalszych działań pomocowych wobec ofiar można skierować ucznia, za zgodą i we współpracy z rodzicami/opiekunami prawnymi, do placówki specjalistycznej, np. terapeutycznej.

4. Działania wobec świadków

- Gdy kradzież tożsamości bądź naruszenie dobrego imienia ofiary jest znane szerszemu gronu uczniów szkoły, należy podjąć wobec nich działania wychowawcze zwracające uwagę na negatywną ocenę narażania na uszczerbek wizerunku ucznia - koleżanki lub kolegi - oraz odpowiedzialność prawną.

5. Działania wobec sprawców zdarzenia ze szkoły/spoza szkoły

- Gdy sprawcą incydentu jest uczeń szkoły, należy wobec niego - w porozumieniu z rodzicami - podjąć działania wychowawcze zmierzające do uświadomienia nieodpowiedniego i nielegalnego charakteru czynów, jakich dokonał. Jednym z elementów takich działań powinno być zadośćuczynienie osobie poszkodowanej.
- Celem tych działań powinno być nie tylko nabycie przez ucznia odpowiedniej wiedzy na temat wagi poszanowania prywatności w codziennym życiu, ale trwała zmiana jego postawy na prezentującą szacunek wobec cudzego wizerunku i prywatności. Działania takie szkoła powinna podjąć niezależnie od powiadomienia policji/sądu rodzinnego.
- Dyrekcja szkoły powinna podjąć decyzję w sprawie powiadomienia o incydencie policji, biorąc pod uwagę rodzaj czynu oraz wiek sprawcy, jego dotychczasowe zachowanie, postawę po odkryciu incydentu, opinie wychowawcy i pedagoga. Dobrym rozwiązaniem jest uzyskanie interpretacji prawnej radcy prawnego.
- Gdy naruszenie prywatności czy wyłudzenie lub kradzież tożsamości skutkują wyrządzeniem ofierze szkody majątkowej lub osobistej, rodzice ucznia powinni o tym powiadomić policję.

PROCEDURA ZAPOBIEGANIA I PRZECIWDZIAŁANIA CYBERPRZEMOCY WŚRÓD UCZNIÓW W PRZYPADKU DO TREŚCI SZKODLIWYCH, NIEPOŻĄDANYCH, NIELEGALNYCH

1. Ujawnienie przypadku pojawienia się szkodliwych treści w szkole. Informacja o kontakcie ze szkodliwymi treściami może dotrzeć do nauczyciela/pedagoga z różnych źródeł: od samych uczniów, ich rodziców lub innych nauczycieli.
2. Ustalenie okoliczności zdarzenia.
3. Poinformowanie o fakcie rozpowszechniania szkodliwych treści wychowawcy klasy, pedagoga/psychologa szkolnego i dyrektora szkoły.
4. Zabezpieczenie dowodów. Zebranie informacji na temat szkodliwych treści, miejsca ich występowania oraz ewentualnych sprawców. Wydrukowanie i zapisanie w formie zrzutów ekranu wszystkich dowodów rozpowszechniania niewskazanych obrazów w sieci: zachowanie SMS-ów. Jeśli są nielegalne, nieodpowiednio zabezpieczone lub niezgodne z regulaminem danej strony – kontakt z administratorem strony.
5. Ustalenie okoliczności zdarzenia: identyfikacja sprawcy zdarzenia (osoby, która rozpowszechniła szkodliwe treści), ustalenie, kim są świadkowie zdarzenia.
6. Klasyfikacja szkodliwych treści: pornograficzne, promujące nienawiść, rasizm, ksenofobię, przemoc, promujące zachowania antyspołeczne lub autodestrukcyjne, psychomanipulacja.
7. Współpraca z pracownikiem/nauczycielem zarządzających dostępem do sieci w szkole. Pomoc w zabezpieczeniu dowodów, konfiguracja zabezpieczeń sieci szkolnej blokujących dostęp do szkodliwych materiałów.
8. Diagnoza potrzeb i działania wobec uczniów zaangażowanych w rozpowszechnianie szkodliwych treści (edukacja, warsztaty z grupą/klasą lub rozmowa na temat treści, jeżeli np. mają negatywny wpływ na rozwój poznawczy, emocjonalny i są np. psychomanipulacją).
9. Zdecydowany komunikat ze strony szkoły, że takie materiały nie są w szkole akceptowane.
10. Działania wobec sprawcy i osób uczestniczących. Ustalenie okoliczności zdarzenia, rozmowa/ spotkanie uczniów z nauczycielem/ pedagogiem/ psychologiem szkolnym na temat przesyłanych treści (jakie emocje budzi prezentowany materiał, do jakich działań ich zachęca i jak wpływa na wyobrażenia na temat otaczającego świata), omówienie konsekwencji zdarzenia dla osób mających kontakt ze szkodliwymi treściami, w tym też konsekwencje wynikające ze złamania regulaminu szkoły.
11. Rozmowa z uczestnikami zdarzenia (z każdym osobno). Jeżeli szkodliwe treści rozpowszechnia grupa uczniów, działania interwencyjne warto zacząć od lidera grupy.
12. Powiadomienie rodziców uczniów o wydarzeniu rozpoznane, w miarę możliwości, z materiałem dowodowym. Poinformowanie rodziców o działaniach podjętych przez szkołę wobec ucznia i podjęcie współpracy z rodzicami w celu rozwiązania problemu.
13. Zapewnienie pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczestnikom zdarzenia.
14. Wsparcie informacyjne dotyczące możliwych działań wobec szkodliwych treści, informacja dotycząca formy ich zgłaszania do Dyzurnet.pl (punkt kontaktowy zajmujący się zwalczaniem nielegalnych treści w internecie), zabezpieczania dowodów.
15. Podjęcie interwencji prawnej. Interwencja prawna przeprowadzana przez szkołę jest możliwa w przypadku naruszenia zakazu rozpowszechniania:
 - pornografii z udziałem małoletniego,

- treści propagujących publiczne faszystowskie lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołujących do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych.

16. Inne formy interwencji:

- Kontakt z administratorem/moderatorem w sytuacji, gdy treści są nielegalne, nieodpowiednio zabezpieczone lub niezgodne z regulaminem danej strony.

CZEŚĆ 6.

PRZEMOC SEKSUALNA, RYZYKOWNE ZACHOWANIA SEKSUALNE

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKACH ROZPOWSZECHNIANIA PRZEZ UCZNIĄ PORNOGRAFII W SZKOLE

1. W przypadku powzięcia przez nauczyciela/ rodzica lub inną osobę informacji o rozpowszechnianiu przez ucznia pornografii w internecie, w szkole należy bezzwłocznie powiadomić dyrektora szkoły oraz administratora sieci o zaistniałym zdarzeniu.
2. W przypadku, gdy uczeń przekazuje informacje o osobach, które przekazywały materiały pornograficzne, konieczne jest zapewnienie mu anonimowości w celu uniknięcia ewentualnych konsekwencji, które mogą być związane z przemocą skierowaną wobec niego przez sprawców zdarzenia.
3. Dyrektor szkoły powinien przekazać informację o stwierdzonym zagrożeniu pracownikom szkoły.
4. Wychowawca klasy, pedagog/ psycholog szkolny powinien podjąć działania profilaktyczne wśród uczniów w celu wskazania zagrożeń, jakie niesie ze sobą upublicznianie materiałów o charakterze pornograficznym oraz wskazania możliwości konsekwencji tego typu działań.
5. Dyrektor wzywa do szkoły rodziców/ prawnych opiekunów ucznia, który rozpowszechnił materiały pornograficzne.
6. Wychowawca/ pedagog/ psycholog szkolny przeprowadza rozmowę z rodzicami/ prawnymi opiekunami ucznia sprawcy na temat zdarzenia.
7. Wychowawca/ pedagog/ psycholog szkolny sporządza notatkę z przeprowadzonej rozmowy.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKACH UJAWNIENIA PROBLEMU SEKSTINGU W SZKOLE

Seksting – przesyłanie wiadomości drogą elektroniczną w formie MMS lub z wykorzystaniem różnych aplikacji/ komunikatorów, publikowanie na portalach społecznościowych prywatnych treści, głównie zdjęć/ filmów o kontekście seksualnym, erotycznym.

1. Pozyskanie informacji i przyjęcie zgłoszenia od:

- rodzica/ opiekuna prawnego ucznia;
- rówieśnika ofiary;
- bezpośrednio od ucznia/ jego bliskich znajomych.

Przypadki różnego zasięgu sekstingu:

- wymiana materiałów między dwojgiem uczniów, materiały nie są dalej rozpowszechnione;
- materiały rozesłanie większej liczbie osób, jednak bez śladów cyberprzemocy;
- materiały rozesłanie większej liczbie osób ze śladami cyberprzemocy.

2. Identyfikacja sprawcy/ sprawców:

- zabezpieczenie dowodów (przesyłanych zdjęć/ zrzutów ekranów);
- przestrzeganie zasady dyskrecji, szczególnie w środowisku rówieśniczym ofiary, zwłaszcza jeśli seksting nosi znamiona przestępstwa związanego z produkcją,

rozpowszechnieniem materiałów pornograficznych z udziałem osoby małoletniej poniżej 18 roku życia.

- dbanie o charakter indywidualny identyfikacji sprawców – większe znaczenie w przypadku naruszenia prawa.

3. Działania wobec ofiar zdarzenia:

- W razie upublicznienia przypadku sekstingu w środowisku rówieśniczym pierwszą reakcją szkoły i rodziców, oprócz dokumentacji dowodów, powinno być otoczenie opieką psychologiczno–pedagogiczną ofiary oraz zaproponowanie odpowiednich działań wychowawczych.
- Rozmowa na temat identyfikacji potencjalnego sprawcy powinna być realizowana z uwzględnieniem komfortu psychicznego dziecka - ofiary sekstingu, z jego poszanowaniem.

4. Działania wobec świadków:

- Jeśli przypadek sekstingu zostanie upowszechniony w środowisku rówieśniczym (media społecznościowe, MMS) wśród uczniów tej samej szkoły/ klasy lub publikację na portalu społecznościowym, należy podjąć działania wychowawcze uświadamiające negatywne aspekty moralne sekstingu oraz narażanie się osób, które go stosują, na dotkliwe kary.

5. Działania wobec sprawców zdarzenia ze szkoły/ spoza szkoły:

- Zidentyfikowani małoletni sprawcy sekstingu winni zostać wezwani do dyrekcji szkoły, gdzie zostaną im przedstawione dowody ich aktywności. Niezależnie od zakresu negatywnych zachowań i działań, wszyscy sprawcy powinni otrzymać wsparcie psychologiczno–pedagogiczne. Konieczne są rozmowy ze sprawcami w obecności ich rodziców zaproszonych do szkoły.

Dalsze działania:

- Poza zapewnieniem wsparcia i opieki psychologiczno–pedagogicznej dalsze działania nie są konieczne. Istotne jest pouczenie uczestników zdarzenia, że dalsze rozpowszechnianie materiałów może być nielegalne i będzie miało inne konsekwencje.
- Niektóre z materiałów mogą zostać uznane za pornograficzne. W takim przypadku na dyrektorze szkoły ciąży obowiązek zgłoszenia incydentu na policję (przestępstwo ścigane z urzędu). Wszelkie działania wobec osób uczestniczących w incydencie powinny być podejmowane w porozumieniu z ich rodzicami/ opiekunami prawnymi.
- W przypadku zaistnienia znamion cyberprzemocy należy zastosować procedurę dotyczącą cyberprzemocy.

6. Dokumentacja i monitoring pointerwencyjny:

- Dokumentacja powinna zawierać: opis przebiegu zdarzenia, osoby uczestniczące w zdarzeniu, zabezpieczone dowody, zastosowane środki wychowawcze i dyscyplinarne, plan monitoringu zdarzenia, notatki służbowe członków zespołu.
- Rekomenduje się prowadzenie dokumentacji z poszanowaniem prywatności uczestników oraz zapewnieniem poufności przechowywanych i przetwarzanych danych.
- Monitoring powinien być przeprowadzany systematycznie po przerwaniu aktu i zastosowaniu środków naprawczych.

PROCEDURA W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA PROSTYTUCJI

1. W przypadku otrzymania informacji o sytuacji, w której uczeń był świadkiem czynności mogących mieć znamiona prostytucji, nauczyciel/ pracownik przyjmujący zawiadomienie powinien powiadomić o zaistniałym wydarzeniu dyrektora szkoły.
2. W przypadku uzyskania informacji, że uczeń który nie ukończył 18 lat uprawia nierząd, bądź przejawia inne zachowania świadczące o demoralizacji, nauczyciel powiadamia wychowawcę klasy, który powinien do szkoły wezwać rodziców/ prawnych opiekunów ucznia.
3. W przypadku stwierdzenia przez pracownika/ nauczyciela, że uczeń świadomie lub nie dopuszczał się czynności, które mogłyby być uznane za prostytuowanie się, powinien wezwać do szkoły rodziców/ opiekunów prawnych ucznia.
4. Wychowawca powinien przeprowadzić rozmowę z rodzicami oraz uczniem, w ich obecności. W przypadku potwierdzenia informacji, zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, rodziców zaś bezwzględnie do nadzoru nad dzieckiem. W toku interwencji profilaktycznej można zaproponować rodzicom skierowane do specjalistycznej placówki i udział dziecka w programie terapeutycznym.
5. Jeśli rodzice/ opiekunowie prawni ucznia odmawiają współpracy/ nie stawiają się do szkoły, a nadal z wiarygodnych źródeł napływają informacje o przejawach demoralizacji ich dziecka, dyrektor szkoły powinien pisemnie powiadomić o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny lub policję (specjalistę d.s. nieletnich).
6. W sytuacji, gdy szkoła wykorzystwała wszystkie dostępne już środki oddziaływań wychowawczych (rozmowa z rodzicami, ostrzeżenie ucznia, spotkania z psychologiem/ pedagogiem), a ich zastosowanie nie przyniosło oczekiwanych rezultatów, dyrektor szkoły powinien powiadomić sąd rodzinny oraz policję. Dalszy tok postępowania leży w kompetencjach tych instytucji.
7. Jeżeli postępowanie świadczące o demoralizacji przejawia uczeń, który ukończył 18 lat, a nie jest to udział w działalności grup przestępczych czy popełnienie przestępstwa, to postępowanie nauczyciela powinno być określone przez statut i/ lub regulamin szkoły.
8. W przypadku uzyskania informacji o popełnieniu przez ucznia, który ukończył 17 lat, przestępstwa ściganego z urzędu lub jego udziału w działalności grup przestępczych, dyrektor szkoły jest zobowiązany niezwłocznie powiadomić o tym prokuraturę lub policję.
9. Dyrektor szkoły powinien powiadomić policję o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.
10. Wychowawca/ psycholog/ pedagog szkolny powinien przeprowadzić rozmowę z rodzicami/ opiekunami prawnymi ucznia sprawcy na temat zdarzenia.
11. Dyrektor szkoły w porozumieniu z rodzicami/ prawnymi opiekunami ucznia ustala konieczność podjęcia działań z udziałem psychologa dziecięcego w celu zapewnienia opieki nad uczniem, który świadomie lub nie dopuszczał się czynności, które mogłyby być uznane za prostytuowanie się.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA Z DZIECKIEM MOLESTOWANYM SEKSUALNIE

Każda forma wykorzystywania seksualnego dziecka jest przestępstwem zagrożonym karą pozbawienia wolności. Wykorzystywanie seksualne dzieci to różne czyny zabronione wskazane w Kodeksie karnym. Do ukończenia 15 rok życia dziecko jest objęte bezwarunkową ochroną prawną przed wykorzystaniem seksualnym. Nawet wyrażona przez nie zgoda na akt seksualny nie wyłącza zaistnienia przestępstwa.

Czyny zabronione wskazane w Kodeksie karnym:

- zgwałcenie;
- wykorzystanie seksualne dziecka na skutek jego bezradności i / lub niepoczytalności;
- nadużycie stosunku zależności dziecka od innej osoby lub wykorzystanie krytycznego położenia dziecka w celach seksualnych;
- kontakt seksualny z dzieckiem poniżej 15 roku życia;
- grooming (nawiązywanie z dzieckiem do 15 roku życia kontaktu przy użyciu nowych technologii w celu spotkania i nakłonienia dziecka do obcowania płciowego w celu produkowania/ utrwalania treści o charakterze pornograficznym za pomocą groźby, wprowadzenia dziecka w błąd, wyzyskania błędu lub wykorzystania jego niezdolności do należytego pojmowania sytuacji);
- pornografia z udziałem dzieci.

1. W przypadku podejrzenia, że dziecko zostało ofiarą przemocy seksualnej, należy ten fakt zgłosić pedagogowi/ psychologowi szkolnemu/ dyrektorowi szkoły.
2. Pedagog/ psycholog szkolny w porozumieniu z dyrektorem szkoły rozmawia z dzieckiem.
3. Organizowane jest spotkanie z rodzicami w celu:
 - przedstawienia form i okoliczności krzywdzenia dziecka;
 - poinformowania o zaobserwowanych zachowaniach/ wypowiedziach dziecka wskazujących na doświadczenie wykorzystania seksualnego;
 - omówienia roli rodzica/ opiekuna w podjęciu interwencji, w tym wskazanie miejsc świadczących pomoc i wsparcie rodzinom dzieci pokrzywdzonych przestępstwem;
 - poinformowanie o obowiązku podjęcia interwencji prawnej.
 - ustalenia wspólnego planu pomocy dziecku (zapewnienie mu bezpieczeństwa, wsparcie przez szkołę, ewentualne skierowanie do placówki specjalistycznej).
4. W sytuacji podejrzenia, że sprawcą wykorzystywania seksualnego jest rodzic/ opiekun prawny dziecka organizowane jest spotkanie z rodzicem niekrzywdzącym.
5. W przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa na szkodę dziecka należy złożyć zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do policji lub prokuratury.
6. Zawiadomienie należy złożyć do instytucji właściwej ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa, przy czym składa je osoba uprawniona do reprezentowania zawiadamiającej instytucji np. dyrektor szkoły.
7. W zawiadomieniu warto wskazać osobę/ osoby, które pracowały bezpośrednio z rodziną/ dzieckiem czy też bezpośrednio podjęły podejrzenie o popełnieniu przestępstwa.
8. Złożenie zawiadomienia nie jest uwarunkowane zgodą rodziców/ opiekunów prawnych małoletniego pokrzywdzonego. Poinformowanie ich o działaniach instytucji zależy od woli instytucji składającej zawiadomienie.
9. Podstawą do złożenia zawiadomienia jest podejrzenie (nie pewność), że doszło do popełnienia przestępstwa.
10. W przypadku popełnienia przestępstwa seksualnego na szkodę dziecka przez członka rodziny należy zawiadomić też sąd rodzinny. Właściwe pismo ma formę wniosku o wgląd w sytuację rodziny/ dziecka.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKACH WYSTĄPIENIA EKSHIBICJONIZMU

1. Nauczyciel lub inny pracownik szkoły powinien powiadomić wychowawcę klasy i/ lub psychologa/ pedagoga szkolnego oraz dyrektora szkoły o przypadkach niepokojących zachowań seksualnych uczniów w szkole. Jeżeli jest ich świadkiem, żąda od ucznia zaprzestania czynności i podejmuje z nim rozmowę wychowawczą.
2. W przypadku, gdy uczeń przekazuje nauczycielowi informację o niepokojących zachowaniach seksualnych, konieczne jest zapewnienie mu anonimowości w celu uniknięcia ewentualnych konsekwencji, które mogą być związane z przemocą skierowaną wobec ucznia przez tych, którzy brali czynny udział w tego rodzaju zachowaniach.
3. Wychowawca/ pedagog/ psycholog szkolny przeprowadza rozmowę z uczniem oraz informuje o zaistniałym zdarzeniu rodziców ucznia.
4. Jeżeli przeprowadzenie rozmowy z uczniem nie jest wystarczające dla zmiany jego zachowań, wychowawca/ pedagog/ psycholog szkolny przekazuje informację rodzicom o zachowaniu ich dziecka, zobowiązując ich do szczególnego nadzoru nad dzieckiem.
5. Wychowawca może wezwać rodziców/ opiekunów prawnych ucznia do szkoły i przeprowadzić rozmowę z uczniem w ich obecności oraz ustalić dalsze postępowanie z dzieckiem.
6. W sytuacji odmowy współpracy lub braku reakcji rodziców na wezwanie do pojawienia się w szkole, wszystkie oddziaływania wychowawcze nie przynoszą efektów, a zachowanie ucznia nadal wskazuje na znaczny stopień demoralizacji, dyrektor szkoły pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji sąd rejonowy, wydział rodzinny i małoletnich oraz policję – wydział d.s. nieletnich.
7. Pedagog całe zdarzenie dokumentuje sporządzając możliwie dokładną notatkę.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W SYTUACJI, GDY UCZENNICA ZAJDZIE W CIĄŻĘ

1. Nauczyciel, który dowiedział się, że uczennica jest w ciąży, niezwłocznie informuje o tym wychowawcę klasy i dyrektora szkoły.
2. Wychowawca, pedagog/ psycholog szkolny i dyrektor szkoły spotykają się, aby zebrać więcej informacji o uczennicy oraz o jej sytuacji rodzinnej.
3. Wychowawca lub/ i pedagog/ psycholog szkolny przeprowadza rozmowę z uczennicą starając się ustalić czy jej rodzice/ opiekunowie prawni już wiedzą o ciąży oraz czy ciąża nie jest wynikiem przestępstwa (gwałtu). W takiej sytuacji oraz gdy uczennica nie ukończyła 15 lat, dyrektor szkoły powiadamia prokuraturę o zaistniałym przestępstwie.
4. Wychowawca klasy, pedagog/ psycholog szkolny i dyrektor ustalają formy pomocy, jakie zaproponują uczennicy oraz szczegóły dotyczące sposobu przeprowadzenia rozmowy z uczennicą i jej rodzicami/ opiekunami prawnymi. W sytuacji gdy w/w osoby nie wiedzą o ciąży, a uczennica boi się o tym powiedzieć, może poprosić o pośredniczenie w poinformowaniu ich o swojej sytuacji. Wychowawca w porozumieniu z pedagogiem/ psychologiem szkolnym podejmuje stosowne działania z zachowaniem szczególnej ostrożności i dyskrecji.
5. Wychowawca w obecności pedagoga/ psychologa szkolnego i dyrektora szkoły informuje uczennicę i jej rodziców/ opiekunów prawnych o możliwych formach pomocy ze strony szkoły. Wyjaśnia szczegółowo warunki i zasady korzystania z każdej z przedstawionych form pomocy. Odpowiada na pytania i wątpliwości.

6. Uczennica z rodzicami/ opiekunami prawnymi podejmują, w ustalonym terminie, decyzję w sprawie form pomocy, z których chcieliby skorzystać. O podjętej decyzji informują wychowawcę i dyrektora szkoły.
7. Wychowawca klasy, dyrektor i rodzice/ opiekunowie prawni uczennicy podejmują działania niezbędne do przyznania uczennicy, zależnie od dokonanego wyboru, zindywidualizowanej ścieżki kształcenia, nauczania indywidualnego lub indywidualnego toku nauki.
8. Wychowawca klasy i pedagog/ psycholog szkolny uzgadniają rodzaj i sposób świadczenia uczennicy i jej rodzinie pomocy i wsparcia (materialnego, psychologicznego, organizacyjnego). Podejmują działania, w tym kształtujące postawy pozytywne wśród rówieśników (spotkania ze specjalistami, warsztaty kształtujące postawy empatii i tolerancji).
9. Dyrektor informuje radę pedagogiczną o ciąży uczennicy oraz o uzgodnionym sposobie postępowania. Przypomina o potrzebie zachowania dyskrecji oraz o tym, że nauczyciele zobowiązani są do nieujawniania spraw związanych ze stanem zdrowia uczennicy oraz poruszanych na zebraniu rady pedagogicznej, które mogą naruszać dobra osobiste uczniów lub ich rodziców.
10. Wychowawca klasy w porozumieniu z pedagogiem szkolnym przeprowadzają zajęcia/ warsztaty kształtujące u uczniów postawy akceptacji i empatii w związku z zaistniałą sytuacją. Mogą ponadto przeprowadzić (z udziałem lekarza/ innego specjalisty) zajęcia podnoszące poziom wiedzy z zakresu świadomej prokreacji, inicjacji seksualnej, antykoncepcji.
11. Wychowawca i wyznaczeni nauczyciele wdrażają uzgodniony sposób realizacji przez uczennicę obowiązku nauki.

CZEŚĆ 7

ZABURZENIA LĘKOWE I ZABURZENIA ODŻYWIANIA

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU ZABURZENIA EMOCJONALNEGO UCZNIĄ

Procedury postępowania w przypadkach zaburzeń emocjonalnych uczniów

Zachowania świadczące o zaburzeniach lękowych

Lęk separacyjny:

- opuszczanie lekcji, spóźnianie się do szkoły;
- symulowanie złego samopoczucia;
- problemy z nawiązywaniem relacji z kolegami/ koleżankami;
- dążenie do obecności rodzica podczas zajęć;
- unikanie wychodzenia z domu po lekcjach;
- obawa o życie i zdrowie rodziców w sytuacji rozstania z nimi;
- unikanie momentu separacji.

Fobia szkolne:

- wywieranie nacisku na rodzicach celem uniknięcia wyjścia do szkoły;
- symulowanie złego samopoczucia / choroby;
- unikanie wyjazdów klasowych, niechęć uczestniczenia w życiu klasy i szkoły;
- zainteresowanie swoją edukacją z jednoczesnym lękiem przed uczestniczeniem w zajęciach w szkole.

Fobia społeczna:

- ograniczanie relacji z otoczeniem, samotne przebywanie podczas przerw;
- unikanie wystąpień publicznych, odpowiedzi ustnych;
- niepewność, ciche mówienie podczas odpowiedzi ustnej;
- oceniany przez otoczenie jako osoba nieśmiała, małomówna;
- unikanie podejmowania inicjatyw społecznych, aktywności, trzymanie się z boku grupy.

Zespół uogólnionego lęku:

- zaburzenia snu, nieuzasadnione obawy;
- przemęczenie, objawy somatyczne;
- zamartwianie się swoim stanem zdrowia, wysoki poziom lęku;
- wizje katastrofalne;
- stałe zamartwianie się o przyszłość swoją i swojej rodziny;
- unikanie nawiązywania relacji społecznych.

Ataki paniki:

- uczucie przerażenia;
- bóle w klatce piersiowej;
- palpacje serca;
- spłycenie oddechu;
- zawroty głowy;
- dolegliwości w okolicy brzucha;

- wzmożona męczliwość;
- drżenie ciała i rąk;
- problemy z koncentracją;
- nudności, wymioty
- wzmożone napięcie mięśniowe;
- pocenie się.

Zaburzenia obsesyjno – kompulsywne:

- występowanie obsesji (myśli nawracające i utrwalone, impulsy lub wyobrażenia przeżywane jako natrętne/ nieodpowiednie);
- występowanie kompulsji (zachowania powtarzane - sprzątanie, mycie rąk/ czynności umysłowe – powtarzanie słów/ modlitwy/ liczenie, charakteryzujące się odczuwaniem przymusu)
- występowanie jednocześnie obsesji i kompulsji.

Nerwice:

- wzmożony lęk, niepokój, uczucie zagrożenia;
- bezsenność;
- zakłócenia koncentracji uwagi;
- rozdrażnienie i dyskomfort psychiczny;
- natrętne myśli, ruminacje;
- zaburzenia pamięci;
- drżenie rąk;
- bóle kręgosłupa, głowy, stawów, mięśni;
- wzmożone napięcie mięśni;
- duszności, hiperwentylacja;
- pocenie się, uczucie zimna;
- biegunka, częste oddawanie moczu;
- kołatanie serca;
- drżenie rąk;
- suchość w ustach;
- blednięcie/ zaczerwienienie;
- słabe widzenie;
- jąkanie się, tiki;
- niedosłyszenie.

Zaburzenia nastroju – depresja:

Symptomy wewnętrzne:

- smutek, niepokój, lęk, poczucie beznadziei, przygnębienie, rozpacz;
- niska samoocena, brak wiary we własne możliwości, poczucie winy;
- drażliwość, wahania nastroju;
- chwiejność emocjonalna;
- mylili samobójcze;
- spowolnione tempo myślenia;
- negatywny obraz rzeczywistości i własnej osoby;

Symptomy w zachowaniu:

- obniżone reakcje emocjonalne, obojętność;
- niechęć do spędzania czasu wolnego z rówieśnikami;

- wagary;
- płaczliwość;
- izolowanie się od otoczenia;
- niewywiązywanie się z obietnic / obowiązków;
- występowanie nieadekwatnych reakcji (śmiech, płacz);
- zachowania impulsywne;
- niechlujny wygląd, brak dbałości o higienę osobistą;
- zachowania autoagresywne;
- epizody ucieczek z domu;
- nagłe wybuchy złości, pretensje do otoczenia.

Objawy somatyczne:

- wzmożona senność;
- spadek energii;
- bóle głowy;
- bóle brzucha;
- biegunka;
- bóle karku, kręgosłupa;
- nieuzasadniona męczliwość;
- zaburzenia łaknienia;
- wysychanie błon śluzowych;
- uczucie ucisku w klatce piersiowej;
- moczenie nocne.

Zaburzenia psychotyczne:

Objawy zwiastunowe:

- opuszczenie się w nauce;
- zaburzenia koncentracji uwagi;
- smutek, rozdrażnienie;
- izolacja od kolegów;
- zmiany w sposobie zachowania (nagłe i nieadekwatne odpowiedzi) i wyglądzie.

Objawy psychotyczne:

- omamy, urojenia, manie prześladowcze;
- otępienie, niespójność myślenia;
- nieadekwatne reakcje emocjonalne;
- nielogiczne wypowiedzi (dziwne słowa, zdania);
- skrajne nastroje.

1. W każdym przypadku podejrzenia występowania u uczniów objawów świadczących o problemach emocjonalnych, charakteryzujących się nienaturalną zmianą zachowania, nauczyciel lub pracownik szkoły zachęca ucznia do spotkania z pedagogiem/ psychologiem szkolnym, ponadto zgłasza ten fakt do wychowawcy i pedagoga/ psychologa.
2. Pedagog/ psycholog prowadzi dokumentację ucznia z zaburzeniami emocjonalnymi, w której zawiera wszelkie informacje na temat zaistniałej sytuacji i podejmowanych wobec ucznia działań wspierających. Następnie informuje o sytuacji rodzica ucznia niepełnoletniego.

3. Pedagog/ psycholog szkolny wspólnie z wychowawcą, nauczycielami opracowuje plan działań określający konkretne sposoby wspierania ucznia.
4. Wychowawca informuje pedagoga/ psychologa raz w miesiącu o sytuacji szkolnej ucznia, u którego zaobserwowano zaburzenia emocjonalne.
5. W przypadku sytuacji charakteryzujących się nagłym kryzysem emocjonalnym należy podjąć następującą procedurę:
 - W przypadku gdy nauczyciel/ wychowawca/ pracownik szkoły zauważy ucznia, którego zachowanie wskazuje na wystąpienie kryzysu emocjonalnego, powinien niezwłocznie powiadomić tym fakcie dyrektora/ pedagoga/ psychologa.
 - Uczeń powinien zostać zabrany w miejsce odosobnienia przez wskazaną przez wychowawcę/ dyrektora/ pedagoga/ psychologa osobę i pozostać pod jej nadzorem do momentu przybycia rodziców/ służb ratowniczych. Towarzystwo osobie, która doznaje tak silnego stanu emocjonalnego, daje pozytywne efekty.
 - Nie zaleca się, by osoba towarzysząca przekonywała ucznia, że nic groźnego się nie dzieje, bo to umniejsza emocji, jakie przeżywa jednostka.

Rekomendowane działania:

- ✓ Pedagog/ psycholog/ wychowawca przedstawia się i wyjaśnia swoją rolę polegającą na towarzyszeniu osobie potrzebującej pomocy do czasu uspokojenia lub dotarcia specjalistycznej pomocy, rodziców.
 - ✓ Pyta o zgodę na to towarzyszenie, zapewnia, że będzie obecny tak długo, jak tylko będzie trzeba.
 - ✓ Informuje o podjętych w ramach pomocy działaniach.
 - ✓ Osoba towarzysząca zachowuje spokój, opanowanie i cierpliwość, mówi spokojnie, jest empatyczna, nie daje się ponieść emocjom, utrzymuje kontakt wzrokowy, słucha, okazuje zrozumienie, proponuje techniki relaksacyjne, podejmuje rozmowę na temat emocji, jakie odczuwa uczeń, stara się ustalić, czy wcześniej taka sytuacja miała miejsce.
- Jeśli stan ucznia wymaga interwencji medycznej należy natychmiast wezwać służby ratownicze.
 - Wychowawca/ dyrektor/ pedagog/ psycholog szkolny powinien niezwłocznie wezwać do natychmiastowego stawienia się w szkole rodziców/ opiekunów prawnych ucznia. Jeśli rodzice/ opiekunowie prawni nie stawiają się w szkole, a sytuacja tego wymaga, należy wezwać służby (pogotowie ratunkowe) i wspólnie z nimi zdecydować o dalszym losie ucznia.
 - Wychowawca/ dyrektor/ pedagog/ psycholog szkolny powinni ustalić wspólnie z rodzicami/ opiekunami prawnymi ścieżkę dalszego postępowania celem udzielenia pomocy uczniowi w wyjściu z trudnej sytuacji. Warto wskazać instytucje i organizacje, które specjalizują się w tego typu problemach.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA ATAKU PANIKI U DZIECKA Z FOBIA SZKOLNĄ

1. W przypadku, gdy nauczyciel/ wychowawca/ pracownik szkoły zauważy ucznia, którego zachowanie wskazuje na atak paniki, powinien niezwłocznie powiadomić o tym fakcie dyrektora szkoły oraz pedagoga/ psychologa.

Fobia może ujawnić się w postaci nagłych i trudnych do przewidzenia ataków paniki. W tym stanie obserwuje się lęk o wysokim natężeniu połączony z objawami somatycznymi, takimi jak:

przyspieszenie oddechu, uczucie duszności, dławienia, ucisk lub ból w klatce piersiowej, przyspieszenia akcji serca, zawroty głowy.

2. Uczeń powinien zostać zabrany w miejsce odosobnienia przez wskazaną przez wychowawcę/ dyrektora/ pedagoga/ psychologa osobę i pozostać pod jej nadzorem do momentu przybycia rodziców/ służb ratowniczych. Towarzyszenie osobie, która doznaje tak silnego stanu, daje pozytywne efekty.
3. Nie zaleca się, by osoba towarzysząca przekonywała ucznia, że nic groźnego się nie dzieje – to nie umniejsza emocji, jakie przeżywa jednostka.

Rekomendowane działania:

- Pedagog/ psycholog szkolny/ wychowawca przedstawia się i wyjaśnia swoją rolę polegającą na towarzyszeniu osobie potrzebującej pomocy do czasu jej uspokojenia lub dotarcia specjalistycznej pomocy/ rodziców;
 - Pyta o zgodę na towarzyszenie, zapewnia, że będzie obecny tak długo jak będzie trzeba;
 - Informuje o podjętych w ramach pomocy działaniach;
 - Osoba towarzysząca zachowuje spokój, opanowanie i cierpliwość, mówi spokojnie, jest empatyczna, nie daje się ponieść emocjom, utrzymuje kontakt wzrokowy, słucha, okazuje zrozumienie, proponuje techniki relaksacyjne, podejmuje rozmowę na temat emocji, jakie odczuwa uczeń, stara się ustalić, czy wcześniej takie sytuacje miały miejsce.
4. Jeżeli stan ucznia wymaga interwencji medycznej, należy natychmiast wezwać służby ratownicze.
 5. Jeżeli uczeń jest w dobrym stanie i sytuacja jest stabilna, pedagog szkolny lub psycholog może przeprowadzić z uczniem rozmowę z zastosowaniem technik relaksacyjnych.
 6. Wychowawca/ dyrektor/ pedagog/ psycholog szkolny winien niezwłocznie wezwać do stawienia się w szkole rodziców/ opiekunów prawnych ucznia. Jeżeli rodzic nie stawia się w szkole, a sytuacja tego wymaga, należy wezwać służby (pogotowie ratunkowe) i wspólnie z nimi zdecydować o dalszym losie ucznia.
 7. Wychowawca/ dyrektor/ pedagog/ psycholog szkolny winien ustalić wspólnie z rodzicem/ opiekunem prawną ścieżkę dalszego postępowania w celu udzielania pomocy uczniowi w wyjściu z trudnej sytuacji. Warto wskazać instytucje i organizacje, które specjalizują się w tego typu problemach.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA Z UCZNIEM Z ZABURZENIAMI ODŻYWIANIA – W TYM ANOREKSJĄ, BULIMIĄ

Zachowania, objawy mogące świadczyć o zaburzeniach odżywiania:

- spożywanie zbyt małych w stosunku do wieku ilości pożywienia;
- odmowa jedzenia – w porze posiłków płacz, brak zainteresowania jedzeniem;
- odruchy wymiotne, wymioty;
- brak sygnalizowania głodu;
- odmowa spożywania pokarmów urozmaiconych adekwatnie do wieku; akceptacja jedynie ubogiej diety;
- lęk w porze posiłków, lęk przed połykaniem pokarmów stałych i/lub płynnych;
- jedzenie posiłków w porach innych niż pozostali domownicy (bardzo wcześnie rano/ późno wieczorem);

- zbyt wolny rozwój fizyczny (przyrosty wagi i wzrostu) przy braku przyczyn medycznych;
- nadmierna koncentracja na sylwetce, figurze, masie ciała, częste kontrolowanie wagi, mierzenie obwodów (np. talii, uda);
- wyraźne niezadowolenie ze swojej sylwetki, mimo szczupłego wyglądu; uzależnienie samooceny od figury i masy ciała;
- podejmowanie odchudzania mimo że dziecko/ nastolatek jest i było szczupłe lub kontynuowanie odchudzania mimo osiągnięcia szczupłej sylwetki;
- podejmowanie i kontynuacja odchudzania z wyznaczaniem sobie zbyt niskiej docelowej masy ciała (w stosunku do norm);
- nadmierne zainteresowanie rodzajami diet i kalorycznością posiłków (liczenie kalorii);
- sztywne przekonania dotyczące odżywiania (tłuszcze są obrzydliwe, nigdy nie tknę słodczy);
- drastyczna zmiana sposobu odżywiania (ograniczenie ilości spożywanych posiłków, wykluczenie lub skrajne ograniczenie ilości spożywanych grup produktów spożywczych np. tłuszczy, węglowodanów; unikanie dań dotychczas ulubionych, głodówki), domaganie się od rodziców wprowadzenia odżywiania niskokalorycznego (produkty light, gotowanie bez tłuszczu);
- lęk przed zmianą sposobu odżywiania, utratą kontroli nad jedzeniem, wyrzuty sumienia po zjedzeniu więcej lub spożyciu „niedozwolonego” posiłku;
- bardzo wolne tempo jedzenia, nieestetyczne jedzenie, z wydłubywaniem z niego drobinek tłuszczu (wycieranie naleśników, placków serwetkami);
- manipulowanie jedzeniem – oszukiwanie, wyrzucanie jedzenia, przekazywanie drugiego śniadania kolegom;
- unikanie spożywania posiłków w obecności innych osób w domu, w restauracji lub gdy dziecko/ nastolatek nie zna kaloryczności posiłku;
- nadmierne zainteresowanie sprawami kuchni, przepisami kulinarnymi, przygotowaniem posiłków i karmienie innych członków rodziny, odmowa jedzenia ich samemu.
- nadmierna, obsesyjnie podejmowana aktywność fizyczna, unikanie wypoczynku w celu zmniejszenia masy ciała;
- stosowania w celu odchudzania takich metod jak: prowokowanie wymiotów nadużywanie środków przeczyszczających, specyfików zmniejszających apetyt, przyspieszających przemianę materii, odwadniających; wypijanie nadmiernej ilości wody w celu zmniejszenia apetytu;
- załamanie rozwoju dziecka – znaczny spadek masy ciała skutkujący wychudzeniem lub wyniszczeniem, zahamowanie przyrostów masy ciała, zatrzymanie wzrastania oraz dojrzewania;
- znaczne wahania masy ciała w krótkim czasie;
- dziecko dotychczas pogodne staje się ponure, konfliktowe, rozdrażnione, agresywne (konflikty dotyczące odżywiania), ogranicza relacje z rówieśnikami, staje się jeszcze bardziej wymagające względem siebie i perfekcyjnie jeśli chodzi o naukę;
- opór, drażliwość, konfliktowość w porach spożywania posiłków, gdy opiekunowie nalegają na zwiększenie ilości spożywanych porcji;
- zjadanie zbyt dużych ilości pożywienia, przekraczających ilość zjadaną zwykle w podobnych okolicznościach, z poczuciem braku kontroli nad tym co i ile zjada oraz trudnością w przerwaniu jedzenia, najczęściej w samotności;
- nieregularne miesiączki lub ich zanik (u dziewczynek miesiączkujących regularnie);

- w przypadku wymiotów psychogennych: występowanie samoistnych (bez prowokacji) nudności i wymiotów bez przyczyn medycznych.

Zachowania, objawy mogące świadczyć o bulimii:

- zaburzenia fizyczne:
 - ✓ opuchlizna twarzy i policzków;
 - ✓ obrzęk gruczołów ślinowych;
 - ✓ zatrzymanie płynów w organizmie;
 - ✓ spowolnienie i zaburzenia gospodarki elektrolitowej;
 - ✓ arytmia pracy serca;
 - ✓ zaburzenia jelitowe;
 - ✓ bóle brzucha, wzdęcia, zaparcia;
 - ✓ blizny na grzbietach dłoni;
 - ✓ rany na przełyku;
 - ✓ niski poziom cukru we krwi;
 - ✓ osłabienie, ospałość, uczucie zmęczenia;
 - ✓ zaburzenia pracy nerek;
 - ✓ bóle i zawroty głowy;
 - ✓ omdlenia;
 - ✓ ubytki w uzębieniu;
 - ✓ trudności z utrzymaniem przez dłuższy czas pokarmu w żołądku.
- zaburzenia psychiczne:
 - ✓ napięcie emocjonalne;
 - ✓ niepokój;
 - ✓ wahania nastroju;
 - ✓ drażliwość;
 - ✓ nieustanne poczucie winy;
 - ✓ zachowania obsesyjne, zwłaszcza w odniesieniu do jedzenia i ciężaru ciała;
 - ✓ tendencja do uszkodzania własnego ciała;
 - ✓ niska samoocena;
 - ✓ depresja;
 - ✓ myśli samobójcze;
 - ✓ trudności w określeniu własnej tożsamości;
 - ✓ uczucie wewnętrznej pustki.
- zaburzenia społeczne:
 - ✓ konflikty z prawem na skutek kradzieży pieniędzy / jedzenia;
 - ✓ problemy finansowe;
 - ✓ niemożność kontynuowania pracy / nauki;
 - ✓ unikanie kontaktów / spotkań towarzyskich;
 - ✓ kłótnie rodzinne;
 - ✓ trudności w kontaktach z rówieśnikami.

Uczeń przejawia objawy jadłowstrętu psychicznego, brak diagnozy:

1. Jeżeli pracownik szkoły zauważa niepokojące objawy mogące wskazywać na występowanie u ucznia zaburzeń odżywiania, powinien niezwłocznie powiadomić pedagoga/ psychologa szkolnego.
2. Pedagog/ psycholog szkolny informuje o sytuacji rodziców, przekazując szczegółowy opis tego, co zaobserwował lub zaobserwowali inni.
3. Osoba przekazująca informację stara się ustalić, czy rodzice również zauważają problem.
4. Rodzice/ opiekunowie wspólnie z psychologiem/ pedagogiem ustalają strategię działań mających na celu wsparcie dla dziecka.

Uczeń ma rozpoznany jadłowstręt psychiczny i objęty jest opieką lekarską i terapią:

1. Pracownik szkoły otrzymuje informację, że u ucznia rozpoznane zostało zaburzenie w postaci jadłowstrętu psychicznego.
2. Nauczyciele uwzględniają stan zdrowia dziecka podczas formułowania wymagań edukacyjnych, które dostosowują do możliwości i potrzeb ucznia. Nie dopuszcza się zaniżania wymagań.
3. Pedagog/ psycholog szkolny realizują działania wspierające ustalone z rodzicami lub terapeutą.
4. Pedagog/ psycholog/ wychowawca przekazuje rodzicom informację na temat aktywności dziecka na terenie szkoły, zachowaniach w czasie spożywania posiłków i bezpośrednio po nich (wymioty), zmianach nastroju, problemach w relacjach.
5. W przypadku wskazań medycznych uczeń zostaje zwolniony z aktywności fizycznej.
6. W przypadku nagłych stanów zagrażających zdrowiu lub życiu (np. omdlenia) pracownik szkoły wzywa pogotowie ratunkowe.
7. Gdy uczeń jest w trakcie hospitalizacji, wychowawca angażuje rówieśników do podtrzymywania kontaktu z uczniem.
8. Po powrocie ucznia do szkoły wychowawca zapewnia mu warunki do ponownej adaptacji oraz nadrobienia materiału (pomoc koleżeńska, konsultacje, zajęcia dodatkowe, ksero notatek).
9. Pedagog/ psycholog szkolny udziela bieżącej pomocy rodzicom i uczniowi, wspiera jego udział w różnych formach terapii.

Uczeń z żarłocznością psychiczną (bulimią) w szkole:

1. Pracownik szkoły otrzymuje informację, że u ucznia rozpoznane zostały zaburzenia w postaci bulimii.
2. Pracownik/ rodzic/ uczeń przekazuje informację pedagogowi/ psychologowi szkolnemu.
3. W sytuacji, kiedy rodzice nie wiedzą o problemach ucznia, pedagog/ psycholog podejmuje z nimi rozmowę.
4. Pedagog, wychowawca i rodzice wspólnie ustalają plan wsparcia ucznia.
5. Wyznaczeni pracownicy szkoły zapewniają dziecku warunki do spożywania regularnych posiłków w szkole.
6. Pedagog/ psycholog rozwija świadomość ucznia w zakresie rozpoznawania napadów bulimicznych i sposobów rozładowania napięcia w takich sytuacjach.
7. Gdy u dziecka wystąpią niepokojące dolegliwości, należy natychmiast zawiadomić rodziców. W sytuacji stanów nagłych zagrażających zdrowiu lub życiu informuje się rodziców i wzywa pogotowie ratunkowe.
8. Gdy uczeń jest w trakcie hospitalizacji, wychowawca angażuje rówieśników do podtrzymywania kontaktów z uczniem.

9. Po powrocie ucznia do szkoły wychowawca zapewnia mu warunki do ponownej adaptacji oraz nadrobienia materiału (pomoc koleżeńska, konsultacje, zajęcia dodatkowe, ksero notatek).
10. Pedagog/ psycholog szkolny udziela bieżącej pomocy rodzicom i uczniowi, wspiera jego udział w różnych formach terapii.

Praca z uczniem z zaburzeniami odżywiania

Zadania dyrektora szkoły:

- organizacja zajęć, warsztatów szkoleniowych dla nauczycieli, wychowawców na temat zaburzeń odżywiania;
- włączenie tematu zaburzeń odżywiania do programu wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli;
- udział w tworzeniu szkolnego programu profilaktycznego dotyczącego zaburzeń odżywiania;
- wsparcie finansowe i organizacyjne oraz kontrola jakości działań profilaktycznych podejmowanych przez nauczycieli i wychowawców;
- motywowanie nauczycieli, wychowawców, pedagogów do nabywania lub rozwijania umiejętności diagnozy i przeciwdziałania zaburzeniom odżywiania;
- zachęcanie uczniów i rodziców do aktywnego uczestnictwa w tworzonych w szkole programach profilaktycznych;
- pozyskiwanie pieniędzy oraz zabieganie o wsparcie merytoryczne odnośnie profilaktyki zaburzeń odżywiania w samorządach gminnych, organach administracji państwowej i organizacjach pozarządowych.

Zadania psychologa/ pedagoga szkolnego:

- rozpoznawanie nieprawidłowości w sferze stosunku do własnego ciała i odżywiania się u młodzieży;
- diagnozowanie stanu rozumienia przez uczniów specyfiki zaburzeń odżywiania się;
- współpraca z organizacjami i instytucjami zajmującymi się terapią zaburzeń odżywiania się;
- wspieranie nauczycieli i wychowawców w wykonywaniu działań profilaktycznych;
- organizacja zajęć i warsztatów szkoleniowych dla nauczycieli i wychowawców na temat zaburzeń odżywiania się;
- udzielanie pomocy indywidualnej chorującym uczniom i ich rodzinom;
- organizowanie zajęć dla młodzieży na temat istoty, uwarunkowań, metod i form terapii zaburzeń odżywiania;
- prowadzenie zajęć dla młodzieży na temat zdrowego stylu życia;
- motywowanie nauczycieli, wychowawców do rozwijania umiejętności i kompetencji w dziedzinie diagnozowania i profilaktyki zaburzeń odżywiania.

Zadania wychowawcy:

- rozpoznawanie nieprawidłowości w sferze stosunku do własnego ciała i odżywiania się u młodzieży;
- współpraca z pedagogiem szkolnym/ psychologiem/ innymi specjalistami zajmującymi się problematyką zaburzeń odżywiania;
- motywowanie rodziców do włączenia się w działania profilaktyczne;
- organizowanie pomocy psychologicznej, psychiatrycznej dla chorujących uczniów i ich rodziców;

- motywowanie uczniów do podjęcia specjalistycznego leczenia;
- projektowanie i realizowanie na terenie szkoły programów profilaktycznych przeznaczonych dla uczniów, obejmujących zagadnienia zdrowego stylu życia i odżywiania się (stosownie do wieku i potrzeb organizmu), kształtowanie pozytywnej samooceny oraz dystansu do kanonu mody i urody kreowanego przez media.

CZEŚĆ 8

WYPADEK W SZKOLE

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W RAZIE WYPADKU UCZNIĄ W SZKOLE

Wypadek ucznia to nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w czasie pozostawania ucznia pod opieką szkoły: na terenie szkoły, poza terenem szkoły (wycieczki, wyjścia pod opieką nauczycieli).

1. Udzielanie pierwszej pomocy medycznej poszkodowanemu

Pracownik szkoły, które powziął wiadomość o wypadku ucznia niezwłocznie zapewnia poszkodowanemu opiekę, w szczególności sprawdzając fachową pomoc medyczną, w miarę możliwości udzielając poszkodowanemu pierwszej pomocy.

Udzielenie pierwszej pomocy w wypadkach jest prawnym obowiązkiem każdego. Jej nieudzielenie, szczególnie w odniesieniu do osoby odpowiedzialnej za bezpieczeństwo ucznia, skutkuje sankcją karną.

Pracownik nie dopuszcza do zajęć lub przerywa je wyprowadzając uczniów z miejsca zagrożenia, jeżeli miejsce, w którym są lub będą prowadzone zajęcia może stwarzać zagrożenie dla bezpieczeństwa uczniów.

Jeśli nauczyciel ma w tym czasie zajęcia z klasą - prosi o nadzór nad swoimi uczniami nauczyciela uczącego w najbliższej sali.

Pracownik niezwłocznie powiadamia dyrektora szkoły o zaistniałej sytuacji.

2. Obowiązek powiadamiania i zabezpieczenia miejsca zdarzenia

O każdym wypadku zawiadamia się niezwłocznie:

- 1) rodziców (opiekunów) poszkodowanego;
- 2) pracownika służb bezpieczeństwa i higieny pracy;
- 3) społecznego inspektora pracy;
- 4) organ prowadzący szkołę;
- 5) radę rodziców.

O wypadku śmiertelnym, ciężkim i zbiorowym zawiadamia się niezwłocznie prokuratora i kuratora oświaty.

O wypadku, do którego doszło w wyniku zatrucia zawiadamia się niezwłocznie państwowego inspektora sanitarnego.

Zawiadomień dokonuje dyrektor szkoły lub upoważniony przez niego pracownik szkoły.

Fakt powiadomienia dokumentuje się wpisem w dzienniku zajęć, z podaniem daty i godziny powiadomienia matki/ojca ucznia o wypadku.

Przy lekkich wypadkach (brak wyraźnych obrażeń, np. widoczne tylko lekkie zaczerwienienia, zadrapanie, lekkie skaleczenie) po udzieleniu pierwszej pomocy poszkodowanemu uczniowi powiadamiający o zdarzeniu ustala z rodzicem:

- 1) potrzebę wezwania pogotowia,
- 2) potrzebę wcześniejszego przyścia rodzica,
- 3) godzinę odbioru dziecka ze szkoły w dniu zdarzenia.

Informację o powyższych ustaleniach powiadamiający zamieszcza również w dzienniku zajęć. W każdym trudniejszym przypadku (widoczne obrażenia, niepokojące objawy) dyrektor szkoły lub upoważniona osoba wzywa pogotowie ratunkowe.

W przypadku stwierdzenia przez lekarza potrzeby pobytu ucznia w szpitalu należy zapewnić uczniowi opiekę w drodze do szpitala.

Jeżeli wypadek został spowodowany sprawnością techniczną pomieszczenia lub urządzeń, miejsce wypadku pozostawia się nienaruszone. Dyrektor zabezpiecza je do czasu dokonania oględzin lub wykonania szkicu przez zespół powypadkowy.

Jeżeli wypadek zdarzył się w czasie wyjścia, imprezy organizowanej poza terenem szkoły, wszystkie stosowane decyzje podejmuje opiekun grupy/ kierownik wycieczki i odpowiada za nie.

Do czasu rozpoczęcia pracy przez zespół powypadkowy dyrektor zabezpiecza miejsce wypadku w sposób wykluczający dopuszczenie osób niepowołanych.

Jeżeli czynności związanych z zabezpieczeniem miejsca wypadku nie może wykonać dyrektor, wykonuje je upoważniony przez dyrektora pracownik szkoły.

3. Powołanie zespołu powypadkowego

Dyrektor szkoły powołuje zespół powypadkowy.

W skład zespołu wchodzi współpracujący ze szkołą pracownik służby bezpieczeństwa i higieny pracy oraz pracownik szkoły przeszkolony w zakresie BHP.

Jeżeli w składzie zespołu nie może uczestniczyć pracownik służby bhp, w skład zespołu wchodzi dyrektor szkoły oraz pracownik szkoły przeszkolony w zakresie bhp.

W składzie zespołu może uczestniczyć przedstawiciel organu prowadzącego, kuratora oświaty lub rady rodziców.

Przewodniczącym zespołu jest pracownik służb bhp, a jeżeli nie ma go w składzie zespołu - przewodniczącego zespołu spośród pracowników szkoły wyznacza dyrektor.

4. Postępowanie powypadkowe

Zespół przeprowadza postępowanie powypadkowe i sporządza dokumentację powypadkową.

Zespół:

- 1) przesłuchuje poszkodowanego ucznia (w obecności rodzica/ wychowawcy/ pedagoga/ psychologa szkolnego) i sporządza protokół przesłuchania;
- 2) przesłuchuje świadków wypadku i sporządza protokoły przesłuchania; jeżeli świadkami są uczniowie – przesłuchanie odbywa się w obecności wychowawcy lub pedagoga/ psychologa szkolnego, a protokół przesłuchania odczytuje się w obecności ucznia - świadka i jego rodziców;
sporządza szkic lub fotografię miejsca wypadku;
- 3) uzyskuje pisemne oświadczenie nauczyciela, pod opieką którego uczeń przebywał w czasie, gdy zdarzył się wypadek;
- 4) uzyskuje opinię lekarską z opisem doznanych obrażeń i określeniem rodzaju wypadku;
- 5) porządza protokół powypadkowy nie później niż w ciągu 14 dni od daty uzyskania zawiadomienia o wypadku - protokół powypadkowy podpisują członkowie zespołu oraz dyrektor szkoły.

Przekroczenie 14 dniowego terminu może nastąpić w przypadku, gdy występują uzasadnione przeszkody lub trudności uniemożliwiające sporządzenie protokołu w wyznaczonym terminie. W sprawach spornych rozstrzygające jest stanowisko przewodniczącego zespołu; członek zespołu, który nie zgadza się ze stanowiskiem przewodniczącego może złożyć zdanie odrębne, które odnotowuje się w protokole powypadkowym.

Protokół powypadkowy:

- podpisują członkowie zespołu oraz dyrektor szkoły - po jego sporządzeniu. Jeżeli do treści protokołu powypadkowego nie zostały zgłoszone zastrzeżenia przez rodziców ucznia poszkodowanego, postępowanie powypadkowe uznaje się za zakończone.
- sporządza się w trzech egzemplarzach, dla :
 - 1) poszkodowanego,
 - 2) szkoły, która przechowuje go w dokumentacji powypadkowej wypadku ucznia,
 - 3) organu prowadzącego lub kuratora oświaty (na żądanie).

Z treścią protokołu powypadkowego i innymi materiałami postępowania powypadkowego zaznajamia się:

- 1) poszkodowanego pełnoletniego,
- 2) rodziców (opiekunów) poszkodowanego małoletniego.

Jeżeli poszkodowany pełnoletni zmarł lub nie pozwala mu na to stan zdrowia, z materiałami postępowania powypadkowego zaznajamia się jego rodziców (opiekunów).

Protokół powypadkowy doręcza się osobom uprawnionym do zaznajomienia się z materiałami postępowania powypadkowego.

5. Składanie zastrzeżeń do protokołu powypadkowego

W ciągu 7 dni od dnia doręczenia protokołu powypadkowego osoby, którym doręczono protokół mogą złożyć zastrzeżenia do ustaleń protokołu (są o tym informowani przy odbieraniu protokołu).

Zastrzeżenia mogą dotyczyć w szczególności:

- 1) niewykorzystania wszystkich środków dowodowych niezbędnych dla ustalenia stanu faktycznego.
- 2) sprzeczności istotnych ustaleń protokołu z zebrany materiał dowodowy.

Zastrzeżenia rozpatruje organ prowadzący szkołę.

Po rozpatrzeniu zastrzeżeń organ prowadzący szkołę może:

- 1) zlecić dotychczasowemu zespołowi wyjaśnienie ustaleń protokołu lub przeprowadzenie określonych czynności dowodowych,
- 2) powołać nowy zespół celem ponownego przeprowadzenia postępowania powypadkowego.

Dyrektor szkoły prowadzi rejestr wypadków.

Dyrektor szkoły wskazuje prawidłowe zachowania i odstępstwa od niniejszej procedury, informuje o wnioskach i podjętych działaniach profilaktycznych zmierzających do zapobiegania analogicznym wypadkom.

CZEŚĆ 9

WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE ZAGROŻENIA FIZYCZNE

PROCEDURA POSTĘPOWANIA PODCZAS EWAKUACJI W TRAKCIE LEKCJI I PRZERWY, ZASADY POSTĘPOWANIA PO OGŁOSZENIU ALARMU

Alarm lokalny w szkole jest jednym z kilku rodzajów alarmów, które mogą być ogłaszane w konsekwencji wystąpienia zagrożeń ekologicznych lub innych spowodowanych działalnością człowieka. Ma on na celu zapewnienie bezpieczeństwa w razie zagrożenia życia i zdrowia młodzieży przebywającej na terenie szkoły. Najczęstszymi przyczynami, dla których może zajść konieczność ogłoszenia alarmu w szkole, są zagrożenia związane z powstaniem pożaru, a także możliwość rozprzestrzenienia na terenie szkoły niebezpiecznych substancji chemicznych lub ładunków wybuchowych.

Najważniejszym działaniem, jakie należy podjąć w przypadku stwierdzenia zagrożenia, jest jak najszybsze powiadomienie o niebezpieczeństwie wszystkich osób znajdujących się w strefie zagrożenia i natychmiastowe podjęcie działań mających na celu ratowanie zdrowia i życia osób zagrożonych. W tym celu korzystamy z sygnału alarmu lokalnego, którym w szkole są trzy sygnały dzwonka, trwające około 10 sekund każdy, następujące bezpośrednio po sobie.

Alarm lokalny w szkole jest sygnałem, który powinien być znany wszystkim uczniom i pracownikom szkoły. Tylko w wypadku, gdy nastąpiło bezpośrednie zagrożenie życia, nauczyciel sam podejmuje decyzję o ewakuacji, nie czekając na ogłoszenie alarmu.

O ewakuacji decyduje dyrektor szkoły, który po otrzymaniu meldunku od nauczyciela lub innej osoby zgłaszającej zagrożenie oraz rozpoznaniu sytuacji podejmuje decyzję o zawiadomieniu służb (policja, straż pożarna) i ogłoszeniu alarmu. W sytuacji braku prądu, sygnał alarmowy może być ogłaszany za pomocą gwizdka lub dzwonka ręcznego z jednoczesnym komunikatem słownym podawanym przez osoby ogłaszające alarm. Jest to sygnał do natychmiastowego działania dla wszystkich pracowników szkoły oraz do bezwzględnego wykonywania poleceń nauczycieli przez uczniów.

W dużej liczbie przypadków wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa fizycznego niezbędne jest wezwanie odpowiednich służb drogą telefoniczną.

Procedura wezwania powinna odbywać się zgodnie z poniższym schematem:

1. Wybranie numeru odpowiedniej służby.
 - Policja 997
 - Straż Pożarna 998
 - Pogotowie Ratunkowe 999
 - Europejski Telefon Alarmowy obowiązującym na terenie całej Unii Europejskiej 112
 - Pogotowie Energetyczne 991
 - Pogotowie Gazowe 992
 - Pogotowie Ciepłownicze 993
 - Pogotowie Wodno-Kanalizacyjne 994
 - Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego 987
 - Infolinia Policji (połączenie bezpłatne) 800 120 226

2. Po zgłoszeniu się dyżurnego operatora danej służby podanie następujących informacji:
 - rodzaj stwierdzonego zagrożenia
 - nazwę i adres szkoły
 - imię i nazwisko oraz pełnioną funkcję
 - telefon kontaktowy
 - zrealizowane dotąd działania w reakcji na zagrożenie
3. Potwierdzenie przyjęcie zgłoszenia i zapisanie danych przyjmującego zgłoszenie.

Wszystkie działania od tej chwili mają prowadzić do jak najszybszej ewakuacji wszystkich osób znajdujących się na terenie szkoły. Od tej chwili bezwzględnie podporządkowujemy się poleceniom osób funkcyjnych. W przypadku uczniów taką osobą jest nauczyciel, z którym w tym momencie mają zajęcia. Akcją nie może kierować wiele osób, bo prowadzi to tylko do dezorientacji i możliwości wybuchu paniki.

Po rozpoznaniu zagrożenia i dokonaniu oceny sytuacji nauczyciel decyduje o możliwej i najkrótszej drodze ewakuacji z budynku. Uczniowie na polecenie nauczyciela ustawiają się w szeregu i w sposób zorganizowany kierują się do wskazanego wyjścia ewakuacyjnego. Należy się poruszać po prawej stronie korytarzy i klatek schodowych, wykonując polecenia osób funkcyjnych. Nauczyciele i uczniowie, którzy mają lekcje na wyższych kondygnacjach, schodzą po stwierdzeniu, że uczniowie niższych kondygnacji opuścili już budynek i drogi ewakuacyjne są już wolne. Po opuszczeniu budynku uczniowie wraz z nauczycielem udają się na miejsce zbiórki.

Jeżeli **alarm zostanie ogłoszony w czasie przerwy**, uczniowie powinni skupić się wokół najbliższej stojącego nauczyciela. Natychmiast udają się (jeżeli tylko nie zagraża to bezpieczeństwu) pod salę, gdzie mają mieć zajęcia i stamtąd pod opieką nauczyciela postępują jak wyżej.

Zbiórka na placu alarmowym służy sprawdzeniu obecności uczniów klas i ustalenia osób nieobecnych. Jest to bardzo istotne dla prowadzenia akcji ratunkowej przez wezwane służby ratownicze.

Najważniejsze zasady, które powinien pamiętać i przestrzegać każdy uczeń z chwilą ogłoszenia alarmu w szkole:

1. Słuchaj i wykonuj dokładnie polecenia nauczyciela.
2. Bądź opanowany, nie ulegaj panice.
3. Po przerwaniu zajęć udaj się na miejsce zbiórki wraz z klasą drogą wskazywaną przez nauczyciela.
4. Pomagaj osobom słabszym.
5. Bezwzględnie podporządkowuj się osobom funkcyjnym.
6. Nie lekceważ zagrożenia, nawet wówczas, gdy nie zagraża ci bezpośrednio.

W przypadku osób z niepełnosprawnością bezpieczna ewakuacja powinna uwzględniać rodzaj oraz stopień niepełnosprawności, wiek wychowanków i ewentualne wykorzystanie na potrzeby ewakuacji pomocy ze strony innych osób (pracowników, uczniów).

Aby ułatwić ewakuację osób z niepełnosprawnościami możemy wykorzystać informacje zawarte w procedurach ewakuacji lub instrukcji bezpieczeństwa budynku:

1. należy sporządzić listę uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności,
2. należy rozplanować zajęcia klas, w których uczą się osoby niepełnosprawne w taki sposób, by osoby te nie musiały przemieszczać się poza najniższą kondygnację naziemną budynku (przeważnie parter), należy przystosować drogi ewakuacyjne do poruszania się osób z różną niepełnosprawnością
3. należy wyznaczyć opiekuna osoby z niepełnosprawnością na czas ewakuacji.

Osoby z niepełnosprawnością ruchową często są w stanie samodzielnie pokonać drogi do bezpiecznego miejsca. Może to opóźnić czas ewakuacji całej placówki. Jest to szczególnie istotne w pierwszej fazie opuszczania budynku. Warto uwzględnić konieczność przepuszczenia przed osobę z niepełnosprawnością strumienia ewakuowanych. Bezpieczne, docelowe miejsce ewakuacji nie zawsze będzie znajdować się poza budynkiem szkolnym.

W przypadku osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, miejsce takie powinno mieć odpowiednie wymiary (co najmniej 900 x 1400 mm). Jego położenie w pobliżu pionowej drogi ewakuacyjnej (schodów) wpłynie na podniesienie bezpieczeństwa osoby niepełnosprawnej.

Samodzielne pokonywanie dróg ewakuacyjnych przez osoby niewidome i niedowidzące może się wiązać z ogromnym stresem. Pomóc mogą wprowadzone w placówce rozwiązania łagodzące ten efekt: poziome znaki fluorescencyjne na podłogach i ścianach, podświetlone poręcze schodów, progi i przeszkody w kolorach kontrastujących z barwą ścian i otoczenia oraz oświetlenie ewakuacyjne. Sprawdzone rozwiązanie jest organizowanie tzw. grup pomocy koleżeńskiej oraz przydzielanie opiekunów uczniom niewidomym lub niedowidzącym. W pozostałych przypadkach niepełnosprawności aspekt przystosowania dróg ewakuacyjnych należy rozpatrywać indywidualnie.

Przykłady technik ewakuacji osób z niepełnosprawnościami:

- 1) wykorzystanie krzeselka lub wózka inwalidzkiego - ratownicy sadzają na nim osobę wymagającą pomocy, a następnie chwytają za nóżki oraz oparcie
- 2) chwyt strażacki - ratownik przekłada swoją rękę między nogami osoby ratowanej, zaciskając ją na nadgarstku zwisającej ręki ratowanego, kładzie go sobie na barkach.
3. chwyt kończynowy - jeden ratownik staje za głową ratowanego i chwytą go pod pachy, drugi ratownik jest odwrócony do ratowanego plecami i chwytą go pod kolana
- 3) chwyt na barana - ratowany znajduje się na plecach ratownika, który podtrzymuje go obydwiema rękami za uda
- 4) chwyt kołyskowy - klasyczny sposób przenoszenia małych dzieci
- 5) wykorzystanie koca lub innego podobnego rozmiarami materiału - koc owija się wokół rąk i głowy: ratowanie w ten sposób, by możliwe było ciągnięcie osoby po płaskiej równej powierzchni (szczególnie przydatne przy ewakuacji osób o dużej masie ciała, nieprzytomnych oraz w zadymieniu gdzie nie ma możliwości przyjęcia postawy wyprostowanej).

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU WTARGNIĘCIA NAPASTNIKA (TERRORYSTY) DO SZKOŁY

Poniższe rekomendacje odnoszą się do niezbędnej reakcji nauczyciela i dotyczą sytuacji wtargnięcia napastnika z niebezpiecznym narzędziem lub bronią, który strzela do osób znajdujących się na korytarzu i w salach lekcyjnych, jest tzw. aktywnym strzelcem.

1. Jeżeli nie masz szansy na ucieczkę, ukryj się, zamknij drzwi na klucz (zabarykaduj się) - szybkie zamknięcie drzwi może uniemożliwić napastnikowi wejście do pomieszczenia i zabicie kolejnych osób.
2. Wycisz i uspokój uczniów - wszelkie dźwięki wydostające się z sal lekcyjnych mogą spowodować próbę wejścia napastnika do pomieszczenia lub ostrzelanie sali lekcyjnej przez drzwi czy ścianę.
3. Zaopiekuj się uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i uczniami, którzy potrzebują pomocy - należy zwrócić szczególną uwagę na dzieci, które specyficznie reagują na stres i mogą mieć problemy z opanowaniem emocji.
4. Każ bezwzględnie wyciszyć, wyłączyć telefony - niespodziewane sygnały telefonów mogą zdradzić obecność osób wewnątrz zamkniętych pomieszczeń i zachęcić napastnika do wejścia.
5. Poinformuj policję wysyłając informację tekstową - SMS o zaistniałej sytuacji – w przypadku wtargnięcia napastnika do szkoły niezbędnym jest natychmiastowe przekazanie informacji policji.
6. Zasłoń okno, zgaś światło - należy zaciemnić salę aby utrudnić obserwację osób zabarykadowanych w salach lekcyjnych przez osoby współpracujące z napastnikami, a znajdujące się na zewnątrz obiektu szkolnego.
7. Nie przemieszczaj się - przemieszczanie się może powodować dźwięki lub cień, który może zostać zauważony przez napastników.
8. Stań poniżej linii okien, zejdź ze światła drzwi - przebywanie w świetle drzwi rzuca cień i może zostać zauważone przez napastników.
9. Zejdź z linii strzału, połóż się na podłodze - z reguły napastnicy strzelają na wysokości około 1 do 1,5 m. Strzały z broni palnej bez problemu penetrują drzwi i mogą zabić osoby znajdujące się wewnątrz.
10. Jeżeli padną strzały, nie krzycz - napastnicy oddając na ślepo strzały przez zamknięte drzwi chcą sprowokować krzyki przerażonych osób i upewnić się czy w salach rzeczywiście nikogo nie ma.
11. Nie otwieraj nikomu drzwi - interweniujące oddziały policji w przypadku takiej konieczności same otworzą drzwi. Napastnicy mogą zmusić osoby funkcyjne do przekazania komunikatu, który ma spowodować otwarcie drzwi.
12. W przypadku wtargnięcia napastnika do pomieszczenia podejmij walkę, która może być ostatnią szansą na uratowanie życia - w sytuacji obecności aktywnego strzelca jego celem jest zabicie jak największej liczby ludzi. W takiej sytuacji podjęcie walki może dać jedyną szansę na uratowanie życia.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU BEZPOŚREDNIEGO KONTAKTU Z NAPASTNIKAMI, KTÓRZY DAŻĄ DO PRZEJĘCIA KONTROLI NAD SZKOŁĄ

1. Wykonuj bezwzględnie polecenia napastnika - wszelkie próby oporu mogą być uznane przez napastników jako akt agresji i zakończyć się śmiercią zakładników.
2. Na żądanie terrorystów oddaj im przedmioty osobiste, np. telefon - wszelkie próby oszukania napastników mogą zakończyć się śmiercią osoby oszukującej.
3. Poinformuj, że nie możesz wykonać jakiegoś polecenia - w takim przypadku ewentualne niewykonanie polecenia napastników nie zostanie potraktowane jako próba oporu.
4. Nie patrz terrorystom w oczy, unikaj kontaktu wzrokowego - w takiej sytuacji patrzenie w oczy może zostać uznane za akt prowokacji i agresji.
5. Nigdy nie odwracaj się plecami do napastnika - odwracanie plecami może zostać uznane jako akt agresji czy lekceważenia, utrudnia to także orientację w sytuacji.
6. Nie zwracaj na siebie uwagi - niezwracanie na siebie uwagi może zwiększyć szansę na uratowanie życia w przypadku, gdy zamachowcy zdecydują się zabić kogoś dla przykładu.
7. Nie lekceważ napastnika i nie bądź agresywny - brak szacunku i agresja mogą zostać ukarane przez zamachowców.
8. Nie oszukuj terrorysty - oszustwo może zostać potraktowane jako brak szacunku czy agresji i zostać ukarane.
9. Uspokój uczniów, zawsze zwracaj się do nich po imieniu - zwracanie się do uczniów po imieniu pozwala na ich spersonalizowanie, co może spowodować lepsze ich traktowanie przez zamachowców.
10. Poinformuj napastnika o uczniach ze schorzeniami - wiedza ta w konsekwencji obniży agresję ze strony zamachowców wobec dzieci, których zachowanie odstaje od reszty.
11. Pytaj zawsze o pozwolenie, np. gdy chcesz się zwrócić do uczniów - każda aktywność podjęta bez zgody zamachowców może zostać potraktowana jako akt oporu czy agresji i w konsekwencji ukarana.
12. Zawsze korzystaj z dobrej woli terrorysty - nigdy nie wiadomo, kiedy kolejny raz będziemy mogli napić się czy zjeść posiłek.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU DZIAŁAŃ ANTYTERRORYSTYCZNYCH PODJĘTYCH PRZEZ POLICJĘ W SZKOLE

1. Nie uciekaj z miejsca zdarzenia, nie wykonuj gwałtownych ruchów – możesz zostać uznany za terrorystę - policja w trakcie operacji odbijania zakładników nie jest w stanie odróżnić napastników od ofiar.
2. Nie próbuj pomagać służbom ratowniczym, dyskutować z nimi - próba pomocy siłom bezpieczeństwa bez ich wyraźnej zgody czy prośby może zostać potraktowane jako akt agresji.

3. Połóż się na podłodze, trzymaj ręce z otwartymi dłońmi najlepiej na wysokości głowy - taka pozycja pozwala widzieć ewentualne niebezpieczne narzędzia będące w posiadaniu zamachowców, którzy wtopili się w szeregi zakładników.
4. Słuchaj poleceń i instrukcji grupy antyterrorystycznej, poddawaj się jej działaniom - postawa taka ułatwia działania policji, a także identyfikację zamachowców, którzy próbują się wtopić w szeregi napastników.
5. Nie trzymaj oczu w przypadku użycia gazów łzawiących - tarcie oczu tylko pogarsza skutki użycia gazu łzawiącego.
6. Pytaj o pozwolenie zaopiekowania się swoimi uczniami - wszelkie samowolne działania mogą zostać potraktowane jako akt agresji i mogą utrudnić akcję ratunkową.
7. Odpowiadaj na pytania funkcjonariuszy - policja zbiera kluczowe informacje mające się przyczynić do skutecznej akcji uwolnienia zakładników i identyfikacji zamachowców.
8. Bądź przygotowany na traktowanie ciebie jako potencjalnego terrorysty dopóki twoja tożsamość nie zostanie potwierdzona - w pierwszej fazie operacji odbijania zakładników policja nie jest w stanie odróżnić zakładników od napastników, którzy często próbują się wtopić w tłum i uciec z miejsca ataku.
9. Po wydaniu polecenia wyjścia – opuść pomieszczenie jak najszybciej, oddal się we wskazanym kierunku - w przypadku interwencji sił bezpieczeństwa należy wykonać polecenia dokładnie tak, jak tego chcą siły interwencyjne.
10. Nie zatrzymuj się dla zabrania rzeczy osobistych, zawsze istnieje ryzyko wybuchu lub pożaru - najważniejsze jest uratowanie życia i zdrowia, a dopiero później ratowanie dóbr materialnych.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W SYTUACJI PODŁOŻENIA ŁADUNKU WYBUCHOWEGO W SZKOLE

Przez materiał wybuchowy rozumiemy związek chemiczny lub mieszaninę kilku związków chemicznych, która jest zdolna w odpowiednich warunkach do gwałtownej reakcji chemicznej i której towarzyszy wydzielenie wielkiej liczby produktów gazowych w postaci wybuchu (detonacji lub deflagacji). Określenie ładunek materiału wybuchowego oznacza określoną ilość materiału wybuchowego przygotowanego do wysadzenia.

Otrzymał informacje o podłożeniu ładunku wybuchowego:

1. Prowadząc rozmowę z osobą informującą o podłożeniu ładunku wybuchowego zapamiętaj jak największą ilość szczegółów - uzyskane informacje/szczegóły mogą być istotne dla policji dla identyfikacji sprawcy alarmu.
2. Zapisz natychmiast wszystkie uzyskane lub zapamiętane informacje - w przypadku stresującej sytuacji po pewnym czasie możesz mieć problemy z przypomnieniem sobie istotnych informacji.
3. Poinformuj niezwłocznie o otrzymaniu zgłoszenia dyrektora szkoły, który może zarządzić ewakuację całości personelu szkoły.
4. Po usłyszeniu sygnału o podłożeniu ładunku wybuchowego rozpocznij ewakuację zgodnie z planem ewakuacji - ewakuacja musi być rozpoczęta niezwłocznie po ogłoszeniu

odpowiedniego sygnału. Ma ona na celu ochronę personelu przed skutkami ewentualnej eksplozji ładunku.

5. Nie używaj telefonu komórkowego - eksplozja ładunku może zostać zainicjowana falami emitowanymi przez telefon komórkowy.
6. Sprawdź, jeżeli możesz, czy w klasie pozostały przedmioty, które nie należą do jej wyposażenia - stwierdzenie obecności nieznanego przedmiotu w klasie może przyspieszyć akcję policji i zminimalizować skutki ewentualnej eksplozji.
7. Bezwzględnie wykonuj polecenia osoby kierującej sytuacją kryzysową lub funkcjonariuszy służb - w trakcie uruchomienia procedury niezbędna jest dyscyplina i niezwłoczne wykonywanie wszystkich poleceń osoby kierującej sytuacją kryzysową.
8. W miejscu ewakuacji policz wszystkie dzieci i poinformuj osobę odpowiedzialną za kierowanie działaniami kryzysowymi - szybkie sprawdzenie obecności wszystkich dzieci, ułatwi zakończenie ewakuacji całości personelu szkoły.
9. Poinformuj rodziców o miejscu odbioru dzieci i drodze dojazdu - informacja ta pozwoli rodzicom na sprawny odbiór dzieci i nie spowoduje blokowania dróg ewakuacyjnych.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W SYTUACJI PODŁOŻENIA PODEJRZANEGO ŁADUNKU W SZKOLE

Podejrzany pakunek to przesyłka z ładunkiem wybuchowym lub nieznaną substancją. W przypadku podejrzenia jej otrzymania:

1. Odizoluj miejsce znajdowania się podejrzanego pakunku - należy założyć, że podejrzany pakunek jest ładunkiem wybuchowym, dopóki taka ewentualność nie zostanie wykluczona.
2. Nie dotykaj, nie otwieraj i nie przesuвай podejrzanego pakunku - w przypadku ładunku wybuchowego może on eksplodować w trakcie próby manipulowania nim.
3. Okryj pakunek w przypadku stwierdzenia wydobywania się z niego innej substancji (tylko jeżeli czas na to pozwala) - okrycie pakunku w przypadku wycieku nieznannej substancji może ograniczyć rozprzestrzenianie się substancji.
4. Poinformuj o stwierdzeniu pakunku dyrektora szkoły, który może zarządzić ewakuację całości personelu szkoły.
5. Po usłyszeniu sygnału o podłożeniu ładunku wybuchowego rozpocznij ewakuację zgodnie z planem ewakuacji - ewakuacja musi być rozpoczęta niezwłocznie po ogłoszeniu odpowiedniego sygnału. Ewakuacja ma na celu ochronę personelu przed skutkami ewentualnej eksplozji ładunku.
6. Nie używaj telefonu komórkowego - eksplozja ładunku może zostać zainicjowana falami emitowanymi przez telefon komórkowy.
7. Bezwzględnie wykonuj polecenia osoby kierującej sytuacją kryzysową lub funkcjonariuszy służb - w trakcie uruchomienia procedury niezbędna jest dyscyplina i niezwłoczne wykonywanie wszystkich poleceń osoby kierującej sytuacją kryzysową.
8. W miejscu ewakuacji policz wszystkie dzieci i poinformuj osobę odpowiedzialną za kierowanie działaniami kryzysowymi - szybkie sprawdzenie obecności wszystkich dzieci, ułatwi zakończenie ewakuacji całości personelu szkoły.
9. Poinformuj rodziców o miejscu odbioru dzieci i drodze dojazdu - informacja ta pozwoli rodzicom na sprawny odbiór dzieci i nie spowoduje blokowania dróg ewakuacyjnych.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W SYTUACJI SKAŻENIA CHEMICZNEGO LUB BIOLOGICZNEGO SZKOŁY

Przez zagrożenie chemiczne rozumiemy uwolnienie niebezpiecznych dla ludzi i środowiska pierwiastków chemicznych oraz ich związków, mieszanin lub roztworów występujących w środowisku lub powstałych w wyniku działalności człowieka. Zagrożenie może wynikać także z stosowania broni biologicznej (broń B, broń bakteriologiczna). W broni B ładunki bojowe są wypełnione mikroorganizmami chorobotwórczymi: bakteriami (wąglik, brucelozę etc.) wirusami (ospa, gorączki krwotocznej, zapalenia mózgu, wirusa HIV), toksynami (rycyna, toksyna otulinowa), grzybami lub pierwotniakami.

W sytuacji, gdy nastąpiło skażenie szkoły (**szkoła otrzymała informację o możliwym skażeniu** substancją chemiczną/ biologiczną np. telefon o zamiarze ataku) należy wówczas:

1. zaalarmować wszystkich przebywających na terenie szkoły, a osoby przebywające na zewnątrz ewakuować do budynku szkoły przemieszczając się pod wiatr oraz poprzecznie do kierunku wiatru;
2. natychmiast po ogłoszeniu alarmu powiadomić odpowiednie służby - policję, straż pożarną, pogotowie ratunkowe, kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego ataku;
3. w budynku - szkole, zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne, wyłączyć klimatyzację;
4. w miarę możliwości gromadzić podręczne środki ratownicze i odtrutki - maski pyłowe, gazę, watę, kwas octowy, sok cytrynowy, oliwę jadalną, wodę, wodę utlenioną, mydło, olej parafinowy, środki pobudzające krążenie, spirytus do zmywania skóry;
5. przygotować wilgotne tampony do ochrony dróg oddechowych, na wypadek przeniknięcia środka biologicznego lub chemicznych do wnętrza pomieszczeń, częsta zmiana tamponu lub nawilżanie go wodą zabezpiecza przed nadmiernym pochłanianiem substancji;
6. powstrzymać się od picia, spożywania posiłków, palenia oraz prac wymagających dużego wysiłku
7. do chwili odwołania alarmu lub zarządzenia ewakuacji nie wolno opuszczać uszczelnionych pomieszczeń, przebywać w pobliżu okien i innych otworów wentylacyjnych ;
8. oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.

W sytuacji, gdy szkoła została skażona substancją chemiczną/ biologiczną, a **zagrożenie zostało wykryte natychmiast lub szybko po jego pojawieniu się** należy wówczas:

1. nie dotykać i nie wąchać podejrzanych przedmiotów, nie sprzątać proszku, nie ścierać cieczy;
2. aby zapobiec rozprzestrzenianiu się substancji, przykryć ją np. kocem;
3. pozamykać okna oraz drzwi i wyłączyć klimatyzację, nie dopuścić do przeciągów ;
4. opuścić pomieszczenie, w którym wykryto/stwierdzono obecność podejrzanej substancji i nie wpuszczać do niego innych osób;
5. powiadomić osobę odpowiedzialną za zarządzanie kryzysowe w szkole - dyrektora, zastępcę dyrektora, osobę upoważnioną przez dyrekcję;
6. zaalarmować wszystkie osoby przebywające na terenie szkoły i ewakuować je w rejon ewakuacji, przemieszczając się pod wiatr oraz poprzecznie do kierunku wiatru - rejonów ewakuacji powinno być kilka, znajdujących się w różnych kierunkach od szkoły, gdyż

- nie znamy kierunku wiatru, z jakiego będzie wiał w czasie przedmiotowego zagrożenia, rejonem ewakuacji powinien być budynek/budynki, a nie otwarta przestrzeń;
7. natychmiast po ogłoszeniu ewakuacji powiadomić odpowiednie służby - policja, straż pożarna, pogotowie ratunkowe kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego zagrożenia;
 8. jeśli miał miejsce kontakt z substancją, należy: umyć dokładnie ręce wodą i mydłem, zdjąć ubranie, które miało kontakt z podejrzaną substancją i włożyć do plastikowego worka ;
 9. po kontakcie z substancją nie wolno: jeść, pić, palić do czasu uzyskania zgody odpowiednich służb - policja, straż pożarna, wyspecjalizowana jednostka zwalczania skażeń i zakażeń;
 10. w obiekcie – budynku, do którego nastąpiła ewakuacja zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne, wyłączyć klimatyzację;
 11. sporządzić listę osób, które miały kontakt z podejrzaną substancją albo znalazły się w odległości ok. 5 m od niej, listę przekazać policji;
 12. w miarę możliwości gromadzić podręczne środki ratownicze i odtrutki - maski pyłowe, gazę, watę, kwas octowy, sok cytrynowy, oliwę jadalną, wodę, wodę utlenioną, mydło, olej parafinowy, środki pobudzające krążenie, spirytus do zmywania skóry;
 13. przygotować wilgotne tampony do ochrony dróg oddechowych, na wypadek przeniknięcia środków biologicznego lub chemicznych do wnętrza pomieszczeń - częsta zmiana tamponu lub nawilżanie go wodą zabezpiecza przed nadmiernym pochłanianiem substancji;
 14. powstrzymać się od picia, spożywania posiłków, palenia oraz prac wymagających dużego wysiłku;
 15. oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.

W sytuacji, gdy szkoła została skażona substancją chemiczną/ biologiczną, a **zagrożenie zostało wykryte późno**, gdy pojawiły się objawy reakcji na substancję lub/ i ogniska zachorowań należy wówczas:

1. nie dotykać i nie wąchać podejrzanych przedmiotów, nie sprzątać proszku, nie ścierać cieczy ;
2. powiadomić osobę odpowiedzialną w szkole za zarządzanie kryzysowe - dyrektora, zastępcę dyrektora, osobę upoważnioną przez dyrekcję;
3. przykryć substancję np. kocem, aby zapobiec jej rozprzestrzenianiu się;
4. pozamykać okna oraz drzwi i wyłączyć klimatyzację, nie dopuścić do przeciągów;
5. opuścić pomieszczenie, w którym wykryto/ stwierdzono obecność podejrzanej substancji i nie wpuszczać do niego innych osób;
6. ogłosić alarm i wszystkich uczniów, nauczycieli oraz pracowników znajdujących się bezpośrednio poza budynkiem, a przebywających na terenie szkoły ewakuować do wnętrza szkoły;
7. natychmiast po ogłoszeniu alarmu powiadomić odpowiednie służby - policję, straż pożarną, pogotowie ratunkowe, kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego zagrożenia;
8. w szkole zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne, wyłączyć klimatyzację, a budynek szkoły wraz ze wszystkimi obecnymi wewnątrz osobami odizolować od bezpośredniego otoczenia przygotowując się do ewentualnej kwarantanny;
9. oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.

CZEŚĆ 10

INNE PROCEDURY

PROCEDURA POSTĘPOWANIA NA WYPADEK NIEWYRAŻENIA PRZEZ RODZICÓW, OPIEKUNÓW PRAWNYCH LUB NIELETNIEGO NA ZAPROPONOWANE PRZEZ DYREKTORA SZKOŁY ŚRODKI WYCHOWAWCZE

1. W przypadku popełnienia przez ucznia czynu karalnego lub wykazującego przejawy demoralizacji, dyrektor szkoły może za zgodą rodzica lub opiekuna nieletniego oraz nieletniego zastosować, jeśli jest to wystarczające, środki oddziaływania wychowawczego w postaci:

- pouczenia
- ostrzeżenie ustnego/ na piśmie
- przeproszenia pokrzywdzonego
- przywrócenia stanu poprzedniego
- wykonania określonych prac porządkowych na rzecz szkoły.

2. Zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego nie wyłącza zastosowania kary określonej w statucie szkoły.

3. Dyrektor nie może zastosować oddziaływań wychowawczych wymienionych w punkcie 1 w przypadku, gdy nieletni dopuści się czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa, ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego. W takim przypadku konieczne jest zawiadomienie sądu rodzinnego lub policji.

4. Jeśli przedstawicie ustawowy nieletniego lub nieletni nie wyrazi zgody na propozycję dyrektora szkoły, dyrektor ma obowiązek zawiadomienia sądu rodzinnego o demoralizacji lub czynie karalnym.